Влада — Радам!

Голос України

Газета Верховної Ради Української РСР ◆ № 139 ◆ Субота, 20 липня 1991 року ◆ Ціна 10 коп.

РИБА ЛЮБИТЬ ЛЮБИТЕЛЯ

Можливо, цей вид полювання слід визнати найчеснішим. Бо рибалка, на відміну від мисливця, не почуває себе людиною, котра, сидячи у засідці, розстрілює беззахисну здобич. Тут усе навпаки. Здобич — у засідці, а ти — на виду, не ти вибираєш, а тебе вибирають, і нехай совість мучить не тебе, а того, хто не зумів розумно вибрати...

(Закінчення на 9-й сторінці).

Фото Миколи ***КОЗЛОВСЬКОГО.***

ДО Києва прибула група китайських бізнесменів на чолі з генеральним директором компанії «Фачжань Даша» Сю Чаньюй. У програмі візиту ділові переговори з керівниками українських підприємств, зустріч у Подільському райвиконкомі з народним депутатом України Іваном Салієм.

СЬОГОДНІ в Держагропромі УРСР між Центральним племпідприємством Міністерства сільського господарства УРСР та корпорацією «Гранада» Сполучених Штатів Америки відбудеться остаточне підписання договору на п'ять років про імпорт із США на Україну ембріонів великої рогатої худоби ангурської породи. Нашу сторону репрезентували: державний міністр з питань аграрної політики, міністр сільського господарства УРСР О. Ткаченко, начальник управління зовнішніх економічних зв'язків Міністерства сільського господарства УРСР М. Солодкий, директор Центрального племпідприємства Міністерства сільського господарства УРСР І. Воленко, корпорацію «Гранада», яка займається селекцією тваринних ембріонів, представляв її посередник В. Чижик.

Було зазначено, що ця угода є першим кроком у розвитку прямих відносин між Україною та Сполученими Штатами у цій галузі.

ГОЛОС України

Засновник — Верховна Рада Української РСР

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

УРСР, 252047 Київ, вул. Нестерова, 4

ТЕЛЕФОНИ РЕДАКЦІЇ ГАЗЕТИ:

Приймальня — 446-92-11

Відповідальний секретар — 446-72-63

Завідуючий коректорською 441-84-42, 224-72-54 (телефакс).

ВІДДІЛИ:
парламентський — 441-84-52, 441-85-64.
листів — 441-82-05, 441-29-61.
економіки — 441-88-07
аграрний — 441-86-18
міжнародний — 446-91-20,
охорони здоров'я — 441-88-06,
соціальних питань — 441-88-05.
екології — 441-88-59.
культури — 441-86-44.
спорту — 441-88-08.
інформаційний — 446-61-13, 441-86-20.
історії України — 441-88-62.
військових питань — 441-88-52,
реклами — 441-89-44.
бухгалтерія — 441-84-00.

Рукописи не рецензуються і не повертаються

Індекс 60955

Тираж 184200

Передплатна ціна на рік 19 крб. 80 коп.

Газета виходить 5 разів на тиждень. У вівторок на 8 сторінках, у середу, четвер, п'ятницю та суботу — на 16 сторінках

І ЗНОВУ ПРО СЛУЖБУ РАТНУ

Президія Верховної Ради УРСР прийняла постанову «Про хід виконання постанов і доручень Верховної Ради Української РСР з питань проходження громадянами республіки строкової військової служби». У ній підкреслюється: реалізація раніше виданих документів, що стосується цих проблем, в цілому позитивно позначилась на військовій службі юнаків України, сприяла посиленню соціальної захищеності військовослужбовців. Разом з тим відзначається, що в деяких областях (Івано-Франківська, Волинська, Львівська, Чернівецька) є випадки порушення добровільного принципу вибору місця служби, чинного законодавства про загальновійськовий обов'язок і т. п.

Президія Верховної Ради УРСР утворила спеціальну комісію по розгляду звернень громадян республіки в питаннях загибелі або каліцтв військовослужбовців під час проходження військової служби у Збройних Силах СРСР, військах МВС, КДБ, залізничних військах та військово-будівельних частинах, розміщених як на території Української РСР, так і за її межами. Затверджено положення про комісію, її склад (голова — народний депутат УРСР, заступник голови Комісії Верховної Ради УРСР у правах людини В. І. Сметанін). Аналогічні комісії рекомендовано створити Верховній Раді Кримської АРСР, обласним, Київській і Севастопольській міським Радам народних депутатів.

Цією ж постановою Кабінету міністрів республіки доручено:

— розглянути питання, які входять до його компетенції, про причини порушень окремими призовними комісіями постанов Верховної Ради УРСР і розпоряджень уряду УРСР про проходження громадянами республіки строкової служби;

— укласти з Кабінетом міністрів СРСР або Міністерством оборони СРСР тимчасову угоду про порядок проходження громадянами республіки дійсної строкової служби;

— розробити республіканську державну програму підготовки молоді до військової служби;

— до 1 жовтня 1991 року внести на розгляд Верховної Ради УРСР республіканські законопроекти про проходження громадянами республіки строкової військової служби, про альтернативну (позавійськову) службу, про статус, правову і соціальну захищеність військовослужбовців і членів їх сімей.

Кабінету міністрів, Верховній Раді Кримської АРСР, обласним, Київській і Севастопольській міським Радам народних депутатів доручено розглянути питання про умови життя батьків і сімей військовослужбовців, які загинули, померли, стали калікамі під час проходження строкової військової служби, вжити заходів щодо подання їм необхідної допомоги, виявляти про них постійне піклування.

Президія Верховної Ради республіки зобов'язала Прокуратуру УРСР разом з командуванням Київського, Прикарпатського, Одеського військових округів, військовими прокурорами, Державним комітетом УРСР у військових справах до 1 вересня цього року розібратись з причинами дезертирства військовослужбовців з військових частин.

Постановою передбачено створення республіканського військового комісаріату, а також ряд заходів, спрямованих на дальше вдосконалення проходження військової служби громадянами України. Схвалено текст звернення Президії Верховної Ради Української РСР до Рад народних депутатів усіх рівнів, їх виконавчих комітетів, командування військовими частинами і кораблями, військовослужбовців, призовників та їх батьків, громадських організацій республіки (текст звернення публікується).

(Укрінформ).

ЗВЕРНЕННЯ

Президії Верховної Ради Української РСР до Рад народних депутатів усіх рівнів, їх виконавчих комітетів, командування військових частин і кораблів, військовослужбовців, призовників та їх батьків, громадських організацій республіки

Шановні товариші! Співвітчизники! Солдатські матері!

Ми звертаємося до вас у важкий для України час. Звертаємося, розраховуючи на взаємну довіру і взаємну стурбованість за долю Вітчизни.

Тисячі наших синів щорічно стають у солдатський стрій, вливаються до лав Радянської Армії і Військово-Морського Флоту, прикордонних військ і військ МВС, залізничних військ та військово-будівельних частин. Військова служба завжди була для нашого народу предметом особливої гордості, справою честі і совісті. Вона була і залишається священним почесним обов'язком кожного громадянина. У Збройних Силах Союзу суверенних держав ми вбачаємо могутній фактор стабільності, надійний гарант миру. У більшості військових частин і підрозділів підтримуються твердий статутний порядок, висока організованість і дисципліна. В них вчать нашу молодь любити свою Вітчизну і свій народ, загартовують характер, допомагають оволодіти професією, виховують повагу до праці.

У відповідності до Декларації про державний суверенітет України, як відомо, постановами Верховної Ради Української РСР та уряду республіки з питань проходження громадянами УРСР дійсної військової служби в основному забезпечується проходження громадянами УРСР строкової військової служби поза межами республіки тільки добровільно, за їх письмовою згодою.

Ми зробимо все для того, щоб громадяни України не ризикували своїм життям. Верховна Рада Української РСР неухильно добиватиметься захисту прав військовослужбовців та членів їх сімей, сприятиме розв'язанню їх складних соціальних проблем. Для цього створена спеціальна комісія при Президії Верховної Ради Української РСР. Відповідні комісії рекомендовано створити при усіх обласних і Київській міській Радах народних депутатів України.

Сьогодні ми звертаємося до командирів, військово-політичних працівників, всього офіцерського складу частин і підрозділів, дислокованих на території Української РСР.

Шановні товариші!

Насамперед від вас залежить настрій і бойовий дух армії. Ви — її цементуюча сила, приклад для всього особистого складу. Ваш професіоналізм, ставлення до справи, свого обов'язку вирішальною мірою визначають моральний клімат у військових колективах, створюють умови для їх згуртування і нормальної служби. Більшість з вас дійсно близькі до солдата, живе з ним одним життям, піклується про підлеглих, уважні до їх потреб. Ми вправі сподіватися на те, що саме таким буде весь офіцерський корпус. Ми вправі розраховувати, що процес демократизації в армії набуде дальшого розвитку. Ми віримо, що справою честі для вас, як і раніше, буде служіння Вітчизні, своєму народу.

Приймаючи молоде поповнення, пам'ятайте: вам довірено найголовніше — життя, майбутнє народу України. Відповідаючи за життя сотень, тисяч людей, завжди робіть так, як велить вам совість, так, якщо б в строю перед вами були ваші власні сини.

Солдати й матроси, сержанти й старшини!

Присягаючи на вірність Вітчизні, ви даєте клятву і на вірність товариству. Хай же завжди у ваших багатонаціональних військових колективах панує дух військового братерства, взаємовиручки, прагнення прийти на допомогу, захистити в біді. Ніколи не оскверняйте добре ім'я солдата недисциплінованістю, грубістю, ганебним явищем, яке зветься в народі «дідівщина».

Майбутні воїни!

Хто, як не ви, захистить мирний труд народів України і всієї країни! Ми віримо у вашу відданість Вітчизні, людську совість, мужність. Ми не можемо припустити навіть думки, що хтось із вас здатний виявити легкодухість і боягузтво, ховаючись від військової служби за спинами батьків. Дезертирство, ухилення від виконання воїнських обов'язків завжди вважалось у нашого народу не лише злочином, а й ганьбою. Найвищою ж доблестю були відвага, героїзм, сила духу. Наставляючи вас, ми висловлюємо надію, що ви примножите славні традиції ваших батьків і дідів, багатьох поколінь захисників Батьківщини, які відстояли її честь і свободу.

Солдатські матері!

Ми знаємо, якою тривогою сповнені сьогодні ваші серця. Неспокійно в нашій країні. Висока відповідальність лягає в цей час на плечі ваших синів. Суворою є армійська дійсність. Сьогоднішня служба — це ризик, труднощі, випробування. На жаль, у нашій армії, як і в усьому суспільстві, чимало гострих проблем. Не викорінено у деяких підрозділах казарменне хуліганство, мають іноді місце недбальство, недисциплінованість. Ми не можемо приховувати від вас цю гірку правду. Але ми впевнені, що ваші сини все це здолають, що біда обійде їх стороною. І вони повернуться до рідної домівки змужнілими, сильними, гідними людьми, стануть вашою надією і опорою в житті. Тож благословіть їх на ратний труд, додайте їм упевненості в собі. Адже ви завжди краще за інших могли зробити це. Вони зрозуміють вас, тому що немає для них нічого дорожчого від рідної матері і матері-Вітчизни.

Шановні народні депутати!

Використайте свій авторитет, довіру народу для успішного виконання цього важливого державного завдання. Від нас з вами значною мірою залежить її обороноздатність. Сьогодні недостатньо уповати тільки на силу закону і силу влади. Необхідна серйозна роз'яснювальна і організаторська робота, найвища відповідальність кожного народного депутата. Тільки таким чином ми здатні прищепити людям найвищі патріотичні якості, розуміння необхідності і готовності захищати Вітчизну.

Дорогі співвітчизники!

Якщо ми не на словах, а на ділі прагнемо відродити свою національну самосвідомість, якщо нам дорогий наш дім, якщо ми думаємо про своє майбутнє, зробимо все, щоб призов молоді на службу в армію проходив у республіці організовано, щоб наша молодь гідно виконувала свій найважливіший громадянський обов'язок. У цьому запорука гідного майбутнього суверенної Радянської України.

Президія Верховної Ради Української РСР.

ЧЕКАЄМО СВОГО ПРЕЗИДЕНТА

На сесіях Верховної Ради України, у засобах масової інформації вже багато сказано про суверенітет республіки, а також про те, що його необхідно зміцнювати сильною, ефективною виконавчою владою, яка б допомагала будувати могутню, незалежну, багату, правову, демократичну Україну і яка б орієнтувалася на загальнолюдські цінності.

Прийнято Закон про введення інституту президентства і особу Президента, який обирається прямим таємним всенародним голосуванням, а також Раду Президента і Кабінет міністрів.

При обговоренні концепції нової Конституції України на сесії Верховної Ради чулися голоси про те, що Президента можна обирати і на засіданні парламенту, і навіть до прийняття Конституції, що обговорення її може тривати аж до кінця 1991 року, а Союзний договір може бути підписаний до прийняття нової Конституції України (хоча власна постанова Верховної Ради це забороняє).

Не треба забувати, що події в Союзі змінюються, як травнева погода: візьміть хоча б укази Президента. Крім того, незабаром буде прийнято нову союзну Конституцію, і якщо ми до того часу не приймемо своєї Конституції й не оберемо свого Президента, то повинні будемо неухильно додержуватися нової Конституції СРСР, яка швидко перекреслить Декларації всіх союзних республік про державні суверенітети. Адже Конституція — це Основний Закон держави, а Декларація — це тільки заява, намір.

Адже ні для кого не секрет, що на другий день після прийняття нової Конституції СРСР Президент буде зобов'язаний підписати свій черговий указ про негайне приведення республіканських Конституцій у відповідність із союзною. То невже, шановні парламентарії, ми чекатимемо цього?

Звичайно, автор цих рядків добре розуміє, що детальне обговорення та прийняття нової Конституції республіки, всенародне обрання Президента потребують часу, але ж не на порожньому місці ми це робитимемо. Адже Декларацію про державний суверенітет прийнято майже рік тому, а вона ж якраз і є основою нової Конституції. Її концепція (і розумна!) вже є, і вона прийнята за основу на пленарних засіданнях Верховної Ради. Та й досвід проведення всенародних виборів ми маємо великий. То чого ж нам чекати аж кінця року?

Якщо ж ми вдало та оперативно вирішимо ці дві проблеми, то Україна і формально стане суверенною державою. До речі, в перекладі з французької «суверенна» означає «повну незалежність однієї держави від інших у зовнішніх та внутрішніх питаннях». Потім залишиться наповнити цю правову форму змістом, у першу чергу економічним.

У зв'язку з цим я звертаюся до парламентаріїв України, до Леоніда Кравчука, до парламентської більшості та опозиції, до всіх суспільно-політичних організацій, передовсім до Компартії України та опозиції: давайте всі наші зусилля спрямуємо на те, щоб якомога швидше була прийнята нова Конституція республіки. Бо скільки ж Україні жити однією паперовою Декларацією (заявою)?

Далі. Результати голосування про прийняття нової Конституції на основі Декларації про державний суверенітет мають бути обов'язково поіменно опубліковані на наступний день у газеті «Голос України». Ось тоді народ України, виборці дізнаються, хто є патріотом, поборником суверенної України, а хто кандидатом на відкликання з Верховної Ради.

А тепер про те, які обов'язкові вимоги, на думку автора, мають бути висунуті до майбутнього першого Президента суверенної України.

Це, зрозуміло, має бути людина відома по роботі в парламенті, уряді, у партіях, у народному господарстві, у сфері культури тощо; претендент повинен бути (стати) безпартійним; бути українцем за національністю, вільно володіти державною мовою, бути добрим промовцем, він має бути патріотом, активним поборником суверенної незалежної України. Ще одна вимога полягає в тому, щоб у минулому претендент не мав відношення до репресій та переслідування патріотів України, української культури і мови.

Звичайно, сьогодні ще рано говорити про вірогідних кандидатів на пост першого Президента України, які в разі їх всенародного обрання на цю посаду, хочеться сподіватися, змогли б привести Україну до демократії, незалежності, а отже, і до економічного розквіту. Хоч за останній час появилося у нашому народі багато яскравих, талановитих людей. І все ж про одного з них, оскільки його балотування не викликає ні в кого сумніву — Леоніда Кравчука, Голову Верховної Ради, хочеться сказати окремо.

Л. Кравчук — людина мудра, має великий життєвий досвід, урівноважена, розсудлива, тактовна; при вирішенні державних питань намагається, як правило, виходити з реальної ситуації на Україні, у тому числі політичної, міжнаціональної та демографічної (до речі, далекої від оптимальної в окремих областях); економіст, вміє знаходити вихід із складних ситуацій, вільно володіє державною (українською) мовою, активний поборник державного суверенітету України (хоча й не зовсім повного). Але є до шановного Леоніда Макаровича (як і до інших) деякі побажання. На мою думку, йому ще бракує наполегливості, рішучості, активності, оперативності у вирішенні нагальних, гострих проблем, які стоять перед Україною. До них передусім належать: масове і практично безперешкодне вивезення за межі республіки дефіцитних продуктів і товарів; відсутність власних митниць; відсутність власної грошової одиниці. І ще одне дуже важливе побажання. При укладенні Союзного договору після прийняття нової Конституції України не треба передавати центру нічого, крім стратегічної (ракетної) оборони та космосу. В противному разі він знову перетвориться у федеративну державу, а Україна знову буде союзною республікою, як і 73 роки. Варто нам було витрачати стільки сил та енергії, щоб прийти туди, звідки вийшли?!

Є ще одна «економічна» пропозиція. При проведенні всенародних виборів та референдумів на Україні доцільно завжди поєднувати декілька актуальних питань, це позбавить республіку від багатомільйонних витрат народних грошей.

Щодо державної символіки. Виходячи з історії України, державний прапор республіки повинен мати три кольори: малиновий (колір прапорів Запорозької держави), жовтий (колір сонця та пшеничних ланів), блакитний (колір неба та південних морів України). До речі, зовсім недавно якраз такий прапор запропоновано увазі телеглядачів «Актуальною камерою».

Державним гербом України (який повинен бути зображений і на прапорі) має бути тризуб, в якого ще античне походження (символ Атлантиди і бога морів Нептуна). Чи не найвидатніший київський князь Володимир використовував його також як державний символ (герб) і навіть установив на ньому дві іменні літери «ВВ» — Володимир Великий.

Що ж стосується назви нашої країни, то це має бути, як уже вирішено, президентська республіка Україна, але в офіційній назві слід залишити найдорожче для кожного з нас слово: «Україна».

Щодо ідеологічного вибору. Не треба нам записувати в Конституції ніяких догм та «ізмів». Треба просто будувати цивілізовану європейську державу, в якій всі люди були б соціально захищені й багаті, а не бідні, як це має місце сьогодні.

Федір ЧУПРИНА,
завідуючий докторантурою та аспірантурою Київського інституту цивільної авіації, кандидат економічних наук.

Жнива-91

НА «НІМЦЯ» НАДІЙСЯ...

Чи не найкраще в Причорномор'ї жнивують хлібороби Білгород-Дністровського району. Великою мірою тому, що мають найбільше — аж 70 високопродуктивних комбайнів «Дон-1500» та 14 німецьких збиральних агрегатів марки «Е-517».

Але ж, випало чути в деяких інших районах, і «Дон-1500» не завжди надійний, ламається, а запчастин — катма. І таки воно так, тільки не в Білгород-Дністровському. Тут при агропромисловому комбінаті заздалегідь створили мале підприємство «Дон-сервіс», яке й узяло на себе всі турботи по обслуговуванню комбайнів.

— Ще задовго до жнив його спеціалісти,— розповідає комбайнер колгоспу імені Леніна М. Торонченко,— допомогли нам надійно відремонтувати та налагодити машини, а тепер по першому ж виклику поспішають на допомогу. Мають для цього транспорт, запчастини.

Микола Васильович свої жнивні здобутки — а намолочує він щодня по 100 і більше тонн зерна — безпосередньо пов'язує з діяльністю малого підприємства «Дон-сервіс».

Проте в області через поломки й брак запчастин щодня простоює від 400 до 600 комбайнів, серед яких немало й «Донів». Не всім вдалося заздалегідь налагодити міцні зв'язки з підприємствами — виготовлювачами машин, і вина в цьому не стільки хліборобів, скільки комбайнобудівників.

Георгій ВОРОТНЮК,
власний кореспондент «Голосу України».
Одеська область.

ГОРЯТЬ І ЧОГОСЬ ЧЕКАЮТЬ

У колгоспі «Маяк» Ружинського району через пошкоджений вогнегасник сталася пожежа і... згоріло 293 тонни першосортного сіна. Ще не почалися жнива, а вже загорілося зерносховище в колгоспі імені Корольова Чуднівського району. В господарствах Дзержинського, Баранівського, Ємільчинського, Черняхівського, Коростенського районів до цього часу не підготовлено по 60—70 комбайнів.

Дуже мало виготовлено пристроїв для збирання полеглих хлібів і перевертання валків. Досі на 215 комбайнах немає комбайнерів. Усього ж в області сьогодні чекає черги для ремонту п'ята частина комбайнів та жаток. Стільки ж несправних вантажних автомобілів.

Григорій ШЕВЧЕНКО.
Житомир.

Широкого розмаху набирають жнива на Полтавщині.
У колгоспі імені Куйбишева Козельщинського району, де зроблено це фото, зерновий клин займав близько півтори тисячі гектарів. Вибірково пшениця дає по 34 центнери з гектара, горох — до 25 центнерів. Обмолочені поля механізатори інтенсивно готують під майбутній урожай.
На знімку: передові механізатори Євген ДУБОВИК (зліва) і Леонід ДУБИНА на обробітку грунту під майбутній урожай.
Фото Петра ЗДОРОВИЛА. (Укрінформ).

І НА ВІННИЦЬКОМУ «ФРОНТІ» ВТРАТИ...

У колгоспі «Вогні комунізму» Чечельницького району проходили урочисті проводи хліборобів на жнива. Було сказано багато гучних слів, звучали красномовні обіцянки, але проблем від того не зменшилося. Механізатори вже з перших днів відчули дефіцит паливно-мастильних матеріалів, запчастин. У багатьох селах не діють автолетючки і техдопомога.

У найбільшій скруті, либонь, сьогодні водії. Скажімо, в Липовецькому районі є кілька шляхових служб: дорожньо-експлуатаційне управління № 654, шляхова ремонтно-будівельна дільниця і пересувна механізована шляхова колона № 47. Саме вона має займатися впорядкуванням під'їзних доріг до зернотоків і сільських доріг. Але виходить, як у тому народному прислів'ї, коли в семи няньок дитя без ока. Дороги, що ведуть до хлібоприймальних пунктів на станції Липовець і в селищі Турбів, навіть тепер, коли почалася гаряча хлібна пора, потребують капітального ремонту, від Іваньків до Війтівців й автобусом важко дістатися. Псують нерви водіям дороги, що ведуть до сіл Вербівки, Брицького, від Сиваківців до Приборівки.

— У районі кожний третій комбайн потребує ремонту, більшість зернотоків не мають критих навісів.

Валерій ЛАЗАРЕНКО,
власний кореспондент «Голосу України».
Вінниця.

КОСЯТЬ РІПАК

— На жаль, розпочинаємо жнива не з гарним настроєм, — каже головний агроном АПО Рівненського району Григорій Янчук. — Позбиткувалася над нами стихія — у кінці червня і на початку липня такі спустошливі зливи впали на район, що про наслідки й говорити гірко. Загинуло понад 300 гектарів озимих і ярих зернових, великі площі цукрових буряків, картоплі, овочів.

У районі, розповів далі Григорій Якович, є можливості добре віджнивувати. Попри всі труднощі (а де їх немає!) з постачанням пального і запчастин. У колгоспах — «Перемозі», «Україні» та багатьох інших — є необхідні потужності для переробки зерна. У колгоспі імені Дзержинського, наприклад, недавно здано в експлуатацію чудову зерносушарку, в яку одноразово можна завантажити 150 тонн зерна.

Сергій МЕЛЬНИЧУК,
власний кореспондент «Голосу України».
Рівненська область.

Наші мандрівки

«НЕ ЦУРАЙМОСЯ, ПРИЗНАВАЙМОСЯ»,

— таким заспівом, хлібом-сіллю на вишиваному рушнику, приязним словом зустрічала Черкащина у річковому порту 160 канадців українського походження, котрі на запрошення товариства «Україна» здійснили по Дніпру круїз, присвячений 100-річчю трудового поселення у Північній Америці.

Володимир Бровченко, голова республіканського товариства «Україна», розповів, що з Канади до нас прибули так звані прогресисти — люди, які навіть у найнесприятливіші часи для України не забували Батьківщини і як могли допомагали їй, а у себе на чужині оберігали рідне слово і рідну пісню. Товариство «Україна» займається єднанням українців усього світу, і цей круїз, названий символічно «Спадщина-91», є ще одним кроком до духовної злуки.

Четверо народних депутатів Верховної Ради України — Володимир Пилипчук, Василь Козаренко, Володимир Панченко і Олександр Нечипоренко також запрошені до круїзу.

Під час перебування в Черкасах група творчої інтелігенції, до складу якої увійшли редактор канадської газети «Життя і слово» Микола Гнатишин і правнучка Івана Франка Зіновія Франко, поклала квіти і помолилась на могилі Василя Симоненка. Коли ж теплохід взяв курс на Хортицю, услід йому линула пісня: «Не цураймося, признаваймося, бо багато нас є...»

Лідія ТИТАРЕНКО,
власний кореспондент «Голосу України».
Черкаси.

Знак біди

ЦЕ ЗАБУТЕ СЛОВО «ХОЛЕРА»

Повідомлення міської надзвичайної протиепідемічної комісії приголомшило запоріжців якраз напередодні святкування Дня незалежності України. В акваторії річкового вокзалу, де у Дніпро впадає річка Мокра Московка, було виявлено холерний вібріон інаба, який являє собою один з різновидів збудника холери ель-тор. Було висловлено припущення про два шляхи можливого його попадання в Дніпро: або з міськими стоками, або з суден, які заходять сюди з Одеси, Херсона і Миколаєва.

Для запобігання спалаху захворювань у Запоріжжі категорично заборонено купатись на кількох кілометрах міського узбережжя Дніпра — із запровадженням міліцейського патрулювання. Збільшено кількість місць і частоту проб води службами санепідстанції. Всі виявлені хворі з кишковими інфекціями або розладами відразу ж госпіталізуються з обов'язковим триразовим обстеженням на холеру, посилено контроль на станціях забору питної води для міста, прийнято ряд інших заходів надзвичайного характеру.

Як стало відомо з компетентних джерел, регулярні наступні проби показали: холерного вібріона інаба у водах в межах міста немає. Передбачається, що він знесений течією вниз по Дніпру. А виявлений вібріон зараз проходить ретельне всебічне дослідження на Кримській протичумній станції.

Укрінформ.

Запитання руба

Ваше слово, товаришу Вальтер

З міста Синельникова Дніпропетровської області надійшов суворий лист, в якому житель міста Вальтер Віктор Георгійович розцінив рішення № 248 міської Ради від 18.06.91 р. про встановлення лімітів на продаж пального власникам автомобілів та мотоциклів за державними цінами як спрямоване проти робітників та селян. У кого важкі мотоцикли? — питає Віктор Георгійович. — Переважно у робітників та селян.

А вони витрачають на сто кілометрів 8 літрів пального. Так само, як «Жигулі». Чому ж тоді на кожне авто ліміт — 50 літрів на місяць, а на мотоцикл — 10?

Запишіть телефончик

І АЛБЕНА ТЕЖ ЗА ВАЛЮТУ

Раніше на таких зустрічах у генеральному консульстві Болгарії у Києві було дуже жваво і будь-яка пропозиція підхоплювалась на льоту. А тепер здавалося, що між комерційним директором фірми «Балкантурист-Албена» Михайлом Атанасовим і співробітником цієї ж фірми Михайлом Тодоровим та нечисленними представниками деяких київських підприємств і республіканських організацій — невидима стіна. А привела гостей на Україну така проблема: курорт Албена, розрахований в основному на невибагливого радянського туриста, цього літа порожніє. Якщо на цей час минулого року у 39 готелях Албени відпочивало близько 10 тисяч туристів, то цього року — лише 4 тисячі. Різниця відчутна для фірми. Ось її посланці і приїхали шукати на Україні бажаючих відпочити на болгарському узбережжі Чорного моря. Пропозиція заманлива, але у кімнаті, де йшла бесіда, іноколи повисала мовчанка. Чому?

— Справа у тому, — пояснив мені начальник відділу туризму відділення ВАТ «Інтурист» у Києві В. Димитров, — що з нового року наші країни розраховуються між собою тільки валютою. І тепер один день проживання на курорті Албена коштуватиме нашій людині від 20 до 25 доларів. У кого є такі гроші? Навіть якщо перевести цю суму у карбованці, то вийде близько 5 тисяч за 12 днів відпочинку...

Бажаючих поки не знайшлося. Хоча болгарська сторона готова на 2 дні звозити наших туристів до Турції, добре годувати, відмінно розважати, а хворих дітей приймати на пільгових умовах.

— Цього року ми відправили до Болгарії аж... п'ять чоловік з Києва, — продовжує В. Димитров. — Та вихід є. Тільки для тих підприємств, які мають леви (болгарську грошову одиницю) у банках Болгарії. Тоді вони можуть сплатити за відпочинок своїх працівників.

Ось такі підприємства і шукають болгарські гості. Отож, хто має леви і долари? Відгукніться! Албена чекає на вас. Для тих, хто зацікавиться чистим Чорним морем, повідомлю, що представництво «Балкантуриста» у Києві знаходиться на вулиці Леніна, 12. Телефон 229-04-67.

Олександр ВОЛОДИМИРОВ.

Крісло для гостя

ІНФОРМАТОР, ІМІТАТОР...

У «КАНДИДІ» Вольтера, прем'єра якого недавно відбулася в театрі імені Лесі Українки, роль інформатора Святої інквізиції грає актор Віктор ЧЕРНЯКОВ. Я зустрілася з ним перед вечірньою виставою.

— Вікторе Сергійовичу, ви — актор драматичного театру, якому віддали не один десяток років. Але давайте поговоримо про кіно. Що воно для вас?

— У театрі більше умовностей. Театральні актори, жартуючи, вигадали закон існування актора в кіно: в крупному плані виразність менша, ніж у житті, на середньому — так, як у житті, на загальному — так, як у театрі.

Це щодо творчості. А як для людини, звичайно, — популярність.

— Ви знялися більше, як у сорока фільмах. Який же спогад для вас найдорожчий?

— Найдорожчий спогад — про фільм «Народжені революцією». Моїм партнером у цьому фільмі був народний артист СРСР Юрій Мажуга. Ми з ним партнери й у виставі нашого театру «Іван і Мадонна».

— Давайте разом згадаємо юного абітурієнта Віктора Чернякова...

— Вважаю, все сталося закономірно, ніяких несподіванок. Ще у школі всі знали, що Черняков стане актором — я керував художньою самодіяльністю. Проте після випускного вечора три роки не міг переступити поріг театрального інституту — боязко було. За цей час встиг закінчити геологорозвідувальний технікум. Та у 1964 році все ж закінчив і Київський театральний інститут імені Карпенка-Карого, під час навчання в якому протягом року працював робітником сцени і мав змогу спостерігати за чародійством корифеїв сцени Романова, Халатова, Лаврова...

— Розкажіть, будь ласка, про останні ваші роботи в кіно.

— Перш за все, це телевізійний фільм за п'єсою Володимира Винниченка «Закон», фільм режисера Олега Фіалка «Імітатор», на «Білорусьфільмі» знявся у картині «Мати урагану» (режисер Юрій Марухін). Зараз знімаюсь на кіностудії імені О. Довженка у фільмі «Козаки йдуть» режисера Сергія Омельчука.

— На що сподівається актор Черняков?

За вдачею я песиміст, але все-таки сподіваюся на величезні зміни в майбутньому кіно. Життя відсіє баласт, що примазався до справжнього мистецтва, як бур'ян, який глушить паростки талановитого. Та ці паростки проростуть і забуяють добром і правдою.

Розмову вела Лариса НУЖНА.
На фото: Віктор ЧЕРНЯКОВ.

Характерники

СІМ СЕКУНД ДІДА СЕРГІЯ

РАНОК. Електричка «Київ — Фастів». Закомплексовані пасажири — кожен сам по собі: той читає, той куняє, той шкарпетки в'яже, той до вікна одвернувся. Ні бесід, ні жартів, ні сміху. Враз у вагоні з'являється сивобородий дідусь у латаному плащику й синьому береті. Посеред салону спиняється, опирається на ліщинового ціпка й несподівано дужим голосом каже:

— Добридень, браття й сестри!

Браття й сестри прокинулись і принишкли. Він продовжив:

— Учора вперше святкували День незалежності України! Дозвольте усіх вас привітати з цим святим днем!

Дехто скривився: мовляв, не од миру сього дідок. А він веде далі:

— На свято заведено робити подарунки. І я хотів би, щоб ви отримали дар од діда Сергія...

Якась жінка спробувала обуритись, але дід спопелив її поглядом блакитних очей:

— Мовчи, крокодиле в спідниці! Браття, дар мій безкоштовний, але він може зробити кожного з вас здоровим і впевненим у собі. А головне — проживете років на двадцять довше. Чи знаєте ви, чому півчі церковних хорів живуть довго? Бо правильно дихають!

Вагон зацікавився.

— Отже, пропоную вам вправу, яка під силу кожному. Впродовж семи тижнів ви навчитесь правильно дихати. Спершу провітріть хату, відчиніть вікна й ляжте на канапу. Жінки хай скинуть усе зайве з грудної клітки, а чоловіки — розпустять паски. Випніть живіт і впродовж семи секунд набирайте носом повітря, а потім упродовж семи секунд — видихайте. Вправу повторіть кілька разів. Наступного тижня додайте секунду, через тиждень — ще одну, аж до десяти. Потім поступово знижуйте протяжність вдихання й видихання знову до семи секунд. Через сім тижнів усі ваші хвороби зникнуть, а тіло помолодшає. Бажаю всім щастя й добра!

Дід урочисто вклонився й пішов до іншого вагона.

Я глянув на секундну стрілку й спробував повторити вправу. Втім, супутники мої, здається, і без того повеселіли, на них приємно було дивитися.

Навіть на ту, котра — «крокодил у спідниці».

Володимир ПРОХОРЕНКО.
Київ.

Зверніть увагу

ОДЯГАЄМО ПАРИЖ

Новий і незвичний термін — **давальна сировина** — почув я днями у торговельно-виробничому об'єднанні імені Володарського.

Об'єднання, яке шиє верхній жіночий, чоловічий і дитячий одяг, особливої слави зажило з того часу, коли тут змонтувала сучасне технологічне обладнання одна французька фірма.

Отже, об'єднання працює з повним навантаженням. Де ж тоді його вироби?

Трудівниці популярно пояснили мені, що тканин вітчизняного виробництва на цей рік закупили трохи більше, ніж половину від реальної потреби, на наступний — ще менше. Немає — і квит. Щоб не зупинити підприємство, працюють швейники на так званій давальній сировині. Тобто французи доставляють сюди свої тканини для верху і підкладок, нитки, фурнітуру, а дніпропетровці шиють одяг і віддають його замовнику, беручи гроші лише за роботу, аби робоча сила мала за що жити...

Не знаю, чому, але мене нині зовсім не обходить, як зодягаються парижани, котрим я щиро зичу добра і достатку. І чомусь мене дуже бентежить, у чому ж будуть ходити восени і взимку мої земляки? Невже ми й насправді такі старці та нездари, отак і будемо існувати на «давальній сировині», поки зовсім не обносимося?

Микола НЕЧИПОРЕНКО,
власний кореспондент «Голосу України».
Дніпропетровськ.

Телеграфн...
з Житомир...

РАДІАН... ШКІДЛИВА... ПАМ'ЯТІ...

В Лугинах ... ся встановити ... ник Леніну. ... комсомольсько... Житомира, ... вати пам'ятн... ні підвищеної ... тивності — ... та грошей.

ПАПІР ... ПАРТІЙНИХ ...

Секретар ... ського обко... М. Величчук ... но побува... ський пап... ці і запропон... рівнитчу на... випуск газет... ру для потре...

ПОЗАРИ... ФАКТО...

У Баку, ... чи у відпустці ... тий один з ... жих ЗМОПів... рез тиждень ... мирсько... було жодного ... із Баку.

Інформаге... «Н...

Прес-бюро

ПОХМІ... 2 КВІТ...

50 карбован... обслуговування... дян у медв... ках Сумсько... Таке рішення ... обрада: дало... підвищення ці... галузях сервісу...

КУЛЬТУРА ... 2 КВІТ...

50 кар... ватиме з нового... ного року міс... я у вечірній ... школі Сум — ... шій у місті. ... 115 років тому... домих романсі... туманное», «То... ветку клонит»... Абаза.

КУПОНИ ... 2 КВІТ...

Підвищення ... не вплинуло н... ня купонів ... Відміна Кабін... ністрія з 1 лип... споживача так... вплинула на іс... Сумщині купон... вання купонів,... чергу, ніяк не... на наявність у... товарів.

«Добрий... Суми.

Факт без ...

НЕМА ПР...

Болісна про... безпечення ... схоже, виріше... ному. Бо я... розцінити ... що помічник... ного депута... Вілена Ма... виявили в міс... тисячу кварти... ками стоять ... В деяких з н... канців нема ... року!

Знак біди

...УТЕ СЛОВО «ХОЛЕРА»

...міської над-...епідемічної ...шило за-... напере-...ання Дня ...раїни. В ак-...вокзалу, де річка Мок-...ло виявлено інаба, який ...ри різнови-... ель-тор. ...пущення ...можливого Дніпро: або ...ми, або з су-... сюди з Миколаєва. ... спалаху ...оріжжі ка-...ронено купа-... кілометрах ... Дніпра ...енням млі-...трулювання.

Збільшено кількість місць і частоту проб води службами санепідстанції. Всі виявлені хворі з кишковими інфекціями або розладами відразу ж госпіталізуються з обов'язковим триразовим обстеженням на холеру, посилено контроль на станціях забору питної води для міста, прийнято ряд інших заходів надзвичайного характеру.

Як стало відомо з компетентних джерел, регулярні наступні проби показали: холерного вібріона інаба у водах в межах міста немає. Передбачається, що він знесений течією вниз по Дніпру. А виявлений вібріон зараз проходить ретельне всебічне дослідження на Кримській протичумній станції.

Укрінформ.

Запитання руба

Ваше слово, товаришу Вальтер

З міста Синельникова Дніпропетровської області надійшов суворий лист, в якому житель міста Вальтер Віктор Георгійович розцінив рішення № 248 міської Ради від 18.06.91 р. про встановлення лімітів на продаж пального власникам автомобілів та мотоциклів за державними цінами як спрямоване проти робітників та селян. У кого важкі мотоцикли? — питає Віктор Георгійович. — Переважно у робітників та селян.

А вони витрачають на сто кілометрів 8 літрів пального. Так само, як «Жигулі». Чому ж тоді на кожне авто ліміт — 50 літрів на місяць, а на мотоцикл — 10?

Телеграфним рядком з Житомира

РАДІАЦІЯ ШКІДЛИВА І ДЛЯ ПАМ'ЯТНИКІВ

В Лугинах збираються встановити пам'ятник Леніну. На думку комсомольської преси Житомира, встановлювати пам'ятник в зоні підвищеної радіоактивності — марна трата грошей.

ПАПІР ДЛЯ ПАРТІЙНИХ ПОТРЕБ

Секретар Житомирського обкому КПУ М. Величнук нещодавно побува[illegible] Малин[illegible]ській пап[illegible] фабр[illegible] і запропонував керівництву налагодити випуск газетного паперу для потреб партії.

ПОЗАРИНКОВИЙ ФАКТОР

У Баку, перебуваючи у відпустці, був вбитий один з житомирських ЗМОПівців. Через тиж[illegible] на житомирсько[illegible] ринку не було жодного торговця із Баку.

Інформагентство «Нестор».

Прес-бюро

ПОХМ[illegible] ПІСЛЯ 2 КВІТНЯ

50 карбованців коштує обслуговування громадян у медвитверезниках Сумської області. Таке рішення прийняла обрада: далося взнаки підвищення цін в інших галузях сервісу.

КУЛЬТУРА ПІСЛЯ 2 КВІТНЯ

50 кар[illegible]ів кошт[illegible]ватиме з нового навчального року місячна платня у вечірній музичній школі Сум — найстарішій у місті. Її заснував 115 років тому автор відомих романсів «Утро туманное», «То не ветер ветку клонит» Аркадій Абаза.

КУПОНИ ПІСЛЯ 2 КВІТНЯ

Підвищення цін ніяк не вплинуло на існування купонів на Україні. Відміна Кабінетом міністрів з 1 липня карток споживача так само не вплинула на існування на Сумщині купонів. Існування купонів, у свою чергу, ніяк не вплинуло на наявність у магазинах товарів.

Газета «Добрий день».
Суми.

Факт без коментаря

НЕМА ПРОБЛЕМ?

Болісна проблема забезпечення житлом, схоже, вирішена в Рівному. Бо як інакше розцінити той факт, що помічники народного депутата СРСР Вілена Мартиросяна виявили в місті понад тисячу квартир, які роками стоять порожні? В деяких з них мешканців нема з... 1978 року!

(УЦАІ).

Точка на карті

СІЛЬСЬКЕ СПІВОЧЕ ПОЛЕ

Понад два роки Великогаївський осередок Товариства української мови виношував ідею створити у своєму селі «Гай Кобзаря». І ось у мальовничому місці встановлено пам'ятний знак Т. Шевченку (скульптор І. Мердак), споруджено співоче поле з закритою сценою. Відкриваючи комплекс, блакитну стрічку перерізав голова місцевого осередку ТУМу, депутат Тернопільської райради Т. Вавринів. Це було справжнє свято. Співоче поле, пам'ятний знак і парк освячено. Добрим словом згадано спонсорів: птахофабрику «Тернопільську», агрофірму «Поділля», місцеве пусконаладжувальне управління. Допомагав також райвиконком, надходили пожертвування від мешканців села та церковної громади, чимало коштів заробив сам осередок ТУМу.

«Гай Кобзаря» — поки що єдиний на Тернопільщині культурний комплекс подібного зразка.

Ярослав БАЧИНСЬКИЙ.
Тернопіль.

Курйози

ВОДІЙ ЗЛЯКАВСЯ ЗЕЛЕНОГО

Гірники шахти «Луганська» виробничого об'єднання «Луганськвугілля», які 13 липня о 10 годині вечора поверталися автобусом додому, неподалік селища Маломиколаївки зустріли НЛО.

Помітили об'єкт з бортовими вогнями ще здалеку. Гадали, що заходить на посадку літак. Та ось він збільшився на очах принаймні у три-чотири рази — і всі помітили, що у лайнера немає крил. Завис він на висоті 300 метрів. Два зелених вогні і ряд поперечних червоних ілюмінаторів було видно досить чітко.

Краще роздивитись НЛО та ще й до того зустрітись з інопланетянами завадив водій автобуса, який, незважаючи на прохання шахтарів зупинитись, щосили тиснув на газ. Оговтався він лише тоді, коли від'їхав далеченько.

Микола БОГАРАДА.
Луганськ.

Ракурс

ЧОМУ П...

Анатолій Кім у романі «Білка» порівнює людей з тваринами: той схожий на куницю, той — на вовка. Мабуть, так воно і є, бо той, хто полює на ведмедя, повинен вивчити його поведінку, звички. Щоб вполювати звіра, треба влізти в його шкуру. Племена, які спеціалізувалися на певних тваринах, настільки входили в роль тих, хто давав їм їжу, одяг і взагалі життя, що обожнювали їх, а часом і вважали своїми предками.

Потім все змішалося, ми перестали зале-

У світ!

ОЖИВ. НЕ КУСАТИМЕТЬСЯ?

Віриться, що 13 липня 1991 року стане щасливим для часопису «Український пасічник». Започаткований у Львові 1928 року, він двічі (1939 та 1944 року) закривався (мабуть, вкусив когось), а нині — ожив.

Фундатор і засновник часопису — Українська спілка пасічників — ставить перед своїм виданням мету: поширювати досвід українських майстрів бджільництва, рекомендації науки, сприяти приватизації занедбаних громадських пасік, становленню в галузі кооперативного руху, захищати права пасічників-аматорів та висвітлювати життя їх товариств. «Український пасічник» стане в нагоді багаточисленним пасічникам-аматорам та професіоналам, а також всім, хто цікавиться лікувальними властивостями меду, інших продуктів бджільництва.

Для потенційних дописувачів повідомляю адресу редакції: 290058, м. Львів, вул. 700-річчя Львова, 63.

Олег ІВЧЕНКО.
Львів.

ГОЛОВ...

Якось наша... розповідала п... Косіору, яком... мався прилаш... ву картуза. ... Криму С. Яр... но повідомив ... історію. У Се... Малаховім кур... ник російськом... німцеві за ... Е. Тотлебену, ... героєм Крим... Бронзовий ген... руці бронзо...

НАВІТ...

Курйозний ... книги рекордів... пився нещодав... жителів міста ... гієм Т.

Опівночі не... несла його на... рез мить сусі... зкіт битого ... удар об земл... п'ятого поверх... вік.

Нещасний ... домості, з його... валося передс...

Крісло для гостя

...ОРМАТОР, ІМІТАТОР...

...Вольтера, прем'єра якого ...булася в театрі імені Лесі ... інформатора Святої ...тор Віктор ЧЕРНЯКОВ. Я зу... вечірньою виставою.

...вичу, ви — актор драма... ...ому віддали не один деся... ...айте поговоримо про кіно.

...ьше умовностей. Театральні ... вигадали закон існування ... крупному плані виразність ... на середньому — так, як у житті, на загальному — так, як у театрі.

Це щодо творчості. А як для людини, звичайно, — популярність.

— Ви знялися більше, як у сорока фільмах. Який же спогад для вас найдорожчий?

— Найдорожчий спогад — про фільм «Народжені революцією». Моїм партнером у цьому фільмі був народний артист СРСР Юрій Мажуга. Ми з ним партнери й у виставі нашого театру «Іван і Мадонна».

— Давайте разом згадаємо юного абітурієнта Віктора Чернякова...

— Вважаю, все сталося закономірно, ніяких несподіванок. Ще у школі всі знали, що Черняков стане актором — я керував художньою самодіяльністю. Проте після випускного вечора три роки не міг переступити поріг театрального інституту — боязко було. За цей час встиг закінчити геологорозвідувальний технікум. Та у 1964 році все ж закінчив і Київський театральний інститут імені Карпенка-Карого, під час навчання в якому протягом року працював робітником сцени і мав змогу спостерігати за чародійством корифеїв сцени Романова, Халатова, Лаврова...

— Розкажіть, будь ласка, про останні ваші роботи в кіно.

— Перш за все, це телевізійний фільм за п'єсою Володимира Винниченка «Закон», фільм режисера Олега Фіалка «Імітатор», на «Білорусьфільмі» знявся у картині «Мати урагану» (режисер Юрій Марухін). Зараз знімаюсь на кіностудії імені О. Довженка у фільмі «Козаки йдуть» режисера Сергія Омельчука.

— На що сподівається актор Черняков!

За вдачею я песиміст, але все-таки сподіваюся на величезні зміни в майбутньому кіно. Життя відсіє баласт, що примазався до справжнього мистецтва, як бур'ян, який глушить паростки талановитого. Та ці паростки проростуть і забуяють добром і правдою.

Розмову вела Лариса НУЖНА.
На фото: Віктор ЧЕРНЯКОВ.

...ІЯ

...райте носом ...м упродовж ... видихайте. ... кілька ра... ...тижня додай... ...тиждень — ... десяти. По... ...нуйте про... ...й видихан... ... секунд. Че... ...ть тіло помо... ...всім щастя

... вклонився й ... вагона. ... секунду ...ав повтори... ... супутники ...без того по... ...приємно бу... ..., котра — ...днця».

...КОРЕНКО.

Зверніть увагу

ОДЯГАЄМО ПАРИЖ

Новий і незвичний термін — **давальна сировина** — почув я днями у торговельно-виробничому об'єднанні імені Володарського.

Об'єднання, яке шиє верхній жіночий, чоловічий і дитячий одяг, особливої слави зажило з того часу, коли тут змонтувала сучасне технологічне обладнання одна французька фірма.

Отже, об'єднання працює з повним навантаженням. Де ж тоді його вироби?

Трудівниці популярно пояснили мені, що тканин вітчизняного виробництва на цей рік закупили трохи більше, ніж половину від реальної потреби, на наступний — ще менше. Немає — і квит. Щоб не зупинити підприємство, працюють швейники на так званій давальній сировині. Тобто французи доставляють сюди свої тканини для верху і підкладок, нитки, фурнітуру, а дніпропетровці шиють одяг і віддають його замовнику, беручи гроші лише за роботу, аби робоча сила мала за що жити...

Не знаю, чому, але мене нині зовсім не обходить, як зодягаються парижани, котрим я щиро зичу добра і достатку. І чомусь мене дуже бентежить, у чому ж будуть ходити восени і взимку мої земляки? Невже ми й насправді такі старці та нездари, оті, і будемо існувати на «давальній сировині», поки зовсім не обносимося?

Микола НЕЧИПОРЕНКО, власний кореспондент «Голосу України».
Дніпропетровськ.

ЮРАН — ОДРІЗАНА С...

Сьогодні футбольний клуб «Динамо» (Київ) — знову в центрі уваги. Цьому сприяло і поліпшення гри команди, яке видно й неозброєним оком, і стрімке просування вгору турнірною таблицею, з наступанням на п'яти лідерові — ЦСКА. Особлива стаття, безумовно, рішення нападаючого динамівця Сергія Юрана підписати контракт з португальським клубом «Бенфіка» (Лісабон). Усі ці події й підштовхнули нас відверто поговорити з кимось із керівників чемпіонського колективу. На інтерв'ю для нашої газети люб'язно погодився заслужений тренер України Володимир ВЕРЕМЕЄВ. Почали бесіду з питання про Юрана...

— Сергій піде від нас. Про це він нещодавно заявив категорично. Щоправда, останнє слово буде за радою клубу. Зрозуміло, що важко розлучатися з хорошим гравцем. Але зважте й на економічний бік справи. Маємо вилучити максимум вигоди від контракту.

— Болільники дуже цікавляться справами Павла Яковенка, мріють про його повернення на футбольне поле...

— І люди, і ми сподіваємося на краще. Після такої важкої травми, якої зазнав Павло, дуже складно оговтатися насамперед психологічно. Втім, Яковенко — вольова людина. Я ще не зустрічався з таким несамовитим бажанням повернутися в спорт. Наш півзахисник багато і наполегливо працює і може в цьому служити за приклад іншим. Сподіваюся, що вже незабаром ми побачимо Яковенка у складі нашої команди.

— Пам'ятається в розмові з Анатолієм Пузачем ваш головний тренер говорив про те, що в «Динамо» (Київ) після першого кола чемпіонату можуть з'явитися нові гравці з нижчих ліг...

— Довкомплектуватися ми маємо законне право. Справді, ряд футболістів виявив бажання перейти до нас. Але назвати їхні прізвища поки не можу, бо ще не підписані з ними контракти. Це справа найближчих днів.

— Отже, слід чекати нові імена?

— І не тільки. Не виклю-чено, що до н... окремі гравці, ... в зарубіжних ... контракти зав... хлопці знаходо... лому відрядже...

Дуже сподів... рехід найкращ... ваччини, 26-рі... чого півзах... «Спартак» (Т... Солара, який ... збірну ЧСФР. ... но провів у на... жневе стажува... ретельне медоб... нам підходить ... метрами. Чек... тів переговорі... пер у Трнаві ... ман. Цікава ... збиралися від... стрії. Але пе... «Спартака» с... біи, більше.

Прийшов до... Вальдас Мар... грав у вільн... гірісі». Вальд... його зріст 18... вага 76 кілог... дані.

Голос України

Точка на карті

СІЛЬСЬКЕ СПІВОЧЕ ПОЛЕ

Понад два роки Великогаївський осередок Товариства української мови виношував ідею створити у своєму селі «Гай Кобзаря». І ось у мальовничому місці встановлено пам'ятний знак Т. Шевченку (скульптор І. Мердак), споруджено співоче поле з закритою сценою. Відкриваючи комплекс, блакитну стрічку перерізав голова місцевого осередку ТУМу, депутат Тернопільської райради Т. Ваврнів. Це було справжнє свято. Співоче поле, пам'ятний знак і парк освячено. Добрим словом згадано спонсорів: птахофабрику «Тернопільську», агрофірму «Поділля», місцеве пусконалагоджувальне управління. Допомагав також райвиконком, надходили пожертвування від мешканців села та церковної громади, чимало коштів заробив сам осередок ТУМу.

«Гай Кобзаря» — поки що єдиний на Тернопільщині культурний комплекс подібного зразка.

Ярослав БАЧИНСЬКИЙ.
Тернопіль.

Курйози

ВОДІЙ ЗЛЯКАВСЯ ЗЕЛЕНОГО

Гірники шахти «Луганська» виробничого об'єднання «Луганськвугілля», які 13 липня о 10 годині вечора поверталися автобусом додому, неподалік селища Маломикилаївка зустріли НЛО.

Помітили об'єкт з бортовими вогнями ще здалеку. Гадали, що заходить на посадку літак. Та ось він збільшився на очах принаймні у три-чотири рази — і всі помітили, що у лайнера немає крил. Завис він на висоті 300 метрів. Два зелених вогні і ряд поперечних червоних ілюмінаторів було видно досить чітко.

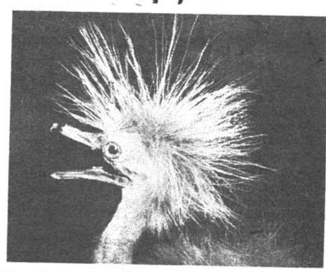
Краще роздивитись НЛО та ще й до того зустрітись з інопланетянами завадив водій автобуса, який, незважаючи на прохання шахтарів зупинитись, щосили тиснув на газ. Оговтався він лише тоді, коли від'їхав далеченько.

Микола БОГАРАДА.
Луганськ.

Ракурс

ЧОМУ ПАНКИ ДИКІ?

Анатолій Кім у романі «Білка» порівнює людей з тваринами: той схожий на куницю, той — на вовка. Мабуть, так воно і є, бо той, хто полює на ведмедя, повинен вивчити його поведінку, звички. Щоб вполювати звіра, треба влізти в його шкуру. Племена, які спеціалізувалися на певних тваринах, настільки входили в роль тих, хто давав їм їжу, одяг і взагалі життя, що обожнювали їх, а часом і вважали своїми предками.

Потім все змішалося, ми перестали залежати від диких звірів і взагалі забули, кому зобов'язані життям наші предки. Ми стали цивілізованими...

Предки наші були розумнішими і знали: природу не переплюнеш. Панки самовпевнено плюнули. Та недалеко: це мале чапленя живе в зоомузеї КДУ.

Костянтин ПАРИШКУРА.

Фото Миколи КОЗЛОВСЬКОГО та Андрія КОТЛЯРЧУКА.

У світ!

ОЖИВ. НЕ КУСАТИМЕТЬСЯ?

Віриться, що 13 липня 1991 року стане щасливим для часопису «Український пасічник». Започаткований у Львові 1928 року, він двічі (1939 та 1944 року) закривався (мабуть, вкусив когось), а нині — ожив.

Фундатор і засновник часопису — Українська спілка пасічників — ставить перед своїм виданням мету: поширювати досвід українських майстрів бджільництва, рекомендації науки, сприяти приватизації занедбаних громадських пасік, становленню в галузі кооперативного руху, захищати права пасічників-аматорів та висвітлювати життя їх товариств. «Український пасічник» стане в нагоді багаточисленним пасічникам-аматорам та професіоналам, а також всім, хто цікавиться лікувальними властивостями меду, інших продуктів бджільництва.

Для потенційних дописувачів повідомляю адресу редакції: 290058, м. Львів, вул. 700-річчя Львова, 63.

Олег ІВЧЕНКО.
Львів.

А ще було...

ГОЛОВОЮ ПРАЦЮВАТИ ТРЕБА

Якось наша газета вже розповідала про пам'ятник Косіору, якому хтось додумався прилаштувати на голову картуза. Наш читач з Криму **С. Яременко** недавно повідомив чимось схожу історію. У Севастополі, на Малаховім кургані, є пам'ятник російському генералові, німцеві за походженням, Е. Тотлебену, котрий був героєм Кримської війни. Бронзовий генерал тримає в руці бронзового картуза. Коли до Севастополя увійшли гітлерівці й побачили, що їхній співвітчизник Тотлебен втратив голову від прямого попадання снаряда, вони вирішили відновити пам'ятник. Замовили нову голову — але в картузі, мовляв, негоже німцеві скидати картуза перед ким завгодно. І ось спадає покривало, з'являється голова в картузі, а потім — права рука. Теж з картузом! Пам'ятник тут же закрили — аж до приходу наших військ.

Пригода

НАВІТЬ НЕ ПРОКИНУВСЯ

Курйозний випадок, гідний книги рекордів Гіннесса, трапився нещодавно з одним з жителів міста Ізюма Сергієм Т.

Опівночі нечиста сила понесла його на балкон, а через мить сусіди почули брязкіт битого скла і глухий удар об землю. З балкону п'ятого поверху випав чоловік.

Нещасний лежав без свідомості, з його грудей виривалося передсмертне хрипіння... Можете собі уявити, як здивувалися очевидці, коли наступного дня зустріли «небіжчика» у дворі свого будинку живим і неушкодженим.

У лікарні, куди «швидка» доставила «потерпілого», лікарі констатували: п'яний до безтями, у крові три проміле алкоголю. От і не вір після цього, що п'яному море по коліна.

Микола КОСИЙ,
власний кореспондент «Голосу України».

Світська хроніка

НАРОДИТИСЬ — НЕ ЖУРИТИСЬ

Потяг до мандрів у креслярки виробничого об'єднання «Білоцерківщина» був настільки сильним, що йому не могло протистояти навіть те, що жінка була на останніх днях вагітності. Після її недавньої подорожі містом загуляв жарт: мовляв, надивившись на пишноти базарів колишньої дружньої країни і згадавши про злиденність наших крамниць, дитинча запротестувало проти повернення до рідної домівки. І ось, у болгарському містечку Кабарна Ольга Ш. народила дівчинку.

На цьому пригоди не скінчилися. Працівники рідного ЗАГСу не могли припустити, що у співвітчизниці можуть прийняти пологи за кордоном. Інакше, чим пояснити небажання чиновників вказати у свідотці справжнє місце народження? Аж після двомісячних умовлянь, сліз і чвар, нарешті було визнано, що крихітка побачила світ у Болгарії. Тепер молода мама може спокійно доглядати доньку. Хоча маленька і не має болгарського громадянства, але все ж таки Ольга сподівається, що її Віці не доведеться потерпати в задушливих чергах, перш ніж проминути пропускний пункт на нашому «відкритому всьому світові» кордоні.

Анатолій ВЛАСЕНКО.
Біла Церква.

ПОПРАВКА

У «Світську хроніку» позаминулої суботи вкралася прикра помилка: повідомлялося, що Катерина Степанкова поїхала за кордон назовсім. Це не так — ідеться лиш про візит з метою народження дитини. Отже, залишається шкодувати тільки про те, що система охорони здоров'я України втрачає довір'я наших матерів. Щиро перепрошуємо, бажаємо добрих гостин і щасливого повернення.

ЮРАН — ОДРІЗАНА СКИБКА

Футбол

Сьогодні футбольний клуб «Динамо» (Київ) — знову в центрі уваги. Цьому сприяло і поліпшення гри команди, яке видно й неозброєним оком, і стрімке просування вгору турнірною таблицею, з наступанням на п'яти лідерові — ЦСКА. Особлива стаття, безумовно, рішення нападаючого динамівців Сергія Юрана підписати контракт з португальським клубом «Бенфіка» (Лісабон). Усі ті події й підштовхнули нас відверто поговорити з кимось із керівників чемпіонського колективу. На інтерв'ю для нашої газети люб'язно погодився заслужений тренер України Володимир ВЕРЕМЕЄВ. Почали бесіду з питання про Юрана...

— Сергій піде від нас. Про це він нещодавно заявив категорично. Щоправда, останнє слово буде за радою клубу. Зрозуміло, що важко розлучатися з хорошим гравцем. Але зважте й на економічний бік справи. Маємо вилучити максимум вигоди від контракту.

— Болільники дуже цікавляться справами Павла Яковенка, мріють про його повернення на футбольне поле...

— І люди, і ми сподіваємося на краще. Після такої важкої травми, якої зазнав Павло, дуже складно оговтатися насамперед психологічно. Втім, Яковенко — вольова людина. Я ще не зустрічався з таким несамовитим бажанням повернутися в спорт. Наш півзахисник багато і наполегливо працює і може в цьому служити за приклад іншим. Сподіваюся, що вже незабаром ми побачимо Яковенка у складі нашої команди.

— Пам'ятається в розмові з Анатолієм Пузачем ваш головний тренер говорив про те, що в «Динамо» (Київ) після першого кола чемпіонату можуть з'явитися нові гравці з нижчих ліг...

— Довкомплектуватися ми маємо законне право. Справді, ряд футболістів виявив бажання перейти до нас. Але назвати їхні прізвища поки не можу, бо ще не підписані з ними контракти. Це справа найближчих днів.

— Отже, слід чекати нові імена?

— І не тільки. Не виключено, що до нас повернуться окремі гравці, які виступали в зарубіжних клубах і їхні контракти завершилися. Ці хлопці знаходилися в тривалому відрядженні.

Дуже сподіваємося на перехід найкращого гравця Словаччини, 26-річного атакуючого півзахисника клубу «Спартак» (Трнава) Янека Солара, який виступав за збірну ЧСФР. Янек нещодавно провів у нашому клубі тижневе стажування, пройшов ретельне медобстеження. Він нам підходить за всіма параметрами. Чекаємо результатів переговорів, які веде тепер у Трнаві Михайло Коман. Цікава деталь. Солара збиралися відправити до Австрії. Але передумали, бо наші умови керівництву «Спартака» сподобалися, ніби, більше.

Прийшов до нас і воротар Вальдас Мартінкенас, який грав у вільнюському «Жальгірісі». Вальдасові 26 років, його зріст 185 сантиметрів, вага 76 кілограмів. Відмінні дані.

— Яким бачите фініш чемпіонату СРСР?

— На початку сезону ставили перед собою завдання потрапити до п'ятірки. Це надавало б нам право наступного року виступати в Кубку УЄФА. Але турнірна ситуація в чемпіонаті склалася так, що й за найвище місце реально поборотися. У нас стабілізувався склад і гра. Молодь відчула сили. Фахівці дають нам сьогодні високу оцінку. Але заявляти, що саме «Динамо» (Київ) стане чемпіоном, просто некоректно.

— Дякую, Володимире, за розмову і передаю слова підтримки вашому колективу від читачів «Голосу України».

Інтерв'ю взяв Віктор БРАНИЦЬКИЙ.

ПОГОДА

20—21 липня на Україні переважно без опадів, окремі короткочасні дощі з грозами передбачаються сьогодні у західних областях, завтра — у північній половині. Вітер змінних напрямків, 3—8 метрів на секунду. Температура вдень 21—27, на півдні до 30, вночі 12—19 градусів.

У Київській області сьогодні вдень без опадів, вітер слабкий. Температура 21—26 градусів.

Черговий по випуску новин Костянтин ПАРИШКУРА.
Тел. 446-61-13.

ЗАКОН ПРИЙНЯТО, ЩО ДАЛІ?

16 квітня нинішнього року Верховна Рада Української РСР прийняла закон «ПРО ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ». Він визначив основи цієї сфери господарювання, яка належить до найскладніших напрямів економічного життя суспільства. Відразу ж виникає питання: чому Україна ще до завершення формування внутрішнього господарського механізму почала вирішувати цю проблему? Щоб відповісти на нього, треба хоча б коротко згадати про стан відносин Союзу РСР та республік із зовнішнім ринком.

До 1986 року саме питання про бодай якусь участь республіки у зовнішньоекономічній діяльності було єретичним, адже в СРСР існувала навіть не державна, а відомча монополія Мінзовнішторгу на цю сферу господарювання. Мало що дали республіці й нерішучі та непослідовні кроки щодо перебудови відносин із світовим ринком другої половини вісімдесятих років. Рада Міністрів України одержала дозвіл на створення зовнішньоторговельного об'єднання «Укрімпекс» з вкрай обмеженими можливостями співробітництва із закордоном, товарообмінні операції почали здійснювати Держпостач УРСР та деякі міністерства й відомства. Втім, про «реальне» значення цих прерогатив республіки свідчить той факт, що у 1990 році децентралізовані експортні поставки становили лише три відсотки вивозу з нашої республіки. В цьому році підприємства міністерств та відомств України експортували товарів на 1024 мільйони карбованців (17,3 відсотка всього вивозу з її території), але цей експорт проходив, головне, через загальносоюзні організації.

Ще показовіша ситуація з імпортом. Нинішнього року Держкомстат УРСР вдруге видав збірник із зведеннями про зовнішньоекономічні зв'язки республіки. Дані про експорт у ньому є, а от про імпорт — немає. І це не випадково, бо до цього часу ввіз майже повністю контролювався центром. Ситуація ще більше загострилася нині, коли горезвісний Указ Президента «Про особливі умови використання валютних ресурсів у 1991 році» унеможливив імпорт за рахунок власних прибутків і для безпосередніх виробників експортної продукції. Ситуацію з імпортом ще більш ускладнили невиважене переведення торгівлі з колишніми членами РЕВ на вільно конвертовану валюту та ліцензування бартерних операцій (тобто — майже повна її заборона). А вони потрібні для реконструкції виробництва, розвитку кооперації.

Політика суцільної централізації та відомчої монополізації є особливо згубною саме у сфері зовнішньоекономічної діяльності, яка відзначається високим рівнем конкуренції, гнучкістю стратегії й тактики. У минулому країна грала не в свою гру на зовнішньому ринку, а лише на тих чорних полях світової господарської рулетки, де йшлося про найбільш масові поставки товарів. Міністерські та інші відомчі структури, просто кажучи, не в змозі займатися різними «дрібницями», які, однак, становлять основну частину обороту світової торгівлі. Наслідком цього був дедалі зростаючий експорт з СРСР великих партій сировини, а в галузі обробної промисловості — поставки простіших машин або вивіз великогабаритного ресурсомісткого устаткування. Практично — це той же експорт сировини, саме вона становила більшу частину вартості такої техніки. Для державно-монопольних структур зовнішньої торгівлі СРСР поставки саме таких товарів були найбільш зручними — вони більш-менш могли керувати лише операціями з великими партіями товарів невисокого науково-технічного рівня. Це ж саме стосується й імпорту, асортимент і структура якого визначалися не споживачем, а відомствами з наступним розподілом за міністерськими планами (до речі, республіканська ланка з цієї схеми повністю випадала).

Таким чином, сировинний характер радянського експорту та негнучкий відомчий підхід до імпорту об'єктивно зумовлені самим зовнішньоекономічним механізмом. Для України, враховуючи високий розвиток її обробної промисловості, наслідки такої політики були, мабуть, чи не найгірші порівняно з іншими республіками. В 1990 році питома вага машинобудування в українському експорті становила 16 відсотків, що вдвічі нижче його частки в промисловому виробництві. Натомість сировина й матеріали становили понад 70 відсотків минулорічного експорту, що зовсім не відповідає частці сировинних галузей в народному господарстві України.

Ще показовішою є розшифровка згаданих товарних груп експорту. На світовий ринок з України в минулому році надійшло 78 відсотків електроенергії, 64 — чавуну, 42 — залізної руди, 37 відсотків прокату від загального вивозу цих товарів Радянським Союзом. Для нашої республіки, враховуючи катастрофічний стан її екології, високу густоту населення, складний енергетичний баланс та вичерпання родовищ чорних металів, така «залізна» спеціалізація в межах загальносоюзного експорту є повністю безперспективною.

Серед інших товарів, за часткою яких в загальному експорті СРСР Україна займає провідне становище або випереджає інші республіки, назвемо також устаткування хімічної промисловості та прокатне, азотні добрива, вугілля тощо. Тобто експортується сировина, напівфабрикати або готові вироби з високим рівнем енерго- й матеріаловитрат. Зрозуміло, таке становище є прямим наслідком надмірної централізації зовнішньоекономічної діяльності, коли не враховується реальний стан людських, матеріальних та природних ресурсів, екологічна ситуація в окремих республіках. Тільки завдяки децентралізації (а про це свідчить і досвід таких зарубіжних корпорацій, як ІТТ, Соні, Тойота) можна подолати зниження ефективності, притаманне суперконцентрованим господарським системам: А до них, безперечно, належить й організація зовнішньоекономічної діяльності в СРСР.

Тому з суто економічної точки зору створення республіканських систем у галузі зовнішньої економіки є не лише бажаним, а й конче необхідним. Тільки так можна подолати старі й нові проблеми відносин із світовим ринком. Саме на формування такої системи й розрахований Закон УРСР «Про зовнішньоекономічну діяльність».

Закон прийнято, але чи працюватиме він? Сьогодні на це запитання можна відповісти лише негативно. Бо в республіці, окрім Міністерства зовнішньоекономічних зв'язків, ще не створено найнеобхідніших структур для того, щоб забезпечити бодай первісну структуру цієї сфери господарювання. Якщо ця проблема не буде негайно вирішена, то не доводиться сподіватися, що припиниться погіршення відносин із світовим ринком.

Тепер, коли зовнішньоекономічна діяльність — у кризі, порятунок буде знайдено лише тоді, коли законодавча та виконавча влади чітко визначать та неухильно втілюватимуть у життя заходи невідкладного, тактичного (на два—чотири роки вперед) і стратегічного характеру. В цій першій статті зупинимося лише на тому, без чого, на нашу думку, неможливо обійтися протягом наступного півріччя.

Вважаємо, що серед першочергових заходів провідне місце належить законотворчій діяльності. Конкретно йдеться про прийняття пакету законів щодо валютного та митного регулювання, іноземних інвестицій, спеціальних економічних зон та інших, що визначені у постанові українського парламенту. Якщо ці правові акти Верховна Рада не затвердить протягом вересня—жовтня, під загрозою опиниться правове забезпечення зовнішньоекономічної політики України.

Не менш важливими є підтримка і стимулювання виконавчою владою тих господарських структур, зокрема новостворених, які спроможні невдовзі вийти на зовнішній ринок. Один з авторів цієї статті нещодавно брав участь у «Зустрічі ділових кіл Болгарії, України та Росії» у Варні. Гнітюче враження на українських делегатів справило те, що провідну роль у цьому бізнесфорумі відігравали Московська, Сибірська товарні біржі, Казахський зовнішньоекономічний консорціум та інші вже реально функціонуючі на ринкових засадах фірми з інших республік. Але представників України серед них не було.

Відставання у виході на ринки інших країн дуже небезпечне, тому цього року Кабінету міністрів УРСР доцільно передбачити додаткові форми стимулювання зовнішньоекономічних зв'язків українських фондових бірж, асоціацій виробників і експортерів, спілок кооператорів, орендарів і підприємців, а також малих підприємств.

Нарешті, як це передбачено Законом від 16 квітня, активну позицію щодо налагодження зовнішньоекономічної діяльності повинні зайняти такі республіканські структури, як Національний банк України (питання передачі республіці частини загальносоюзного золотого запасу, алмазного та валютного фонду, визначення частки України в боргових відносинах СРСР з іноземними державами), Зовнішекономбанк УРСР (подібний банк Росії, наприклад, вже одержав валютні кошти із загальносоюзних джерел), Торгово-промислова палата тощо. Треба вирішити й питання щодо отримання повної і вірогідної статистичної інформації про динаміку експортно-імпортних операцій на Україні, налагодження страхового та інформаційного обслуговування зовнішньоекономічної діяльності, роботи судових та арбітражних органів. Без створення найближчим часом всієї інфраструктури зовнішньоекономічних зв'язків обсяги та ефективність відносин України із світовим ринком й надалі зменшуватимуться.

(Далі буде).

Віктор БУДКІН,
доктор економічних наук, професор;
Володимир СІДЕНКО,
кандидат економічних наук.

Це ж треба!

ВОГОНЬ — ПО ПЕРЕДПЛАТНИКАХ

Окремі адміністратори, наші вельмишановні керівники, не проти повернутися у застійний період. Адже саме вони пишалися по-справжньому тим, що все вирішувалося вольовим, командно-адміністративним методом. Виходячи, напевно, саме з цих міркувань і вирішив підписати 7 березня цього року генеральний директор Вінницького виробничого об'єднання «Вінницязв'язок» О. Проживальський наказ № 77, де сказано: **«В зв'язку із збільшенням цін на передплаті видання більш ніж у тричі в порівнянні з 1981 роком наказую:**

1. Затвердити і ввести в дію з 8 квітня 1991 року новий нормативний кількісний штат працівників групи по організації передплати і роздрібного продажу районних вузлів зв'язку.
2. Раніше прийняті нормативи щодо кількості штату скасувати.
3. Керівникам районних вузлів зв'язку в двомісячний строк привести штат у відповідність з нормативами...».

Про виконання цього наказу, нам, тобто тим, кого це стосувалося, потрібно було доповісти в обласний відділ праці і заробітної плати до 1 липня цього року. Отже, що ж ми маємо? Замість семи чоловік, які працювали раніше, у нас залишилося дві з половиною одиниці. На цих людей ляже весь тягар роботи, і, згідно з новими нормативами, їм потрібно буде забезпечити на рік два мільйони карбованців товарообігу. Звідки взялася ця цифра — абсолютно не відомо. Досі на такий рубіж жодний відділ області не виходив. Наприклад, наш нинішній товарообіг із роздрібом становить один мільйон 240 тисяч карбованців. Маємо 57 тисяч карбованців надприбутку по передплаті.

Кілька слів про колишніх співробітників. Люди зі мною працювали досвідчені. Декого ще два роки тому посилали на навчання до Київського інституту підвищення кваліфікації працівників зв'язку (як я розумію, з перспективою трудитися далі), а тепер скоротили. Це нерозумна витрата державних грошей.

І не тільки в одному цьому зарита собака. Таке різке і невиправдане скорочення штату поставить під загрозу передплату наступного року. Спеціалісти, які залишаються, будуть просто фізично не в силі справитися з покладеними на них обов'язками. А хто здійснюватиме зв'язок із громадськими розповсюджувачами засобів масової інформації? І найприкріше, звичайно, що скорочуються кваліфіковані фахівці.

Хочеться тепер сконцентрувати увагу на найголовнішому. Наказ, про який ідеться, видавався напівлегально. Ніхто з районними відділами по розповсюдженню преси не радився про його доцільність і доречність. Він спрямований, по суті, на поступове знищення наших відділів. Хто ж тоді передплатою займатиметься, хто рекламуватиме пресу, наші засоби масової інформації, які сьогодні, як ніколи, стали бойовими і наступальними, потрібними людям, бо несуть слово правди?! А як раніше було? Надходила рознарядка зверху: на таке-то видання зробити стільки-то передплатників. І робили: тоді вказівок начальства ніхто не оскаржував.

Разом із шаргородським колегою Н. Штаркманом написали відкритого листа Олегові Петровичу. Пропонували нашому керівникові зустрітися, зібрати представників районних відділів і обговорити доцільність виданого ним наказу. Навіть відповіді від нього не одержали, не кажучи вже про якісь конкретні заходи. А тим часом питання дуже важливе, і вирішувати його потрібно негайно. Адже гласність у небезпеці. Вважаю, що мої думки і пропозиції щодо того, як зберегти відділи по розповсюдженню преси, заслуговують обговорення в Комісії Верховної Ради УРСР з питань гласності і засобів масової інформації.

Олександр КОМІНАРЕЦЬ,
начальник відділу по розповсюдженню преси Тульчинського райвузла зв'язку.
Вінницька область.

БІДНІ ЖИВУТЬ ЗА РАХУНОК БАГАТИХ

Міністерське крісло

— Почну із запитання, яке, можливо, і неприємне для вас. На нинішню посаду ви прийшли, полишивши крісло завідуючого відділом форм і методів соціалістичного господарювання Інституту економіки АН УРСР. Виходить, раніше ви були захисником «соціалістичних принципів», а тепер майже капіталістичних: роздержавлення, приватизації, оренди, кооперації, акціонування тощо. Як ви пояснюєте таку свою швидку переорієнтацію?

— Справді, подібна, як ви кажете, «переорієнтація» викликає здивування багатьох. Але відкрию маленький секрет. Відділ форм і методів соціалістичного господарювання було створено лише два роки тому — у червні 1989-го. Його створили для вивчення, дослідження, прогнозування розвитку і допомоги тим новим формам господарювання, які з'явилися, — кооперації, акціонерним товариствам, орендним колективам.

До Інституту економіки я працював у Київському виробничому об'єднанні «Кристал», де займався цими ж проблемами. Там же, на «Кристалі», очолював галузевий відділ економічних досліджень, який здійснював наукові розробки для Мінелектронпрому СРСР. Ось такі витоки «переорієнтації».

— Трішечки гіперболізуючи, можна сказати, що ви і є той «могильник» структур, які очолюють деякі ваші колеги-міністри...

— Так, коли ми змінимо відносини власності, то відпаде потреба у командуванні і диригуванні зверху. Буде створено зовсім іншу систему управління економікою. І це, звичайно, вимагатиме нових організаційних змін, тож цілком можливо, що потреба у деяких міністерствах відпаде. Але хочу підкреслити, що без змін відносин власності ніяких позитивних результатів ми не досягнемо. Це однозначно.

На підтвердження сказаного можна навести приклад кінця 80-х років, коли ми дали певну свободу підприємствам без зміни форми власності. Споживацький підхід до використання доходу, прибутку навіть посилився.

Або ми будемо діяти через особисту зацікавленість кожного, або все нехай залишається по-старому. Але ж світовий досвід свідчить, що саме перший шлях ефективний, а той, який ми теоретично обгрунтували і йшли ним більше сімдесяти років, виявився утопічним.

— Побутує думка, що критична величина роздержавлення — 50 відсотків. Лише після того, як буде роздержавлено половину виробничих фондів, можна чекати якихось зрушень на краще. Хоча зрозуміло, що критична величина у різних галузях може бути різною.

— Як на мене, кількісні показники досить відносні. Треба виходити з того, що ми назвемо роздержавленим, а що — ні. Ось, приміром, було державне підприємство, а стало акціонерне. Причому державі належить значна кількість акцій. То це роздержавлене підприємство чи ні?

Вважаю, що перші позитивні результати (збалансованість попиту і пропозицій, поліпшення якості товарів тощо) будуть після того, як ми приватизуємо (мені до вподоби саме такий термін) сфери торгівлі, транспорту (доставка товарів), громадського харчування, послуг, виробництва товарів легкої і меблевої промисловості, сільськогосподарську переробну промисловість, будівництво і виробництво будівельних матеріалів.

Цим самим ми введемо ринкові регулятори, які висунуть жорсткі вимоги до кількості і якості товарів. Коли ринок почне тиснути на товаровиробника, тоді з'явиться загроза банкрутства або навпаки — можливість процвітання. В залежності від ринкового тиску можливе падіння доходів, скорочення обсягів виробництва, а отже і скорочення робочих місць. Або ж навпаки. Одне слово, почнуть діяти економічні важелі управління виробництвом.

— Нині противники глибинних економічних реформ залякують народ приватизацією. Головний їх аргумент — тіньовики закуплять заводи, з'являться бідні і багаті (начебто їх сьогодні немає). Що ви скажете з цього приводу?

— Чим більше буде багатих людей, тим краще житимуть бідні. Гуманізм полягає в тому, що середній і загальний рівень достатку суспільства зростають завдяки багатству окремих осіб. Багаті люди зможуть розвивати виробництво і тим самим давати роботу решті. А отже забезпечувати їх добробут.

— Людей залякують і безробіттям...

— Всі капіталістичні країни пройшли шлях первісного нагромадження капіталу в руках якогось одного приватника. Потім дедалі більші верстви населення залучалися до володіння власністю. У наш час цей процес йде через акціонерні і кооперативні форми власності. Зростає чисельність не найманої робочої сили, а власників. Сьогодні в Англії число власників коливається від 25 до 30 відсотків. У США 50 відсотків населення — власники. Підприємці вважають за краще поділитися частиною власності з тими робітниками, які працюють на підприємстві. В такому разі робітники краще ставляться до засобів виробництва, матеріальних цінностей тощо.

Причому процес диференціації власності на цьому не закінчується. Власниками частини акцій стають споживачі, постачальники того чи іншого виробництва. Утворюється й горизонтальна система зацікавленості у кінцевих результатах. Починається процес переливання капіталу із фінансової у виробничу сферу. Одне слово, на Заході інтегрована, багатооб'єктна, багатосуб'єктна система власності.

Історія дає нам шанс «перестрибнути» через перший етап розвитку форм власності. Не втратити б цей шанс. Тоді і безробіття буде менш хворобливим. Навіть втративши роботу, проста людина як акціонер зможе прожити і не вмре від голоду, як це пророкують деякі засоби масової інформації. Крім того, без тимчасового вивільнення частини робітників неможливі структурні зрушення в економіці і подолання кризи.

Сьогодні редакція «Голосу України» представляє державного міністра з питань власності і підприємництва Володимира Тимофійовича Ланового. Ця посада у Кабінеті міністрів нова. Раніше в уряді республіки взагалі навіть аналогічної не було. Не було і таких молодих міністрів. Лановому ще немає й сорока...

— Чи не здається вам, що народні підприємства, які з'являються сьогодні як гриби після дощу, це свого роду «промислові колгоспи». А ефективність роботи колгоспів нам відома...

— Тут треба одразу сказати, що колективна власність є частковою (пайовою) і спільною. При спільній колективній власності у виробника ніколи не з'явиться почуття власника. А звідси і наслідки.

Народні підприємства, так само як і орендні, — малоперспективні. Виробника мало цікавитиме розвиток підприємства, оновлення основних фондів, розширене відтворення тощо. Замкнута колективна власність не гнучка в умовах ринку. Хоча тепер на перехідному етапі оренда дає свої позитивні результати.

— А за якою формою власності майбутнє?

— За асоціативними формами власності, які опиратимуться на часткову приватну власність. Майбутнє також за різними корпораціями.

— Дуже багато критичних стріл було випущено на адресу кооперації. Чи справедливі ці докори?

— Тут треба розглядати кожний випадок окремо. Але затискувати недержавні підприємства політичними, юридичними та організаційними заходами недоцільно. Треба використовувати антимонопольні економічні важелі. Щоб створити конкуренцію. Коли ми розширимо кількість конкуруючих кооперативних підприємств, то і ціни впадуть, і якість товарів поліпшиться.

А найголовніша сфера діяльності кооперації — посередництво. Чому сьогодні найбільший прибуток з посередницьких кооперативів? Та тому, що там немає конкуренції. Скупили в одному регіоні, продали в іншому — і є навар. На жаль, ми не підтримали живу конкуренцію у посередницькій діяльності кооперативів. Через них ми швидше створимо ринкову систему товарообігу.

— Які структури будуть підпорядковані держміністру з питань власності і підприємництва?

— Їх декілька. Насамперед треба створити Фонд державного майна, який базуватиметься на позагалузевих принципах. Далі — Міністерство роздержавлення і демонополізації, яке перетворюватиме неефективні державні форми у більш ефективні. Новий Держкомітет антимонопольного регулювання має вивчати становище на ринку товарів, засобів виробництва, сировини, фінансів, виробляти рекомендації і розробляти заходи для широкої конкуренції виробників і усунення монополізму. Гадаю, нам не обійтися без структури, яка б підтримувала малі підприємства та підприємництво.

— Володимире Тимофійовичу, ви звідки родом? Хто ваші рідні?

— З Києва. Виріс на Сирці. Закінчив 93-ю середню школу. Батько працює на мотоциклетному заводі контролером. Раніше він був технологом у ливарному цеху. Мама — на пенсії. Працювала інженером на міжміській телефонній станції. Дружина — кандидат біологічних наук. Працює в Інституті геронтології, вивчає вплив сексологічних змін на тривалість життя. Маю двох синів. Старший — школяр, а меншому 3,5 роки.

— Під час недавнього «вікопомного» футбольного матчу між Верховною Радою і Кабінетом міністрів ви були єдиним міністром, який вийшов на поле. Судячи з відгуків, ви виділялися як майстер шкіряного м'яча...

— Свого часу навчався з Блохіним, Зуєвим, Даміним, Кондратовим у футбольній школі київського «Динамо». У шістнадцятирічному віці виступав за юнацьку збірну України. Але потім залишив футбол, став кандидатом економічних наук.

— Я по-доброму заздрю росіянам, в уряді яких з'явилося ціле сузір'я молодих, мислячих і сміливих інтелектуалів. У нас же довгий час далі дискусій про омолодження уряду справи не просувалися. У народі навіть вкоренилася думка, що простій людині потрапити у вищі ешелони влади виключно завдяки інтелекту майже неможливо. Треба мати зв'язки, або «волохату руку»...

— «Волохатої руки» у мене не було і немає. Моє співробітництво з урядом почалося з того, що в 1989 році інститут направив мене в групу, яка розробляла закон про економічну самостійність України.

Потім мене дедалі частіше почали залучати до розробок тих чи інших економічних законів і концепцій. Восени 1990 року уряд почав розробляти республіканську концепцію переходу до ринку. Я дуже ревно ставився до розробки цієї проблеми, оскільки за рік до цього написав монографію з питань ринкової економіки, яка, щоправда, й досі не побачила світ у видавництві «Наукова думка». У монографії цілий розділ присвячено трансформуванню адміністративної економіки у ринкову.

Концепція, яку розробляла робоча група, не збігалася з моїми поглядами. Я розробив альтернативний варіант і направив його до Верховної Ради УРСР. Але депутати з нею так і не встигли ознайомитись, оскільки документ роздали їм у той день, коли сесія розглядала це питання. Згодом ця програма якимсь чином потрапила до рук В. Фокіна. Вона, мабуть, справила на нього позитивне враження, і він запропонував мені співробітництво.

— Ви довго роздумували над пропозицією Прем'єр-міністра?

— Пропозиція Прем'єр-міністра стала для мене несподіванкою. Для роздумів було відведено кілька годин. Вітольд Павлович зробив пропозицію четвертого червня, а п'ятого я вже тримав екзамен перед парламентом. До цього зі мною велися переговори, але у зовсім іншому напрямку і на зовсім іншу посаду.

— Дуже хвилювалися, коли тримали іспит перед парламентом?

— Так. Але то було хвилювання від усвідомлення відповідальності моменту. Від того, що виступаю не тільки перед парламентом, а значно ширшою аудиторією. Хвилювання щодо того, чи зможу відповісти на запитання не було.

— Як ви думаєте, хто вас більше підтримував — опозиція чи більшість?

— Гадаю, що і в стані опозиції, і в стані більшості були люди, в яких я не викликав особливих симпатій. Причини різні. Міг впливати вік, досвід або те, що я не пройшов усіх сходинок службової кар'єри.

Між іншим, прийшовши на цю роботу, я матеріально втратив.

— Свій задум ви збираєтеся втілювати в життя у суверенній Україні чи якійсь іншій?

— Я мислю категоріями економічними, раціональними. Тому впевнений, що єдиного ринкового простору в межах Радянського Союзу бути не може. У нас немає економічної збалансованості між регіонами. В одній республіці є промисловий товар, у іншій — робоча сила, а ще в іншій — сировина. А відтак буде необдумане переливання названих товарів з одного регіону в інший. Це розхитуватиме господарства (так, як це і є сьогодні), не дасть збалансувати попит і пропозицію.

Нам треба дезинтегруватися на тому рівні, на якому об'єктивно склалися наші спільні ринкові відносини, спільні ринкові простори. Український національний ринок треба починати із збалансування місцевих, обласних, регіональних ринків.

При цьому, звичайно, не треба відокремлюватися від інших господарських структур не тільки союзних, а й світових, європейських, азіатських.

Одне слово, я за економічний суверенітет, який має бути навіть тоді, коли ми вийдемо на транснаціональний ринок, коли інтегруємося у транснаціональну економіку.

Вів розмову
Леонід БРОВЧЕНКО,
економічний оглядач «Голосу України».

СУБОТНІЙ ВИПУСК

З різних джерел

● У ході операції, проведеної Фінансовою гвардією Румунії, її співробітники конфіскували «незаконних» товарів на суму 1 мільйон лей. Місцеве населення підтримує заходи властей проти спекулянтів.

● У Чехо-Словаччині назріла проблема надмірного випуску м'ясних продуктів. Власті зазначають, що їх експорт можливий тільки в СРСР та країни, які розвиваються. Очікуються конкретні кроки стосовно бартерних домовленостей про обмін з Росією 27—54 тисяч тонн м'яса на нафту, але час такої операції поки що не визначений.

● Ангола має намір звернутися до СРСР з проханням списати її борги за військовими кредитами, а також відшкодування решти боргу протягом ста років. За минулі роки Ангола заборгувала Радянському Союзу декілька мільярдів доларів. Більша частина з них припадає на військові витрати. З 31 травня СРСР перестав подавати військову допомогу цій країні.

● У Намібії арештовано агента південноафриканської розвідки Ферстера. Він працював на «Бюро громадянського співробітництва» багато років, збирав інформацію і стежив за профспілковими лідерами Йоганнесбурга. Розвідувальне відомство БГС «прославилось» розправами над активістами руху проти апартеїду, лідерами боротьби за незалежність Намібії.

● У Румунії опубліковано документи, які свідчать про торгівлю зброєю в епоху Чаушеску, що її здійснювала секретна служба «Секурітате». Мова іде про поставку з Румунії до ФРН 2 тисяч пістолетів. Але цей факт не був би таким красномовним, якби не підтверджував участь у цій акції брата диктатора М. Чаушеску і нинішнього міністра промисловості А. Станкулеску (колишній перший заступник міністра оборони).

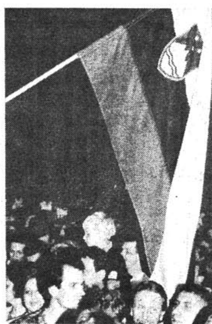
● Невідома «хвороба» охопила телефонні мережі США: на великій території періодично замовкають телефони, перериваючи ділові переговори. Версії спеціалістів допускають помилку оператора під час налагодження головної ЕОМ, можливість «вірусу» та втручання НЛО.

● Як повідомила преса КНДР, серед жителів Сеула розповсюджується фотографія Кім Чен Іра. В інформації не повідомляється про реакцію на цю акцію жителів південнокорейської столиці.

● У черговий раз група анархістської молоді зчинила дебош біля резиденції президента Польщі. Юні «послідовники» Бакуніна і Махна закидали двір порожніми пляшками з-під пива, порозливали фарбу і збили засув на воротах. Один з охоронців президента звинуватив у бездіяльності міліцію, яка прибула на місце тільки через 40 хвилин.

● Очікується девальвація югославського динара — у зв'язку з різким зменшенням кількості туристів і нестачі валюти. Зниження вартості динара все одно не врятує туристичний сезон, на що сподіваються бізнесмени туристичної індустрії.

ТЕРНИСТА ДОРОГА ДО НЕЗАЛЕЖНОСТІ,

або Чим закінчиться діалог глухих!

Перлини Адріатичного узбережжя Югославії в золоту туристичну пору переживають «мертвий сезон». Ось уже півроку шість республік і два автономних краї СФРЮ не можуть знайти спільної мови у питанні державності. Югославське бродіння спричинило вибух, який, окрім негативного впливу, на і так не квітуючу екоЙоміку СФРЮ, призвів до людських жертв та соціальних потрясінь у Європі. Важко виправдати політиків та їхні дії там, де закінчується «мистецтво можливого» і починається болото політиканства. Пригадую, що під час візиту на Україну президент Хорватії Франьо Туджман запевняв, що буде зроблено все можливе і що є ще трохи часу для вирішення проблем югославського вузла шляхом діалогу та створенням згодом Союзу суверенних держав. Та протягом останніх місяців сторони спромоглися більше на безліч амбіційних заяв, аніж на пошуки компромісів. А час для того ще був...

Нині незважаючи на Бріонську угоду, ситуація нагадує діалог глухих. У Бєлграді ортодокси і на крок не хочуть відступити від усталених форм політичної системи Югославії, а резиденція президента Словенії Мілана Кучана залишається забарикадованою. У своїй черговій заяві Кучан сказав, що головним об'єктом суперечок в СФРЮ завжди було питання, як розподіляти доходи, а не як їх забезпечувати. За його словами, Словенія свого часу прагнула іти до суверенітету мирним шляхом, але не знайшла партнерів для переговорів.

Незважаючи на сталі проблеми, нині намітився вже деякий втішний прогрес у вирішенні кризи. Свідченням цього стало виведення підрозділів федеральних військ, чого очікують і в Хорватії. Та, напевне, не варто поки що лідерам цих двох республік заявляти про перемогу, бо там, де гинуть люди, перемагає антигуманізм, та й дорога до незалежності ще довга і терниста.

Експрес-новини

Президент СРСР прибув до Москви з Лондона, де зустрічався з лідерами семи індустріальних держав. Як повідомило агентство Ассошіейтед Пресс, провідні радянські економісти Явлінський і Шмельов заявили, що від зустрічі «семи» вони очікували більше конкретності, а Захід, напевно, не розуміє невідкладності рішень проблем в СРСР».

* * *

Держсекретар США Бейкер продовжує свою поїздку по країнах Близького Сходу в пошуках розв'язання кризи. Після чотиригодинної розмови з президентом Сирії Асадом Бейкер заявив, що сирійський лідер погодився з присутністю на регіональній конференції представника ООН. Бейкер відбув з візитом до Каїра, де матиме зустріч з президентом Єгипту Мубараком.

* * *

Президент США Буш відвідав американську військовоповітряну базу на острові Кріт. Перед тим, під час його перебування в Афінах відбувалися масові антиамериканські студентські демонстрації.

* * *

В інтерв'ю агентству Ассошіейтед Пресс міністр оборони США Чейні заявив, що США все ще очікують повного звіту Іраку про свою діяльність щодо створення ядерної, біологічної і хімічної зброї.

Організація економічного співробітництва і розвитку заявила, що швидкого подолання проблем у Східній Європі не передбачається. У щорічному звіті цієї організації йдеться про різке збільшення безробітних.

* * *

На латиноамериканській зустрічі у Гвадалахарі кубинський лідер Кастро закликав інші країни запобігти краху економіки Куби.

* * *

Лідер АНК Мандела розпочав свій візит до Іспанії та країн Латинської Америки.

Наш прес-клуб

ОЧИМА ЗАРУБІЖНИХ КОЛЕГ

Голова Верховної Ради України займає своєрідну позицію щодо Союзного договору. Обіцянки, які він дав студентам і шахтарям республіки, не дозволять підписати Союзний договір раніше грудня цього року — до прийняття Конституції України.

«Файненшл таймс» (Великобританія).

У той час як керівники Заходу тепло приймають Горбачова в Лондоні, Радянський Союз готується завдати прихованого удару Польщі і має намір, незважаючи на кінець «холодної війни», утримувати її під своїм контролем. Це стосується того, що радянське військове керівництво запропонувало Валенсі умови підписання нового договору про дружбу, які суттєво обмежують контроль Польщі над власною національною безпекою.

«Монд» (Франція).

Після багаторічних переговорів, які проводилися при сприянні США, Вашингтон і Москва переконали кубинців у необхідності повернення з Анголи додому і змусили південноафриканські власті вивести свої війська з Намібії. Завдяки співробітництву була завершена громадянська війна, яка тривала 15 років.

«Ю. С. Ньюс енд уорлд ріпорт» (США).

Становище на ринках сировини жахливе. Радянський Союз розпродає все за безцінь, ціни сповзають униз. У бізнесменів голова іде обертом, коли вони бачать зигзаги торгової політики СРСР. Варто Радянському Союзу тільки поворушитись, як ринок того чи іншого товару переходить від дефіциту до переповнення. Операції, які здійснюються радянськими зовнішньоторговельними організаціями, залежать тільки від одного завдання будь-що одержати валюту.

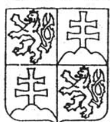
«Трібюн де л'експансьон» (Франція).

Горбачов підходить до свого виступу в Лондоні як номінальний лідер нової демократичної революції, якій спочатку сам він чинив опір. Якби Горбачов і надалі спробував «продавати» старі ідеї повернення соціалізму і ленінських принципів, лідери індустріальних держав, напевне б, не захотіли запрошувати його за стіл переговорів у Лондоні. Горбачов усе ж таки говорить про соціалізм з надією, а СРСР з ним уже рішуче попрощався. Перебудова, яку бачив Горбачов, спочатку зазнала фіаско. Але як процес лібералізації, вона веде до революції в Європі — в глибокому розумінні її суті.

«Вашингтон пост» (США).

Сторінку підготував Тарас ПЕТРІВ.

ČSFR

Двадцята частина Європи

ПО-ЛЮДСЬКИ, ПРАВЕДНО...

У народі кажуть, що, як маєш доброго сусіда, можеш вважати, що маєш дві хати. Між Чехо-Словаччиною та Україною існують давні історичні та культурні зв'язки. Народи обох країн прагнуть розвивати ці добрі взаємини як на економічному, так і на гуманітарному терені. Свідченням того є благочинні акції, які проводять урядові та позаурядові організації Чехо-Словаччини при сприянні генерального консульства ЧСФР у Києві, спрямовані на оздоровлення дітей, що постраждали від чорнобильської катастрофи. У нинішньому році до ЧСФР вирушили 1150 юних українців, це крім тих, які вже відпочивають там у рамках співробітництва між підприємствами. Велику активність у благородній справі виявила Словацька католицька харита, яка запросила в словацькі родини 540 дітей.

Проявом високого людського співчуття стало запрошення християнсько - демократичною партією ЧСФР 20 дітей, батьки і родичі яких загинули. [illegible] липня діти від'їжджають до ЧСФР на відпочинок. Низький уклін сусідові, який з нами не тільки у ті часи, коли гриміли фанфари і полум'яніли гасла про дружбу...

На меридіанах культури

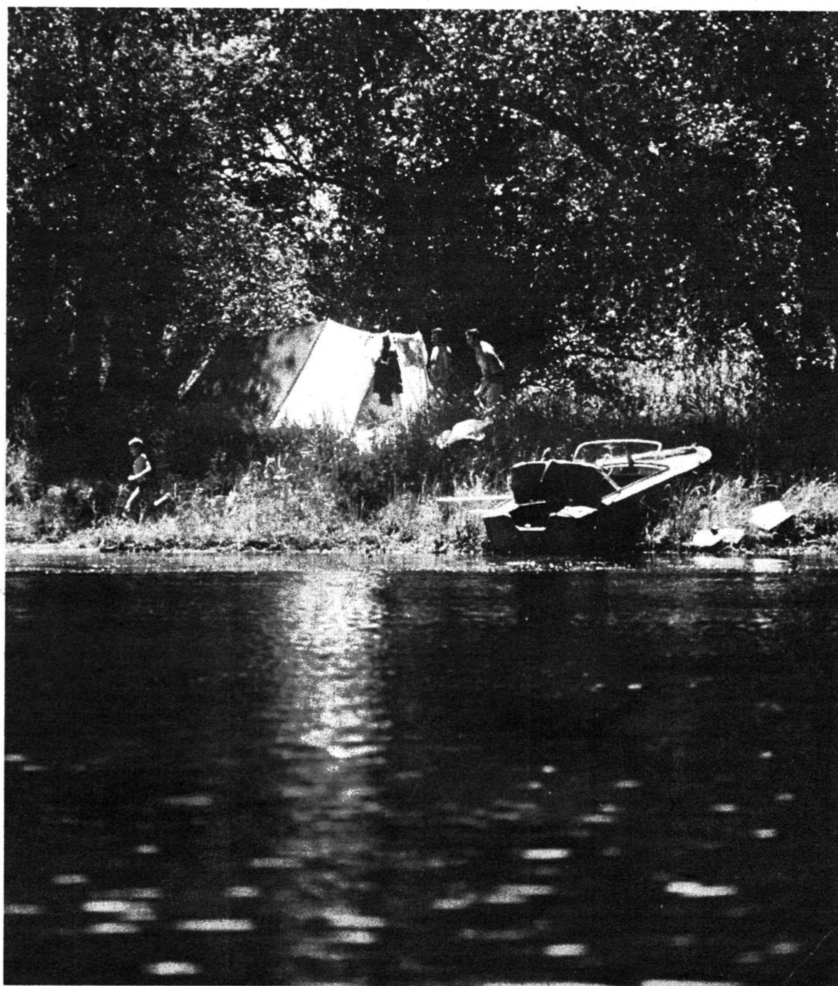
ДО ЄВРОПИ ЧЕРЕЗ «ВІЧНЕ»

Між Федеративною Республікою Німеччина та Україною налагоджуються тісні відносини. Ще одним кроком на цій стежині буде Тиждень німецької культури на Україні, який проходитиме з 18 по 25 жовтня цього року.

У програмі свята, організованого Інститутом імені В. Гете, концерти Мюнхенського філармонійного оркестру, виступ рок-груп у київському Палаці спорту, ретроспектива фільмів режисера Райнера Вернера Рассбіндера. Не обійдеться без традиційних на таких заходах авторських читань, виставок, доповідей про україно-німецькі зв'язки. Українські модниці матимуть змогу ще раз оцінити досягнення німецьких модельєрів - дизайнерів, покази яких супроводжуватимуться джазовою музикою.

РИБА ЛЮБИТЬ ЛЮБИТЕЛЯ

(Закінчення. Початок на 1-й сторінці).

Отже, їхня справа: хочуть — беруть наживку, не хочуть — не беруть.

Або всі вільні і голодні, або — навпаки.

У них, звісно, свої соціальні проблеми. Тож чи вартий осуду карась, котрий думає: «Ех, наїмся раз у житті, а там будь що буде...».

Такого карася не варто засуджувати.

Але й любити нема за що. Бо він, як правило, худий. Подібна філософія не сприяє збільшенню живої ваги.

...А взагалі — то таємниця, як вони вибярають той, а не інший гачок.

На цій таємниці й тримається уся чарівність аматорського рибальства. Аби не це — сидіння з вудкою було б такою ж роботою, як і рибальство промислове. А воно, як відомо, занепадає.

Отож, краще бути любителем.

А як тільки відчуєш себе хоч трохи знавцем справи — задумайся. І віддай вудку комусь меншому і зовсім недосвідченому. Від нього буде більше користі. Це якраз той рідкісний випадок.

Фото Миколи КОЗЛОВСЬКОГО.

Всім, всім, всім!

КУДИ ВИ, ПРОФЕСОРЕ?

Умокнути перо в інтригу і розповісти співгромадянам чергову історію про зацькованого пророка? Чи повірять, що справді — пророк? Тож і вирішила звести читача віч-на-віч з героїнею розповіді, аби сам визначився щодо її особи. Інтрига ж почекає за кадром.

Знайомтесь — *ЖАННА ПРОКОПІВНА ГУДЗЕНКО*, доктор медичних наук, професор. Гудзенко — відоме ім'я у медичному світі. І моє перше запитання до неї таке:

— Жанно Прокопівно, яку роль у вашому житті відіграло те, що народилися у сім'ї Гудзенків?

— Напевне, ви думаєте, що скажу: з дитинства мріяла стати лікарем? Зовсім ні. Мені передрікали долю журналіста, знавця іноземних мов... Але атмосфера, в якій росла, мабуть, сформувала мене таки для медицини. Мати, а вона була у нас мудра жінка, порадила займатися педіатрією — і, ступивши на цей шлях, я ніколи не сумнівалася у правильності вибору.

Школу закінчила із золотою медаллю, інститут — з червоним дипломом. Може, й тому, що перед батьком і матір'ю було б соромно чогось не знати, не вміти. В сім'ї я здобула й моральні орієнтири, без яких не можна в нашій професії. Було мені років п'ять, коли вперше почула розмову про те, що людина в білому халаті не має права відмовити у допомозі будь-кому і за будь-яких обставин — і запам'ятала на все життя. Батьки ж сформували у мене ставлення до науки — у першій же нашій пристойній квартирі одну кімнату було виділено під лабораторію. Вони зорієнтували на те, що починати свій шлях у професію треба з нижчої ланки, краще — з сільського лікаря, і після інституту я поїхала за чоловіком у Вашківці Чернівецької області. Там і почала займатися науковою роботою.

— І відразу знайшли свою тему?

— Ні, не відразу. Трапилось так, що у мами помер хворий від некрозу підшлункової залози. Прийшла додому розгублена. Поклала на стіл книгу «Захворювання підшлункової залози» і сказала: «Ось чого ми не знаємо». Мене тоді більше турбував стан матері, тож на книгу не звернула належної уваги. Життя повернуло мене до неї пізніше. Привезли дитину у тяжкому стані, з кишковою інфекцією, від якої вона і померла. Та вочевидь було, що інфекція нашарувалася на щось, що раніше виснажило дитину. На що? Ураженою виявилася підшлункова залоза. Ось я і замислилась, як саме пов'язана з нею гіпотрофія. Це був перший крок до теми. Остаточно ж сфера інтересів визначилася, коли в аспірантурі одержала тему «Функція підшлункової залози при хронічній пневмонії». Почавши її розробляти, вийшла на хронічний панкреатит, хоча фахівці такого діагнозу не визнавали. Докторська стала однією з перших дисертацій, присвячених хронічному панкреатиту.

Спостерігаючи хворих із цим діагнозом, я бачила, до чого призводить недостатність функції залози. Розумієте, сенс роботи системи травлення у тому, щоб нагодувати продуктами травлення кожну клітину кожного органу. Ураження будь-якого з органів системи призводить до порушень у процесі травлення, а значить, і у процесі живлення тканин. Тобто організм голодує не тільки тоді, коли їжі немає, а й тоді, коли вона є, але не перетравлюється (чи перетравлюється недостатньо) на рівні шлунково-кишкового тракту. Результати досліджень вивели на патологію обміну речовин, яка розвивається внаслідок ураження органів травлення, і зокрема підшлункової залози.

На тлі порушеного обміну речовин страждають всі системи організму. Яка більше, яка менше — залежить від генетичної схильності організму реагувати на те чи інше порушення. Тобто якщо у мене в роду були люди, які страждали ожирінням, то порушення обміну речовин у моєму організмі може викликати саме ожиріння. Таким же чином — і облисіння і вітиліго, й інші захворювання.

— Тобто перед вами розквітнув цілий букет захворювань що виникають унаслідок порушення функції якогось з органів травлення, і зокрема підшлункової залози.

— Так, алергодерматози, порушення росту волосся, ацетономічне блювання, порушення пігментації шкіряного покриву — ці окремі, як ми кажемо, нозологічні форми розвиваються на основі універсального патогенетичного механізму. Деякі спеціалісти його не визнають, і це дивно, бо з точки зору фізіології він абсолютно обгрунтований. Є монографія «Кожа», в ній визнано, що в основі розвитку багатьох захворювань шкіри лежать універсальні патогенетичні процеси. Це ж так просто: не одержуючи пластичного матеріалу для самооновлення, енергетичного — для обміну речовин, клітина переходить на інший рівень свого функціонування — ось вам і захворювання.

— Чому ж деякі фахівці замість того, щоб зітхнути з полегшенням: адже, нарешті, знайдено механізм виникнення захворювань, з якими майже безрезультатно боролися! — навіть не бажають розібратися в ньому? Це тим більше вражає, що ви знайшли підхід до такого захворювання, яке не виліковується ніде у світі. Якщо можна, розкажіть про вітиліго і результати його лікування за вашою методикою.

— Поки походження вітиліго було невідоме (а в усій довідковій літературі так і йдеться: етіологія невідома), то й ставилися до нього як до захворювання суто шкіряного. Сприйнявши вітиліго як наслідок порушення обміну речовин, від якого страждають усі клітини всіх тканин, ми стали відповідно обстежувати хворих. З'ясувалося, що діти з вітиліго часто страждають і у фізичному, і в інтелектуальному розвитку.

Виводимо організм на іншу орбіту живлення — і вже з третього-четвертого дня лікування починається процес репігментації. Колір шкіряного покриву змінюється на всіх ділянках тіла, доходячи до тілесного. Та, швидкість швидкістю, а треба пам'ятати, що буває з водолазом, якого занадто швидко піднімають із глибини на поверхню. Виводячи організм на інший рівень обмінних процесів, треба давати йому час на адаптацію до нових умов існування. І ще треба розуміти: оскільки при вітиліго страждає не тільки шкіра, то, одержуючи додаткові поживні речовини, організм сам вибирає, на підтримку якої з уражених систем їх витратити в першу чергу. Тож одна дитина дасть швидшу репігментацію, друга — повільнішу, зате ця друга може почати рости...

— Відомо, що вітиліго намагаються лікувати кубинським мелагеніном. Що ви скажете про цей препарат?

— Знаю про нього з інтерв'ю, яке дав пресі розробник. Згідно з представленими ним даними, препарат являє собою екстракт плаценти, який застосовується зовнішньо. При лікуванні від одного до трьох років дає ефект у 80 відсотках випадків. Але це стосується переважно пацієнтів з темною шкірою, до того ж у 40 відсотках випадків захворювання бере реванш.

— Вам траплялися пацієнти, які лікувалися мелагеніном?

— Так, і можу сказати, що після мелагеніну лікування йде уповільнено. Це — щодо видимої реакції шкіри. Але вже сказано: вітиліго не є суто шкіряним захворюванням. Порушення пігментації шкіри часто супроводжується іншими порушеннями...

— ...які ви беретесь лікувати за умови, що матимете місце і час, у яких ви поки що обмежені. Черга на 26 ліжок у дитячій лікарні, які займають хворі на вітиліго, надто довга — на рік уперед. Потрібну кількість курсів лікування не можуть пройти навіть діти. Дорослі ж і зовсім безпорадні. Чи бачите вихід із становища?

— Треба створювати заклад, на базі якого можна було б, по-перше, лікувати захворювання, що виникають унаслідок дисфункції органів травлення. По-друге, вести подальші дослідження в напрямі виявлення інших захворювань. По-третє, готувати кадри, здатні осмислювати патологію крізь призму клінічної трофології. Ще академік Уголєв писав про нову науку трофологію, що формується на стику кількох дисциплін — дієтології, фізіології, гастроентерології... Розробляючи методики саме в руслі цієї науки, наша кафедра педіатрії № 3 Інституту вдосконалення лікарів досягла тих результатів, про які йшлося. Ми пересвідчилися: щоб працювати у новому руслі, потрібен новий, інтегруючий тип мислення. Такий і прагнемо формувати у спеціалістів, які слухають лекції на кафедрі. Але ж скільки їх? Країна ж велика, і потреба в таких спеціалістах зростає в міру зростання захворювання населення. Ось вам цифри тільки з нашої практики. Якщо у 1983—87 роках питома вага дітей, хворих на панкреатит і сполучену патологію травлення, становила від 36,8 до 47 відсотків, а спричинені панкреатичною дисфункцією клінічні еквіваленти дигестивних розладів у вигляді вітиліго, облисіння, ацетономічного блювання і т. д., спостерігалися у 25 відсотків дітей, то у 1988 році показники зросли відповідно до 61,7 і 39,5 відсотка. Сьогодні маємо ще гіршу картину.

— Чи є надія такий центр створити?

— Я зверталася у Міністерство охорони здоров'я України, Раду міністрів республіки, та справа не зрушила з місця. В той же час маю пропозиції з-за кордону. У створенні центру готові взяти участь відомі фірми США, Швеції, Південної Кореї... У нас же немає кому об'єднати їхні зусилля на користь людям. Логічно спитати: чому при такому ставленні до методики державних органів досі не створила кооператив — адже це ж так тепер модно? Відповім: ім'я не дозволяє.

Поки ви знайомилися із Жанною Прокопівною, інтрига чекала за кадром, але тепер — її час.

Професор називала адреси, за якими зверталася у справі створення трофологічного центру. Переді мною копії документів, з яких видно: у колах, де мали обміркувати її пропозиції, однодумців не знайшла. Навпаки, саму її і її методику чиновники різних рівнів, починаючи з базової лікарні і до Міністерства охорони здоров'я, намагалися дискредитувати в очах пацієнтів, які виявляли бажання лікуватися у Гудзенко. Коли ж стало очевидним, що політика дискредитації бажаного результату не дає, професора вирішили позбавити навіть тієї можливості допомагати людям, яку досі мала. Керівники лікарні, і зокрема головний лікар дитячої клінічної лікарні № 9 О. П'янкова, які ще півтора року тому характеризували Гудзенко як висококваліфікованого спеціаліста у педіатрії, наукові досягнення якого є предметом наукових і комерційних інтересів закордонних лікувальних закладів, стали стверджувати, що з професором неможливо працювати і вимагати, щоб вона, грубо кажучи, йшла геть разом із своєю кафедрою. У діло пішли колективні скарги, які із задоволенням «перевіряли» знову ж таки чиновники різних рівнів — і результат не примусив себе чекати: Жанна Прокопівна поклала на стіл ректора Інституту вдосконалення лікарів Гирна заяву на звільнення за власним бажанням. Легкість, з якою той її підписав, поспішність, з якою вимагав пакувати майно кафедри, примушує думати, що інтереси ректора збіглися з інтересами адміністрації лікарні.

Невже, запитаєте, професор не намагалася відстоювати себе і свою справу? Той, хто пробував плисти проти течії, знає: колись сили та й вичерпаються. А вона все життя проти течії.

Не мовчать і пацієнти Жанни Прокопівни, в інтересах яких — захистити справу. Ось і до редакції звернулись, а паралельно — до Комісії Верховної Ради з питань гласності та засобів масової інформації. Не наводитиму цитат з документів, які перегорнули ми з депутатом Володимиром Московкою, і бесід, які провели з людьми. Для економії газетної площі зразу ж перейду до враження, яке винесли: побоюючись втратити вплив у сферах, на які вивів Жанну Прокопівну науковий пошук, її колеги вирішили «не помічати» досягнутих нею результатів. Чим іншим можна пояснити те, що під кубинський мелагенін відкривають кабінет при Республіканському центрі матері й дитини, а методику Гудзенко залишають без притулку, хоча вона, ця методика, стала відомою медичному керівництву республіки задовго до того, як постало питання про закупівлю мелагеніну? Зрозуміло: кубинської методики не бояться, бо вона не забирає шматка хліба. Не боялися б і гудзенківської, якби Жанна Прокопівна віддала її дерматологам — наполягали ж! Сміх та й годі: у дерматологічній клініці лікувати гастроентерологічних хворих та ще й силами людей, які не хочуть вникнути в суть процесів, що мають відбуватися під час лікування... А ось головний педіатр республіки В. Бережний удає, ніби не бачить парадоксу. Боїться розірвати коло змови?

Не побоявся це зробити перший заступник міністра охорони здоров'я В. Передерій. Але зміг запропонувати професору хіба що 50 ліжок в одній з київських лікарень, які буквально вирвав у Київського управління охорони здоров'я: роби, що хочеш. І здалося мені: образився, коли Жанна Прокопівна відмовилась. А вона ж права. Хіба так мають вирішуватися питання державної ваги? Ідеться про створення закладу міжнародного значення, а їй — 50 голих ліжок у той час, коли добре обладнана лікарня залишається в руках людей, чия кваліфікація викликає сумнів (що доведено результатами тестування кілька років тому), а громадянська позиція навіть сумніву не викликає (що підтверджено останніми подіями).

У відпустку Жанна Прокопівна пішла з тим, щоб на кафедру не повернутись. Але відпустка скінчиться. Куди ж тоді, професоре? Гірко посміхається.

Трясовина замкнулася, проковтнувши чергову жертву, — і тиша. Невже та трясовина поглине і нас? Всіх, всіх, всіх...

Марина ДЯТЛОВА,
оглядач з питань охорони здоров'я.

СУД ПОКАРАВ, ПРОКУРАТУРА НЕ ПОГОДИЛАСЯ

Торік органами прокуратури республіки внесено близько 7 тисяч протестів і приписів з приводу порушень трудових прав громадян, задоволено 2,4 тисячі скарг з цих питань. Прокурорський нагляд сприяє захисту інтересів людей і в разі судового розгляду трудових спорів.

Ось деякі приклади останнього часу із практики центрального апарату Прокуратури УРСР, коли права громадян, які шукали їх захисту, було поновлено в результаті втручання республіканської прокуратури.

...А ФАКТИЧНО — БРИГАДИР

Прокурор Української РСР опротестував ухвалу Каланчацького районного народного суду Херсонської області про закриття провадження в справі за позовом працівниці радгоспу «Ключовий» І. П. Андрощук про поновлення її на роботі. Суд, виходячи з того, що перед звільненням позивачка працювала завідуючою фермою, а за діючим тоді переліком № 1 додатку № 1 до Положення про порядок розгляду трудових спорів питання про поновлення на такій посаді могло бути розв'язано лише вищими в порядку підлеглості органами, а не судом.

Андрощук не погодилася з результатами розгляду її позову і звернулася із скаргою до Прокурора УРСР. Вивчення даної справи безпосередньо у прокуратурі республіки показало, що дійсно суд не з'ясував усіх обставин, які мають істотне значення для правильного вирішення трудового спору. Насамперед суд не дав належної оцінки доводам заявниці про те, що вона фактично працювала бригадиром, а не завідуючою фермою. До того ж керівництво радгоспу подало суду перекручену інформацію щодо цього, намагаючись таким чином позбавити її можливості судового захисту своїх трудових прав. Окрім того, не було доведено причетності Андрощук до виявленої на фермі нестачі.

Але ж саме цей факт став головним мотивом звільнення її з приводу втрати довіри. За таких обставин у прокуратурі республіки дійшли висновку про необгрунтованість винесеної за позовом Андрощук ухвали.

Херсонський обласний суд задовольнив протест прокурора республіки, скасував зазначену судову ухвалу і направив справу на новий розгляд. У квітні 1991 року позивачку поновлено на колишній роботі.

НЕ ЗГОДНА — ГЕТЬ З КОЛГОСПУ!

Заступником Прокурора УРСР винесено протест на судові рішення за позовом громадянки В. М. Горбуліної. Сакський районний народний суд колишньої Кримської області відмовив їй у позові до колгоспу «Рассвет» про визнання незаконним переведення на іншу роботу. Обласний суд залишив це рішення без змін.

Позивачка, не погоджуючись з таким рішенням, звернулася із скаргою до прокуратури, де матеріали цієї справи ретельно вивчили. Було встановлено, що Горбуліна протягом останніх 15 років працювала у колгоспі водієм і займалася перевезенням молочних продуктів. У вересні 1988 року її переведено на автомашину-самоскид, на якій вона повинна була перевозити, а часом і розвантажувати отрутохімікати і мінеральні добрива. Скаржниця неодноразово доводила і адміністрації господарства, і в суді, що за віком і станом здоров'я не може виконувати ці роботи. Більше того, вона підтвердила це медичними висновками про те, що потребує легкої праці, яка не була б пов'язана з перенесенням важких речей, запиленістю і отрутохімікатами. Але незважаючи на це, її не тільки не було поновлено на роботі, а й виключено з членів колгоспу. На жаль, при розгляді справи у районному та обласному судах цим обставинам не надали належної оцінки, що завадило їм прийняти правильне рішення.

Судова колегія в цивільних справах Верховного Суду УРСР погодилася з протестом прокуратури республіки повністю скасувати всі попередні судові рішення. В результаті нового розгляду справи Сакським райнарсудом Горбуліну поновлено членом колгоспу та на колишній роботі, їй також сплачено за час вимушеного прогулу.

І ТУТ — ТЯГАНИНА

Заступником Прокурора УРСР у жовтні 1990 року опротестовано судові рішення у справі про поновлення на роботі громадянки Н. В. Тупіки. Позивачка працювала завідуючою відділом промтоварного магазину Дмитрівського сільського споживчого товариства Дніпропетровської області. У березні 1989 року її було звільнено з цієї посади з приводу втрати довіри з боку адміністрації. З того часу Петропавлівський районний народний і Дніпропетровський обласний суди, куди вона зверталася за захистом своїх прав, неодноразово відмовляли їй у позові.

У березні 1990 року Н. Тупіка звернулася із скаргою до прокуратури республіки, де в результаті вивчення справи про звільнення заявниці ті судові рішення визнано необгрунтованими. Як з'ясовано, суди не врахували те, що наказ про звільнення позивачки не видавався, конкретної провини її у будь-яких порушеннях не доведено, на звільнення не отримано своєчасної згоди профспілкового комітету. Не було також надано належної уваги тій обставині, що Н. Тупіка сама виховує двох неповнолітніх дітей.

Судова колегія у цивільних справах Верховного Суду республіки задовольнила протест прокуратури, скасувала попередні судові рішення та запропонувала Дніпропетровському обласному суду розглянути справу у першій інстанції. Але у задоволенні позову знову було відмовлено. Лише у квітні 1991 року, після повторного втручання прокуратури, Верховний Суд Української РСР поклав край цій тяганині і поновив Н. Тупіку на роботі.

Прес-центр Прокуратури УРСР.

СТОЛИЦЯ НА ЗАМКУ?

Зібралися працівники з колгоспу «Україна», що в Бережанському районі на Тернопільщині, у туристську подорож до Києва. На людей подивитися, з історичними місцями столиці познайомитися та й щось у магазинах купити. Скористалися послугами Бережанського турбюро, замовили автобус, турбазу на околиці Києва.

Доїхали до столиці благополучно, весело, аж при в'їзді до міста, на посту ДАІ, їх зупинили. Спочатку «даїшники» запропонували дочекатися ще третього автобуса із «західняцькими» номерами, який так і не з'явився. Потім взялися супроводжувати до турбази і возили їх вулицями Києва понад три години.

— Боже, я мало не плачу! — бідкалася мені голова профкому колгоспу Марія Білецька. — Люди одірвалися від роботи, від сім'ї, заплатили по 150 карбованців, а всього поїздка нам обійшлася у п'ять тисяч. І нічого не побачили, навіть у Лаврі не побували. Ми ходили до якогось начальника в турбюро, а він каже, що за 25 років роботи таке бачить уперше...

Поцікавився у міліціонерів, чия машина стояла поперек автобусів. Старший лейтенант Петро Шкраба сказав, що їх тут троє працівників державної інспекції Подільського району Києва, вони супроводжують автобуси з людьми, щоб забезпечити безпеку руху... Детальніше розмовляти відмовився.

Отож я зв'язався з керівництвом республіканської державтоінспекції і попросив внести ясність. Звідти повідомили, що у ті дні на акцію протесту проти підписання Союзного договору до Києва прибуло майже 25 автобусів із Західної України. Ніяких проблем із ДАІ у них не було. Навпаки, наприклад, учителі із Волині навіть дякували працівникам ДАІ за службу. А, отже, випадок із тернопільськими туристами міг бути непорозумінням, прикрим неузгодженням. Хоч не треба забувати, наголосили, що інколи в такі рейси за кермом автобусів виїздять не по два водії, як того вимагає інструкція, а один. Часом не мають усіх належних документів, трапляються технічно непідготовлені до таких рейсів автобуси.

Анатолій БЕНЬ,
спеціальний кореспондент з прав людини «Голосу України».

Фото Миколи КОЗЛОВСЬКОГО.

Юридична консультація

Моя сім'я з чотирьох осіб (жінка, я, дочка 19 років і син 9 років) проживає у двокімнатній квартирі (розмір жилої площі 30 квадратних метрів). Чи має право моя сім'я стати на квартирний облік? — запитує тов. Бойко з м. Ізяслава Хмельницької області.

На квартирний облік приймаються громадяни, які потребують поліпшення житлових умов. Потребуючими поліпшення житлових умов, зокрема, визнаються громадяни, які проживають в одній кімнаті по двоє і більше сім'ї, незалежно від родинних відносин, або особи різної статі старші за дев'ять років, крім подружжя (у тому числі якщо займане ними жиле приміщення складається більш як з однієї кімнати). Це передбачено підпунктом 7 пункту 13 Правил обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов, і надання їм жилих приміщень в Українській РСР, затверджених постановою Ради Міністрів УРСР і Укрпрофради від 11 грудня 1984 року № 470 (ЗП УРСР, 1984 р. № 12, ст. 80). Підпункт 7 пункту 13 — в редакції постанови Ради Міністрів УРСР і Ради Федерації незалежних профспілок України від 25 березня 1991 року № 69 (ЗП УРСР, 1991 р., № 3, ст. 15).

Отже, ваша сім'я має право стати на квартирний облік, оскільки в сім'ї є особи різної статі старші за дев'ять років.

Коли повинні виплачуватися відпускні? — запитує тов. Волченко з м. Кривого Рогу.

Заробітна плата працівникам виплачується не пізніше, ніж за три дні до початку відпустки (ст. 115 Кодексу законів про працю УРСР).

Я працюю неповний робочий тиждень. Компенсацію у зв'язку з реформою роздрібних цін мені виплачують пропорційно відпрацьованому часу. Чи правильно це? — запитує тов. Сухенький з м. Черкас.

Так, правильно. Особам, які працюють неповний робочий день чи неповний робочий тиждень, компенсаційні виплати нараховуються пропорційно відпрацьованому часу (пункт 1.5 Інструкції про порядок компенсаційних виплат населенню у зв'язку з реформою роздрібних цін від 9 квітня 1991 року, затвердженої Міністерством праці УРСР і Міністерством фінансів УРСР).

Семен КАРЛИЦЬКИЙ,
юрист.

Плакат художника Федора ГЛУЩУКА.

ПОВЕРНУТИ НАРОДОВІ ІСТОРІЮ

Книга-Меморіал «33-й: Голод» — це не всеукраїнський плач, хоч по-справедливості наше видання можна назвати і так.

Це не всеукраїнський цвинтар, хоч це була б чиста правда: іншого місця, де мовби зійшлися воєдино жертви страхітливого голодомору, ми не маємо.

Це не енциклопедичний довідник про прдробиці народної трагедії, бо в довідниках — суха статистика, безсторонній фактаж, а в нашому виданні до широкого фактичного матеріалу і приголомшливої статистики додано стільки людського болю, мук і страждань, що жодна енциклопедія в світі такого не витримає.

Книга-Меморіал — перша спроба в українській книговидавничій практиці зібрати свідчення тисяч людей, що вціліли, вижили в навальному голодоморі, а тепер своїми словами оповідають, як це було, посвоєму пронизливо розкривають причини й наслідки найбільшого злочину сталінізму. Вперше убієнних голодом наших співвітчизників зібрано разом у десятках поіменних списків, як на меморіальних плитах пам'яті.

Нехай буде так: наше видання — це і цвинтар пам'яті, і поминальник, і енциклопедія горя та смутку. Трагедія народу, висповідана голосом людей-мучеників. Книга Народної Пам'яті, де люди звіряються, виважують, свідчать, де правда історії озивається в тисячах людських доль.

Володимир МАНЯК,
голова виконавчого комітету Українського «Меморіалу».

НАРОДНА КНИГА-МЕМОРІАЛ «33-й: ГОЛОД» НЕЗАБАРОМ З'ЯВИТЬСЯ НА ПРИЛАВКАХ КНИЖКОВИХ МАГАЗИНІВ. ЇЇ УПОРЯДНИКИ — ВІДОМИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ПИСЬМЕННИК ВОЛОДИМИР МАНЯК ТА ЖУРНАЛІСТ ЛІДІЯ КОВАЛЕНКО. КНИГА ПІДГОТОВЛЕНА ДО ДРУКУ У ВИДАВНИЦТВІ «РАДЯНСЬКИЙ ПИСЬМЕННИК».

ЛИСТ СЕЛЯН

Про голодування в селах Білоцерківського району на Київщині

8 березня 1932 р.

«Чи законно це, що людей оставили без куска хліба, жодного хунта зерна, чи можна ж прохарчувати 5 місяців дітей одною картоплею, якої уже нема, день од дня голодних збільшується? Чи знає історія такий час, який зробила зараз Радзлада?

В такі люті морози викидати голих і голодних на мороз, малих і великих, з такого добровільного вступу в колгосп толку не буде, бо і члени колгоспу не одержують жодного хунта хліба з 1 листопада 1931 р., вивезено хліб до одного хунта в хлібзаготівлю. Робоча худоба кожен день пропадає, бо нема соломи, не то що овса або дерті. Більше всього ограблені села такі як Лосятин, Саливонки, Гребінки, Храпачі та Скребиші Білоцерківського району. Тисячі пудів забрано і снопами, і зерном, але грошей людям не всплачувано до сього часу, для цього потрібно приїхати з центру (Харкова), і зібрати загальні збори села, і спитати людей, у кого що забрано і незаплачено, бо на район ми не віирим, багато забрано хліба, борошна, сала, м'яса і т. п., і забрано бригадами, а частково здано до колгоспів, де розбирались по домах правліннями. За що мучать селян, за що гине худоба? За останні три роки врожайність зменшилась із 100% на 10% і менше. Наприклад, жито дало з 1 га 4—5 цент., яра пшениця з 1 га 70 кг. Це в колгоспах, в одноосібних зменшилась менше. Чому в Москві пуд житнього борошна коштує 7 крб., а у нас 90 крб., певно вродило там краще?

В першу чергу потрібно опросити селян с. Лосятина, де голодовка.

Степан Мартиненко, М. Хуторний, М. Шевченко чл. колгоспу.

Дайте хліба! Дайте хліба! Дайте хліба!» [ЦДАЖР УРСР, ф. 539, оп. 10, спр. 1415, арк. 15. Оригінал. Рукопис].

ЛИСТ УЧНІВ

Печірської школи Брацлавського району на Вінниччині до ВУЦВКу про голодування.

2 листопада 1932 р.

«Ми, учні Печірської школи, Брацлавського району просимо у Вас допомоги, бо ми пропадаємо з голоду. Нам треба вчитися, а ми з голоду не можемо по світі ходити. Індивідуальні і колгоспники — всі пухнемо з голоду, бо працювати ми не можемо, а хліб дають тільки тим, хто має трудодні. Скоро наближаються Жовтневі свята, нам треба радіти, а у нас з голоду в очах пожовкло, в шлунку болить від того сміття, яке ми зараз їмо, бо у нас забрали не тільки хліб до зерна, а і картоплю, квасолю і все, що можна їсти. З картоплі роблять горілку, а ми їсти не маємо що. За одяг та взуття ми вже мовчимо, а просимо не губити нас голодом. Ми надіємося, що Радянська влада не дасть нам загинути і не буде нас годувати кулями замість хліба, як годували наших батьків царі. Ми віримо, що Радянська влада нам поможе і спасе нас від голодної смерті.

Просять учні Мильгота, Сіроха, Москалюк, Баран, Магдич, Пилипенко, Антонишина, Вістяк та інші» (ЦДАЖР УРСР, ф. 1, оп. 7, спр. 145, арк. 148. Оригінал. Рукопис).

Архівні документи, подані в «Народній Книзі-Меморіалі», дібрали наукові працівники Інституту історії АН УРСР Євгенія Шаталіна і Віктор Марочко.

Літо 7441-го від Сотворення світу (літа 1933-го від Різдва Христового) був в Україні Великий Голод.

Не було тоді ні війни, ні суші, ні потопу, ані моровиці. А була тільки зла воля одних людей проти інших.

І ніхто не знає, скільки невинного люду зійшло в могилу — старих, молодих, і дітей, і ще не народжених — у лонах матерів.

До книги Буття українського народу, якщо таку Книгу буде колись написано.

АПОКАЛ

СОНЦЕ сходило над вихололими за довгу зиму полями, сідало за обрій кольору крові й не впізнавало землю.

Чорне вороння зграями ширяло над селами, заціпенілими в тяжкому смертному сні.

Танули на обширах України важкі сніги весни 1933 року, являючи світові трупний сморід, апокаліптичні видива розмірні хіба що з картинами Страшного Суду.

Чи була того року весна? Чи прилетіли до знайомих людських осель довірливі лелеки? Чи співали травневими ночами у вербах над річками солов'ї?

Ніхто того не пам'ятає сьогодні. Пам'ятають інше.

«Батько кладе на тачку моїх двох братів і сестру, везе на цвинтар. Розгріб лопатою мамину могилу, розгорнув рядно, поклав їх трьох туди ж, до мами. Батько почав лопатою кидать землю в яму, а я собі — руками. А тоді помер і батько... І так від моєї родини ніякого сліду — ні могили, ні хреста. Тільки оці імена:

Батько Соловищук Макар Олексійович, помер у травні 1933 року;

Мати Соловищук Оляна Сергіївна, померла у березні 1933 року;

брат Соловищук Іван Макарович, помер у квітні 1933 року;

сестра Соловищук Мотря Макарівна, померла у квітні 1933 року. (Соловищук Петро Макарович з села Луки на Вінниччині)».

...Світ мав би розколотися надвоє, сонце мало б перестати світити, земля перевернутися — від того, що це було на землі. Але світ не розколовся, сонце сходить, земля обертається, як їй належить. І ми ходимо по цій землі зі своїми тривогами й надіями, ми єдині спадкоємці всього, що було.

Тож пом'янімо хоч сьогодні, з непростим спізненням у кілька довгих десятиліть, тих великомучеників нашої трудної історії — родину подільських селян Соловищуків. А з ними разом — ще сім з половиною мільйонів українських селян, жертв небаченого в історії людської цивілізації голодомору.

Пом'янімо і знайдімо в собі силу й відвагу пройти за ними. Не їм це потрібно, а нам. Все, що вони могли сказати світові, вони вже сказали. Тепер наша черга.

1983 року в світі широко відзначили печальні роковини. Без нас. З'явилися нові дослідження, відбулися наукові конференції. Наші офіційні ідеологи зреагували традиційно: голод не «в нас», а «в них»!

Цей контрпропагандистський виверт був останнім — доба перебудови й гласності зняла табу. «Біла пляма» нашої історії проступила кольором крові.

Перебрівши по людських стражданнях етап форсованої колективізації (з колективного господарства легше викачати хліб!), Сталін підвів український народ до страшної Голгофи. Ні, то не були «перегини», збуджені «революційним нетерпінням». Уздовж кордонів України, де вимирали цілі села, де живі не встигали ховати мертвих, де в голодному божевіллі люди доходили до канібалізму, були виставлені щільні збройні заслони.

На шістнадцятому році революції при владі, яка сміла називати себе народною, на родючій землі, без війни чи стихійного лиха помирали хлібороби.

Спинімося тут, читачу, ненадовго і спитаймо себе: а навіщо? Навіщо нам сьогодні ще й ще ворушити давнє? Навіщо раз за разом озиратися назад, у сум і біль минулих трагедій? Що шукаємо ми там, серед могил?

Чотири роки тому ми вдвох з чоловіком, письменником Володимиром Маняком, узялися збирати свідчення очевидців голоду. Звернулися до людей через газети «Літературна Україна» і «Сільські вісті. Щиро вдячні їм за допомогу.

Ті людські сповіді були документами найвищої проби, їх достовірність скріплено тяжкою печаттю рідних могил. Нам передавали родинні реліквії — старі фотознімки й

Не сього
це сказа
час наро
і час по
час ру
і час бу
час розк
каміння
збирати
час мовч
і час го
Час —
Хай ця
Книга,
після де
безмовст
ляже пе
нашим к
у підмур
всенарод
пам'ятні
трагічні
украї
народ,

Пам'яті
українсь
які заги
мучениц
смертю
заподія
сталін
тоталітар
у 1932—
пам'яті
українсь
і хуторі
щезли з
після на
з трагед
XX стол

...СЕЛЯН

...ння в селах ...ого району ...щині

...1932 р.

..., що людей ос... хліба, жодного ...ожна ж прохар... ...ітей одною кар... ...нема, день од ...ільшується? Чи ... час, який зро... ...ада?

...орози викидати ...на мороз, малих ...го добровільно... ...госп толку не ... колгоспу не ...ого хунта хліба ...931 р., вивезено ...унта в хлібзаго... ...оба кожен день ...ма соломи, не ...орті. Більше всьо... ...е такі як Лося... ...Гребінки, Храпа... ...Білоцерківського ...удів забрано і ...м, але грошей ...чувано до сього ...потрібно приїха... ...ркова), і зібрати ...ела, і спитати лю... ...забрано і неза... ...район ми не ві... ...но хліба, борош... ...т. п., і забрано ...стково здано до ...бирались по до... ... За що мучать ...е худоба? За ос... ...рожайність змен... ...на 10% і менше. ... дало з 1 га 4— ...ниця з 1 га 70 кг. ... в одноосібних ...ше. Чому в Мо... ...о борошна кош... ...мас 90 крб., пев... ...краще?

...у потрібно опро... ...есятина, де голо...

...нченко, М. Хутор... ...о чл. колгоспу. ...айте хліба! Дайте ... УРСР, ф. 539, ..., арк. 15. Оригі...

...УЧНІВ

...ї школи ...ого району ...і до ВУЦВКу ...дування.

...да 1932 р.

...мірської школи, ...айону просимо у ...о ми пропадає... ...м треба вчитися, ...е можемо по саі... ...дуальні і колгосп... ...емо з голоду, бо ...е можемо, а хліб ...м, хто має тру... ...ближаються Жов... ... треба радіти, а ...в очах пожовкло, ...ь від того сміття, ...о, бо у нас забра... ...іб до зерна, а і ...лю і все, що мо... ...топлі роблять го... ...не маємо що. За ...ми вже мовчимо, ...бити нас голодом. ...о Радянська вла... ...загинути і не бу... ...кулями замість ...ли наших батьків ...о, що Радянська ...оже і спасе нас ...ерті.

...Мильгота, Сіроха, ...м, Магдич, Пили... ...на, Вістяк та інші» ... ф. 1, оп. 7, спр. ...Оригінал. Рукопис).

...менти, подані в ...ї Меморіалі», ді... ...працівники Інсти... ...УРСР Євгенія Ша... ...Марочко.

АПОКАЛІПСИС-33

Літо 7441-го від Сотворення світу (літа 1933-го від Різдва Христового) був в Україні Великий Голод.

Не було тоді ні війни, ні суші, ні потопу, ані моровиці. А була тільки зла воля одних людей проти інших.

І ніхто не знає, скільки невинного люду зійшло в могилу — старих, молодих, і дітей, і ще не народжених — у лонах матерів.

До книги Буття українського народу, якщо таку Книгу буде колись написано.

Не сьогодні
це сказано:
час народжуватися
і час помирати,
час руйнувати
і час будувати,
час розкидати
каміння і час
збирати каміння,
час мовчати
і час говорити.
Час — говорити!
Хай ця гірка
Книга, народжена
після десятиліть
безмовства,
ляже першим
нашим каменем
у підмурок
всенародного
пам'ятника
трагічній історії
украї[...]ого
народ[...]

СОНЦЕ сходило над вихололими за довгу зиму полями, сідало за обрій кольору крові й не впізнавало землю.

Чорне вороння зграями ширяло над селами, заціпенілими в тяжкому смертному сні.

Танули на обширах України важкі сніги весни 1933 року, являючи світові трупний сморід, апокаліптичні видива, розмірні хіба що з картинами Страшного Суду.

Чи була того року весна? Чи прилетіли до знайомих людських осель довірливі лелеки? Чи співали травневими ночами у вербах над річками солов'ї?

Ніхто того не пам'ятає сьогодні. Пам'ятають інше.

«Батько кладе на тачку моїх двох братів і сестру, везе на цвинтар. Розгріб лопатою мамину могилу, розгорнув рядно, поклав їх трьох туди ж, до мами. Батько почав лопатою кидать землю в яму, а я собі — руками. А тоді помер і батько... І так від моєї родини ніякого сліду — ні могили, ні хреста. Тільки оці імена:

Батько Соловищук Макар Олексійович, помер у травні 1933 року;

Мати Соловищук Оляна Сергіївна, померла у березні 1933 року;

брат Соловищук Іван Макарович, помер у квітні 1933 року;

сестра Соловищук Мотря Макарівна, померла у квітні 1933 року. (Соловищук Петро Макарович з села Луки на Вінниччині)».

...Світ мав би розколотися надвоє, сонце мало б перестати світити, земля перевернутися — від того, що це було на землі. Але світ не розколовся, сонце сходить, земля обертається, як їй належить. І ми ходимо по цій землі зі своїми тривогами й надіями, ми єдині спадкоємці всього, що було.

Тож пом'янімо хоч сьогодні, з непростим спізненням у кілька довгих десятиліть, тих великомучеників нашої трудної історії — родину подільських селян Соловищуків. А з ними разом — ще сім з половиною мільйонів українських селян, жертв небаченого в історії людської цивілізації голодомору.

Пом'янімо і знайдімо в собі силу й відвагу пройти за ними. Не їм це потрібно, а нам. Все, що вони могли сказати світові, вони вже сказали. Тепер наша черга.

1983 року в світі широко відзначили печальні роковини. Без нас. З'явилися нові дослідження, відбулися наукові конференції. Наші офіційні ідеологи зреагували традиційно: голод не «в нас», а «в них»!

Цей контрпропагандистський виверт був останнім — доба перебудови й гласності зняла табу. «Біла пляма» нашої історії проступила кольором крові.

Перебрівши по людських стражданнях етап форсованої колективізації (з колективного господарства легше викачати хліб!), Сталін підвів український народ до страшної Голгофи. Ні, то не були «перегини», збуджені «революційним нетерпінням». Уздовж кордонів України, де вимирали цілі села, де живі не встигали ховати мертвих, де в голодному божевіллі люди доходили до канібалізму, були виставлені щільні збройні заслони.

На шістнадцятому році революції при владі, яка сміла називати себе народною, на родючій землі, без війни чи стихійного лиха помирали хлібороби.

Спинімося тут, читачу, ненадовго і спитаймо себе: а навіщо? Навіщо нам сьогодні ще й ще ворушити давнє? Навіщо раз за разом озиратися назад, у сум і біль минулих трагедій? Що шукаємо ми там, серед могил?

Чотири роки тому ми вдвох з чоловіком, письменником Володимиром Маняком, узялися збирати свідчення очевидців голоду. Звернулися до людей через газети «Літературна Україна» і «Сільські вісті. Щиро вдячні їм за допомогу.

Ті людські сповіді були документами найвищої проби, їх достовірність скріплено тяжкою печаттю рідних могил. Нам передавали родинні реліквії — старі фотознімки й страшні в своєму лаконізмі відповіді на офіційних бланках: «У відношенні вашого батька... справу припинено... через відсутність злочину... помер в ув'язненні...». Дехто надсилав моторошні, на багатьох сторінках, списки померлих від голоду односельців. Стало ясно: це має бути народна книга. Книгу-Меморіал складено майже цілком із свідчень очевидців. Останніх очевидців — бо після них ніхто вже не розкаже світові, як це було...

Ні, ці люди не питали — навіщо це нам сьогодні. Вони знали це краще за нас. Дивно було б питати про це в старої жінки, якій усе життя каменем лежить на серці жахний спогад: її, тринадцятилітню, ледь живу від голоду (але ж живу, людоньки!), вкинули разом з мамою, братом і сестрою у силосну яму, повну трупів... Це було в селі Харліївці Попільнянського району на Житомирщині, це було на білому світі... Чудом вирятувана з могили, сімдесятирічна Марія Григорівна Титорчук пише: «Я все життя жила із заплаканими очима...».

Прах семи з половиною мільйонів стукає в наше серце. Їх ніхто не судив — отже, ніхто не реабілітує. Ніхто, крім нас з вами, їхніх співвітчизників, нащадків і довічних боржників.

Потрібна не символічна, а справжня, гласна, прилюдна поіменна реабілітація мільйонів українських селян, замучених голодом і репресованих сталінською деспотією. Ми повинні назвати їхні імена — на сторінках газет і журналів, на музейних стендах, у пам'ятних книгах, на кам'яних надмогильних стелах. Низький уклін тим, хто сьогодні двір за двором обходить рідне село, щоб увічнити імена земляків — жертв голодомору.

Пам'яті мільйонів
українських селян,
які загинули
мученицькою
смертю від голоду,
заподі[...]ого
сталін[...]им
тоталітаризмом
у 1932—1933 роках;
пам'яті тисяч
українських сіл
і хуторів, які
щезли з лику землі
після найбільшої
з трагедій
XX століття.

І ще одну гірку істину не можна забути нам, оцінюючи віддалені наслідки голодомору. Гинули працьовиті, самостійні хазяї, яким пришивали «куркульський саботаж». Відходили в небуття сільські майстри й винахідники, яких ніколи не бракувало на Україні і серед яких було чимало щедро обдарованих природою людей. Лягали в сиру землю непокірні нащадки козацькі, які не могли змиритися зі сваволею влади. Недаремно ж серед свідчень очевидців голоду стільки оповідей про трагедію відомих своєю незалежністю й достатком давніх козацьких сіл. Вигибала сільська інтелігенція, носій культури і національної ідеї.

Ми з болем говоримо сьогодні про генофонд українського народу, непоправно підірваний голодомором тридцять третього року. Генофонд — нове слово в нашому суспільному вжитку. І багатьом нашим співвітчизникам легше буде осягнути, що за ним стоїть, коли ми просто спитаємо себе: що ж забрали з собою в могилу ті сім з половиною мільйонів великомучеників голодного року?

Не тільки те, що вони самі могли створити на цьому світі, а й те, чого вони так і не передали нащадкам. Зяюче провалля утворилося на місці 33-го року в демографічній структурі населення України. Ретельно приховуване офіційною статистикою, це провалля невідворотно повторювалося потім ще й ще — коли наставала пора народжувати своїх дітей тим дітям, яких давно вже забрала голодна смерть, і дітям цих ненароджених дітей... А пішли ж, повторюємо це, найкращі, несли в могилу найдорожче, що є в нації,— гени розуму, здоров'я, досконалості й відваги, всіх мислимих людських чеснот і талантів.

А потім були страшні роки репресій, примара ГУЛАГу; а тоді — війна... Зброю взяли чудом уцілілі діти голодного року. І знову — найкращі, найвідважніші з них лишилися на полях битв, і знову лік їм ішов на мільйони... Скільки доброго могли б зробити на світі ці люди! Обрубано могутні віти генеалогічного древа народу. А це ж — найстрашніший наслідок наших трагедій: сам факт, що з нами немає мільйонів людей. Які мали бути, мали продовжитися в дітях своїх і онуках.

Тяжко повертає собі народ України духовне здоров'я. Жадане й драматичне його очищення, радісне й гірке його воскресіння.

Надто багато позаду могил. Надто великі втрати. І тільки правда здатна зняти наслідки шоку, заподіяного епопеєю насильницької колективізації й голоду, розкріпачити волю людей. Тільки виповівши минулі страждання, викричавши давній біль, крок за кроком пройшовши заново хресну путь своєї далекої й близької історії, віднайде себе наш народ, гідний прекрасної долі.

Лідія **КОВАЛЕНКО**,
журналіст.

ЛОЗЕНКО ВІРА ...

родом із сел... Великолепетиськ... Херсонської обл... дотепер. Ветеран ...нерка.

Померли від го... ...тики, Володя і ... батькові й мами... троє рідних дяд... Василь та Кузьма... ...пини померло д... ...том, вона у пог... ямку неглибоку, ... прикидала земле... ...ліз туди і вже ... Померла і сама ... А ми вдвох з ма... ...мо.

Пам'ятаю, я о... плачу: «Хочу їст... гризти сіль, а за... ще більше опухл... хати не виходил... лежанці, очі як... не її очі. Каже ... піди на Причепил... мені пляшечку ... криниці». Це мам... перед смертю. М... все це згадувати, ...чати... Взула я ... чоботи, мамину ... тяглася за мнок... пішла на другий ... увечері повернул... чужої хати, де м... Мама напилася з... же: «Доню, а теп... щатися, я буду ... ла на полику, а... піч. Не було ме... було страшно, ті... тілося їсти. Вран... див якийсь дяд... твоя мати помир... лася до мами, ... «Не кидай мене, ... маму стривожил... плющила очі, ал... нічого не могла. ... вмирала, мучила... мукою. Мама вме... бозом, забрали її ... яму. Я лишилась ... хаті — кругла си...

КУЧЕ... АНАСТАСІЯ М...

1922 року, ... виросла в селі ... ...нівського району ... ...щині, тепер жи... За фахом агрон... ...сіонерка.

На світі весна... нависла чорна н... ...гають, не грают... дворах, на доро... ...нюсінькі, складе... великий живіт м... ва велика, похил... землі, лиця майж... ...мі зуби зверху. ... і чогось гойдаєт... назад-вперед, ... скільки сидить, ... дається. І безн... «пісня» напівго... їсти, їсти». Ні в... ...магаючи — ні в... від батька, а та... світ: «Їсти, їсти, ...

Моя мати дес... біля Чуднова бул... ...нів кукурудзи. ... на спирт на ... гуральні (тепер... завод). Та ... забрали в гурал... місці постоптува... ...рудзи можна бул...

Пухлими нога... кілометрів до Чу... ...же тяжко. Та ... ...бралося чотири ... числі й моя ... Можна було б ... зерна, та якби ... ...кій...

Хто приліз т... зерен кукурудзи... по полю від бол... той уже й пучк... вхопити тієї зер... зубами зернину ... сміттям... Такі в... поверталися, та... покотом мертві, ... їм очі виїдали. ... яку жменю назб... ...лися, чи не їде... ...коні. Як вартов... серед мертвих ... збирає зерно, то... помилування. Н... і б'є нагаєм з д...

Під такий бі... мати. Він її п... ...му хотілося. А ... ...мо, хочемо їсти... матері нема. Ма... на четвертий де... аж чорна, з по... ...сом від нагая. ... мовчимо, бо на ... ...тися тяжко. А ... помогти? Чим і я...

ДЖУЛАЙ МАРІ...

1909 року на... села Городищ... району Вінниц...

Була я зразу... Свинарів. Як по... усі вимерли, ті... ...шилася. Померл... ...руха, їхні двоє ... ...на й Ганюта, мі... ...ка.

За ним повм... Павлик двох ... півроку. Малес... ...чинка хотіла с... був порожній м... капки не виду... занесла на цви... прийшла хорон... ...ла свіжа мале... ...чиюсь дитину, а... ...бала дірочку т... туди. А на Пав... ...пала ямку.

страшні в своєму лаконізмі відповіді на офіційних бланках: «У відношенні вашого батька.. справу припинено... через відсутність злочину... помер в ув'язненні...». Дехто надсилав моторошні, на багатьох сторінках, списки померлих від голоду односельців. Стало ясно: це має бути народна книга. Книгу-Меморіал складено майже цілком із свідчень очевидців. Останніх очевидців — бо після них ніхто вже не розкаже світові, як це було...

Ні, ці люди не питали — навіщо це нам сьогодні. Вони знали це краще за нас. Дивно було б питати про це в старої жінки, якій усе життя каменем лежить на серці жахний спогад: її, тринадцятилітню, ледь живу від голоду (але ж живу, людоньки!), вкинули разом з мамою, братом і сестрою у силосну яму, повну трупів... Це було в селі Харліївці Попільнянського району на Житомирщині, це було на білому світі... Чудом вирятувана з могили, сімдесятирічна Марія Григорівна Титорчук пише: «Я все життя жила із заплаканими очима...».

Прах семи з половиною мільйонів стукає в наше серце. Їх ніхто не судив — отже, ніхто не реабілітує. Ніхто, крім нас з вами, їхніх співвітчизників, нащадків і довічних боржників.

Потрібна не символічна, а справжня, гласна, прилюдна поіменна реабілітація мільйонів українських селян, замучених голодом і репресованих сталінською деспотією. Ми повинні назвати їхні імена — на сторінках газет і журналів, на музейних стендах, у пам'ятних книгах, на кам'яних надмогильних стелах. Низький уклін тим, хто сьогодні двір за двором обходить рідне село, щоб увічнити імена земляків — жертв голодомору.

...ДСИС-33

І ще одну гірку істину не можна забути нам, оцінюючи віддалені наслідки голодомору. Гинули працьовиті, самостійні хазяї, яким пришивали «куркульський саботаж». Відходили в небуття сільські майстри й винахідники, яких ніколи не бракувало на Україні і серед яких було чимало щедро обдарованих природою людей. Лягали в сиру землю непокірні нащадки козацькі, які не могли змиритися зі сваволею влади. Недаремно ж серед свідчень очевидців голоду стільки оповідей про трагедію відомих своєю незалежністю й достатком давніх козацьких сіл. Вигибала сільська інтелігенція, носій культури і національної ідеї.

Ми з болем говоримо сьогодні про генофонд українського народу, непоправно підірваний голодомором тридцять третього року. Генофонд — нове слово в нашому суспільному вжитку. І багатьом нашим співвітчизникам легше буде осягнути, що за ним стоїть, коли ми просто спитаємо себе: що ж забрали з собою в могилу ті сім з половиною мільйонів великомучеників голодного року?

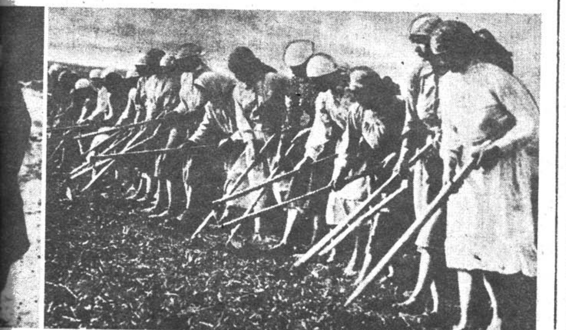
Не тільки те, що вони самі могли створити на цьому світі, а й те, чого вони так і не передали нащадкам. Зяюче провалля утворилося на місці 33-го року в демографічній структурі населення України. Ретельно приховуване офіційною статистикою, це провалля невідворотно повторювалося потім ще й ще — коли наставала пора народжувати своїх дітей тим дітям, яких давно вже забрала голодна смерть, і дітям цих ненароджених дітей... А пішли ж, повторюємо це, найкращі, несли в могилу найдорожче, що є в нації,— гени розуму, здоров'я, досконалості й відваги, всіх мислимих людських чеснот і талантів.

А потім були страшні роки репресій, примара ГУЛАГу; а тоді — війна... Зброю взяли чудом уцілілі діти голодного року. І знову — найкращі, найвідважніші з них лишилися на полях битв, і знову лік їм ішов на мільйони... Скільки доброго могли б зробити на світі ці люди! Обрубано могутні віти генеалогічного древа народу. А це ж — найстрашніший наслідок наших трагедій: сам факт, що з нами немає мільйонів людей. Які мали бути, мали продовжитися в дітях своїх і онуках.

Тяжко повертає собі народ України духовне здоров'я. Жадане й драматичне його очищення, радісне й гірке його воскресіння.

Надто багато позаду могил. Надто великі втрати. І тільки правда здатна зняти наслідки шоку, заподіяного епопеєю насильницької колективізації й голоду, розкріпачити волю людей. Тільки виповівши минулі страждання, викричавши давній біль, крок за кроком пройшовши заново хресну путь своєї далекої й близької історії, віднайде себе наш народ, гідний прекрасної долі.

Лідія КОВАЛЕНКО,
журналіст.

Очевидці свідчать

ЛОЗЕНКО ВІРА ГРИГОРІВНА, родом із села Рубанівки Великолепетиського району Херсонської області, де живе дотепер. Ветеран праці, пенсіонерка.

Померли від голоду мої братики, Володя і Валя. Померли батькові й мамині батьки і троє рідних дядьків — Іван, Василь та Кузьма. В тітки Горпини померло двоє малих діток, вона у погребі викопала ямку неглибоку, поклала їх і прикидала землею. Дядько поліз туди і вже не вибрався. Померла і сама тітка Горпина. А ми вдвох з мамою все живемо.

Пам'ятаю, я обняла маму і плачу: «Хочу їстоньки». Стала гризти сіль, а запивала водою, ще більше опухла. Мама вже з хати не виходила, сиділа на лежанці, очі якісь каламутні, не її очі. Каже мені: «Доню, піди на Причепилівку, принеси мені пляшечку води з тамтої криниці». Це мама просила вже перед смертю. Мені тяжко про все це згадувати, хочеться кричати... Взула я великі драні чоботи, мамину кофту, яка тяглася за мною по землі, і пішла на другий край села. Аж увечері повернулась я до тієї чужої хати, де ми тепер жили. Мама напилася з пляшки і каже: «Доню, а тепер будем прощатися, я буду вмирати». Лягла на полику, а я полізла на піч. Не було мені жалко, не було страшно, тільки дуже хотілося їсти. Вранці мене розбудив якийсь дядько: «Вставай, твоя мати помирає». Я кинулася до мами, стала кричати: «Не кидай мене, мамочко!» Я маму стривожила, вона розплющила очі, але сказати вже нічого не могла. Мама довго вмирала, мучилася смертною мукою. Мама вмерла. Під'їхали возом, забрали її в ту страшну яму. Я лишилась одна у чужій хаті — кругла сирота.

КУЧЕРУК АНАСТАСІЯ МАКСИМІВНА, 1922 року, народилась і виросла в селі Судачівка Чуднівського району на Житомирщині, тепер живе в Чуднові. За фахом агроном, нині пенсіонерка.

На світі весна, а над селом нависла чорна ніч. Діти не бігають, не граються, сидять по дворах, на дорогах. Ноги тонюсінькі, складені калачиком, великий живіт між ними, голова велика, похилена лицем до землі, лиця майже нема — самі зуби зверху. Сидить дитина і чогось гойдається всім тілом: назад-вперед, назад-вперед, скільки сидить, стільки й гойдається. І безконечна одна «пісня» напівголосом: «Їсти, їсти, їсти». Ні від кого не вимагаючи — ні від матері, ні від батька, а так, у простір, у світ: «Їсти, їсти, їсти...»

Моя мати десь почула, що біля Чуднова були кагати качанів кукурудзи. Її переробляли на спирт на Чуднівській гуральні (тепер то спиртзавод). Та качани вже забрали в гуральню, а на тім місці постоптувані зерна кукурудзи можна було б назбирати.

Пухлими ногами дійти 13 кілометрів до Чуднова було дуже тяжко. Та що робити? Зібралося чотири жінки, в тім числі й моя мати, і пішли. Можна було б назбирати того зерна, та якби там був спокій...

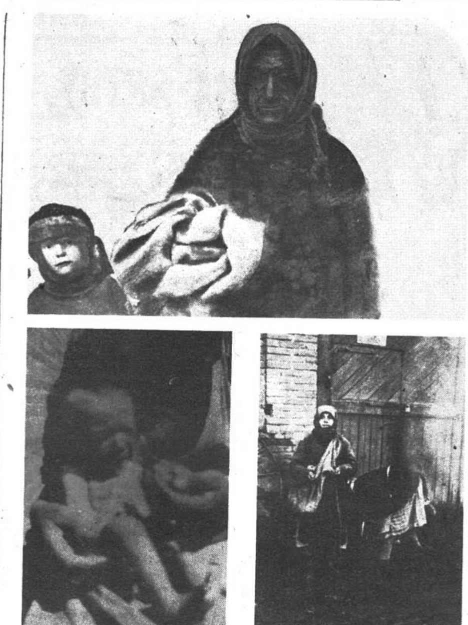
Хто приліз туди та наївся зерен кукурудзи, то качається по полю від болю в животі, а той уже й пучками не може вхопити тієї зернини, то гризе зубами зернину із землі зі сміттям... Такі вже додому не поверталися, там вони лежали покотом мертві, зелені мухи їм очі виїдали. А хто ще міг яку жменю назбирати, то дивилися, чи не їде вартовий на коні. Як вартовий побачить серед мертвих живого, який збирає зерно, тоді вже не жди помилування. Наїжджає конем і б'є нагаєм з дротом на кінці.

Під такий бій попала моя мати. Він її побив — як йому хотілося. А ми дома плачемо, хочемо їсти, а тут іще й матері нема. Мати повернулася на четвертий день вся побита, аж чорна, з повириваним м'ясом від нагая. Хочеться їсти, а мовчимо, бо на ці рани дивитися тяжко. А чим матері допомогти? Чим і як?

ДЖУЛАЙ МАРІЯ ГРИГОРІВНА, 1909 року народження, з села Городище Літинського району Вінницької області.

Була я зразу в невістках у Свинарів. Як почалося це лихо, усі вимерли, тільки я одна лишилася. Померли свекор, свекруха, їхні двоє дітей — Гришка й Ганюта, мій чоловік Ванька.

За ним повмирали діточки: Павлик двох років і Віра — півроку. Малесенька моя дівчинка хотіла ссати, але ж то був порожній мішок, з нього й капки не видушиш. Обох їх я занесла на цвинтар сама. Як прийшла хоронити доню, то була свіжа маленька ямка на чиюсь дитину, а я збоку видовбала дірочку та й запхала її туди. А на Павлика сама викопала ямку.

Тоді вмер Гришка. Ми з Ганютою вкинули його в погріб і закидали сміттям. Лишилися ми двоє з нею. Якось вона попросила мене, щоб я їй змила голову. А в неї дуже ж гарна коса була, по кісточки. Змила я її, чешу. Половину вже розчесала, а половину ще ні. От вона й каже: «Розчісуй мене швидше, бо я буду вмирати, тільки дуже хочу піріжечка. У мене ще залишилося тридцять карбованців. Піди в Літин, купи». «А ти почекаєш?» — питаю. «Почекаю», — каже. Тої ночі в суботу вона і вмерла.

Я її вдягнула в чисту сорочку, на голову зробила віночок, замотала в біле рядно. Так її поклали на воза. Її ховали в одній ямі з Параскою Валашкою. Та йшла з дитиною на руках, переступила через річечку, сіла на березі й кінчилася. А дитинка вижила. То цю Параску ховали так, у чому вона була. А для Ганюти піддовбала вбік ямку, щоб земля на неї не падала, а на Параску так і насипали землі.

Очевидці свідчать

БОЙЧУК ПЕТРО КИРИЛОВИЧ, головний лікар Ялтинської портової поліклініки, заслужений лікар УРСР.

У ті страшні роки я жив з батьками в селі Романів Хутір Іллінецького району Вінницької області. Восени 1933 року мав би я вперше піти до школи. Але яка там школа! Уявіть собі дитину, яка за два роки жодного разу не була ситою. Мати загадує нарвати лободи, а я, семирічний, не можу, сили немає. А дехто їв ту лободу в нестямі доти, доки й помирав у страшних муках.

У людей від голоду наставали глибокі зрушення психіки, здоровий глузд залишав їх, меркли природні інстинкти. Люди переставали бути людьми. Люди їли людей. Їли своїх дітей!!! Про це не раз розповідали нам дорослі, заклинаючи берегтися, не даватися нікому, не заходити в чужі хати, нікому не вірити...

Я — лікар. І цілком природно, що дивлюсь на цю трагічну смугу в історії мого народу не тільки очима отієї малої дитини, що вже вмирала з голоду і хіба що чудом не вмерла. Я запитую себе ще й як лікар: як сталося, що під час того страшного голодомору деякі селяни, будучи за натурою добрими, великодушними людьми, втратили не тільки любов і співчуття до ближнього, а й людську подобу й дійшли до канібалізму?

Спробую осмислити цей трагічний факт. Що передувало голоду? Революція принесла гречкосієві землю і великі надії. Вільна праця на своїй землі, почуття господаря, нові можливості і сподівання. Селянство за часів непу годувало не тільки країну — значна частина продовольства йшла на експорт. Село розквітало, воно прагло культурно господарювати, активно ліквідовувало неписьменність, перебудовувало свою психологію. І раптом на тлі добротворних змін, що піднесли хлібороба на гребінь оптимізму, — несподіване, катастрофічне падіння всього щойно народженого, вимріяного, виплеканого. Враз втративши все — і землю, і худобу, і будь-які джерела існування, а то й рідну хатину, — селянська душа зазнала жорстокого шоку, від якого не рятувала й споконвічна практичність селянина. Викачка продовольства була фактично тотальним грабунком, супроводилась нечуваним приниженням людської гідності, загрозами, знущаннями, висланням селян з рідних країв на необжиту сувору Північ чи до Сибіру. Пограбовані, розтоптані, зламані голодом і жорстокістю влади люди часом уже і не намагалися шукати виходу з цієї безвиході. У слабших, вразливіших натур виникав безконтрольний, непідвладний розумові хворобливий стан, спрацьовував ефект крайньої безнадійності. Це не моральна категорія, ні, це була тяжка хвороба, стимульована тривалим — упродовж років — недоїданням, а далі й справжнім голодом. Нищились одвічні моральні критерії, рушились заборони. У всіх? Ні, в одиниць, але ж це було, і буде в пам'яті людській, нікуди від цього не подітися, — була моторошна байдужість до мук ближнього, були й випадки канібалізму, вчиненого в нестямі, у стані повного відключення кори головного мозку. Ледь прийшовши до тями, ці люди або у відчаї накладали на себе руки, або назавжди втрачали розум...

Передова стаття

НА БИТВУ, БРАТОВЕ!

Традиційне щорічне літнє лихо, маючи в своєму епіцентрі південноамериканські штати, охоплює все більші території, просуваючись до північних губерній (за картографією Жириновського) однієї шостої частини земної кулі. Перед нами підступно постали Жнива-91. І аж ніяк не виграти битву з ними без всенародного ополчення. Немає сумніву — народ ополчиться. Але що ж він вдіє без політруків, здатних у критичний момент гукнути: «Відступати нікуди, за нами — самі знаєте що!». Втрати можуть бути великими. Згідно з оцінками ЦРУ (яке успішно замінило наше колишнє ЦСУ), не доберемо з урожаю 50 мільйонів тонн. Слава Богу, від американських республіканців звівся на повний зріст політрук Дж. Буш і сказав: «Майкл, відступати нікуди! Візьміть у борг нашої валюти й купіть у наших фермерів фуражного збіжжя замість ваших планово втрачених сильних сортів пшениці!».

Добру ініціативу виявило і Політбюро ЦК Компартії України (відповідальний товариш Станіслав Гуренко), яке на своєму засіданні відверто заявило, що хоч у нашій незалежній і суверенній республіці врожай видався кращий, ніж в інших незалежних і суверенних, а також не зовсім гірший, ніж торік, але можемо програти битву, бо не скрізь керівники-комуністи належним чином контролюють ситуацію (в окремих господарствах є пальне для комбайнів, але нема акумуляторів для них, і навпаки). Досі не усвідомили цього українські республіканці (відповідальний пан Левко Лук'яненко), які не зробили жодної заяви у зв'язку із загрозою жнив і не послали на неозорі фермерські городи своїх уповноважених. Не послав на жнивну кампанію своїх агітпрацівників і жоден райком ПДВУ (відповідальний добродій Олександр Ємець). А шкода. Можуть підтвердитися слова доктора юридичних наук, професора Г. Атаманчука, який ще в переддень весняно-польових робіт застерігав: «Демократы начнут утверждать, что кто сеет, тот помогает консерваторам и реакционерам. Вспомните прошлую осень, пору уборки урожая» (газета «Советская Россия», 14 лютого 1991 року). Бачте, до чого може дійти? Мерщій висилаймо уповноважених! Мерщій організовуймо агіткультбригади від усіх без винятку партій. Хай передовики від комуністів малюють на безакумуляторних героїчних комбайнах побільше зірочок за кожну тисячу тонн намолоченого збіжжя. Хай передовики від республіканців малюють побільше тризубців на боках жниварок і кіссях кіс. Вручайте щодня героям битви-91 червоні, червоно-голубі і синьо-жовті вимпели. Кинемо для перемоги всі засоби морального і майже матеріального заохочення! Бо співати хочеться. А як наголошував незабутній першопроходець казахстанської цілини, буде хліб — буде й пісня.

Між іншим, про пісню. Дж. Буш запросив до агіткультбригади, яка їде до штату Айова, здібного співака Майкла Джексона (по-українськи — Михася Яковенка). Йому обіцяно заплатити тією валютою, яку ми викладемо за їхнє фуражне збіжжя (кажуть, за неї наші жнивні ополченці могли б придбати не тільки акумулятори, а й повністю укомплектовані комбайни). Та грець із ним! На битву, братове!

Заступник курінного з питань ідеології Євген УКРАЇНЕЦЬ.

Що б хто не казав, а День незалежності у нас вже є. Хай навіть лише один з-поміж інших 364 днів залежності.

От був би Місяць незалежності. Чи хоча б Рік незалежності...

А втім, не станемо забігати наперед. Та й не в назві, зрештою, суть. Бо ж уже були в нашій історії і місячники культурної торгівлі, й цілий рік захисту дітей. Та чи стали від цього торгівля культурнішою, а діти захищенішими!

Незалежність — не дефіцитний крам, який можуть «викинути» під кінець кварталу. Її не купиш ні за які гроші, тим більше за карбованці.

Хоч, звісно, те, що єдине суто українське свято зветься Днем незалежності — символічно. Навіть незважаючи на те, що на календарі дату цю буде видруковано червоним, а не, скажімо, жовто-синім, але то вже традиція.

Ще один вихідний — є час трішечки відпочити й подумати. Тим більше, думати є над чим.

Що не кажіть, а за цей рік з моменту прийняття Декларації про суверенітет ми на дещо спромоглися. В усякому разі, декларативності стало трішечки менше, а суверенітету трішечки більше. Ми прийняли чимало своїх законів й не прийняли декілька чужих. Ми встигли провести референдум і мало не підпалити бензовоз. Пережити два голодування: студентське і те, що після підвищення цін. Ввести купони і скасувати їх. Збільшити меншість і зменшити більшість...

Зрештою, ми не тільки зрозуміли, що так далі жити не можна, а й почали вдаватися до не завжди впевнених, але практичних дій.

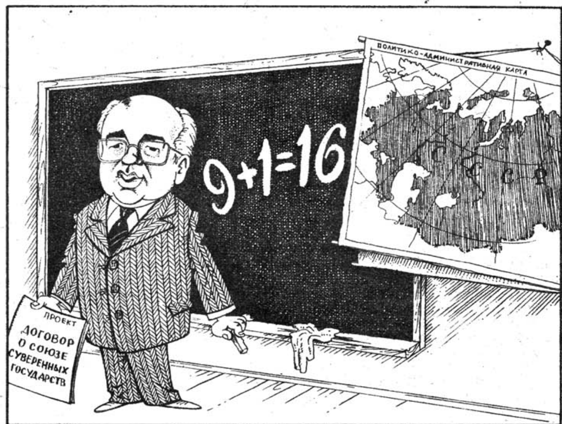
Свідченням тому і поява на календарі Дня незалежності.

Тож відпочиватимемо, набиратимемося сил! Бо ж виборювання справжньої незалежності — процес копіткий й нелегкий.

А поки на відпочинок дозвольте запросити вас до нашого «Куреня». Хай читачі «Голосу України» не дивуються, зустрівши знайомі «серйозні» рубрики. Цей випуск цілком присвячений темі незалежності, а вона, погодьтеся, вельми серйозна.

Мал. Сергія ФЕД А.

Освіта

ПОЧАТКОВА ШКОЛА СУВЕРЕНІТЕТУ Мал. Володимира СОЛОНЬКА.

СОЮЗНИЙ ДОГОВІР 1380 РОКУ

Був ранок 8 вересня 1380 року. Хан Мамай, володар супердержави від Японського моря до Балтійського, сидів у своїм шатрі й дивився на порожнє Куликове поле. Сьогодні тут вирішуватиметься доля шостої частини світу, об'єднаної авторитетом Чингіза й Батия і ратними трудами кількох поколінь. Скільки праці вкладено, скільки крові пролито, скільки міст спалено — один Київ чого вартий був! І ось тепер, оновивши спільний дім, тільки й жити б! Але — ні. Ну, чого їм не вистачає? Живуть собі, захищені від дикої Європи, мають вихід на світовий ринок. Ну, шлях з варяг у греки перекрито. Зате в Азію — будь ласка! Церкви національні? Ради бога! Самоуправління? Скільки хочете, тільки податки справно платіть в Орду. І не ріжте по живому, і не розтягайте могутню державу по національних шатрах!.. Ну, литовців з білорусами можна зрозуміти — вони на поляків озираються. Ну, українцям не дає спокою колишня державність. Але Москва! Що цей Димитрій собі думає?! Адже пропаде Москва без братньої Орди у своїх лісах і болотах, ізольована від світу!..

...Вони зійшлись на полі Куликовім за формулою 4+1. З одного боку — Мамай, з іншого — московити, литовці, українці, білоруси.

Угоду про оновлене Іго того дня так і не підписали.

Звісно, страшнувато було.

Приміром, деякі литовці зайняли очікувальну позицію верстов за тридцять звідти. А князь московський навіть переодягся про всяк випадок як простий боярин. То вже потім він прозвав себе Дмитрієм Донським, а кремлівські писарі розписали все це чомусь як Куликовську битву і т. д.

Але це вже зовсім інша історія.

Заступник курінного з питань історії Христофор ГРУША.

Експрес-новини

В експресі «Київ — Москва» бригада провідників віднедавна пройнялася ідеями національної самосвідомості. Вирішено протягом проходження експреса по території України відмовитися від продажу пасажирам горілки «Московська».

(Агентство Ю-ПИй).

Економізми

● Як правило, коли збираються поліпшити життя людей, їм пропонують затягти ремінці.

● Настрій у трудящих бойовий: можна видавати зброю!

Олександр ПЕРЛЮК.
Кіровоград.

● На роботі — плюралізм думок, у чергах — плюралізм ліктів.

● Ми вічно шукаємо резерви, а знаходимо проблеми.

Леонід КУЛІШ-ЗІНЬКІВ.
Рівненська область.

● Спробуй-но вкладати душу в роботу, якщо за неї так мало платять.

● У нас нічого нема, бо нікому нічого не треба.

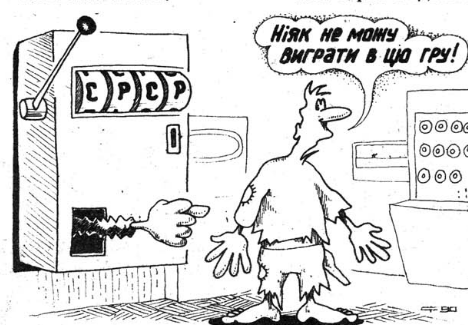
Йосип ТЕПЛИЦЬКИЙ.
Могилів-Подільський.

● Україна покарана загальносоюзною кризою через презумпцію невідмовності.

● У суспільстві, як в автобусі: сидять не ті, хто заслужив.

Анатолій ПАСТЕРНАК.
Боярка
Київської області.

Мал. Сергія ФЕДЬКА.

Кінохроніка

ЗНІМАЄТЬСЯ НОВИЙ ФІЛЬМ

Днями до Києва прибула група американських кінематографістів. Їхня мета — зняти фільм про розвиток української демократії від 1985 року і до наших днів. Фільм буде художнім, широкоекранним. У центрі — образ звичайного обивателя Івана Вареника. Його роль гратиме Михайло Боярський, який посилено студіює мелодійну українську мову. Головний режисер (він же сценарист) Франк Зиглер дістав дозвіл від керівників усіх партій на зйомку. Вони побажали митцеві якомога більшої об'єктивності в роботі.

У планах американців — поновлення атмосфери найперших мітингів, повторне «програвання» шахтарських страйків. У переході під центральною площею Києва матиме місце повторний інцидент між полковником Григор'євим і депутатом Хмарою. Порвана одіж та пістолет — справжні, а от головними героями тої суперечки будуть, звичайно, професійні актори. Достеменно відомо, що на роль Григор'єва затверджено суперзірку Голлівуда Роберта Енглунда. Ще раз повториться бійка (цього разу вже театралізована), що сталася при зустрічі Московського Патріарха. У масовці гратимуть актори київських театрів. І хай кияни та гості столиці не дивуються, коли на граніті майдану знову побачать студентські намети. Знайте: знімається кіно.

— Сподіваюся здобути Оскара,— каже продюсер Пол Райтер.

Що ж, побажаємо кіномитцям успіху.

Дмитро ЛИХОВІЙ.

ПРОГНОЗ ПОГОДИ «КУРЕНЯ»

На політичному небосхилі і далі буде хмарно.

Вітер змінних напрямків: від поміркованого до різко радикального.

Барометр цін піде вгору.

Тиск мас зростатиме.

Можливі опади авторитетів.

Температура підвищиться: тих, яким раніше було морозно, кидатиме в піт.

Магнітні бурі припиняться: всі магніти підуть на експорт.

Черговий заступник курінного Прокіп ТИШУН.

Сторінка літописця

СПАСИБІ БОГДАНОВІ

Прийшов оце з роботи, до холодильника заглянув — аж ніякого тобі не те що дефіциту, а й закусочного мінімуму. Ну, думаю, прийде жінка, мо', принесе що. Ліг на диван, «Зорю Полтавщини» узяв, заголовки читаю: «Копійка карбованець береже», «Тупикова ситуація загострюється», «Латка на озонову дірку», «Безпорядків не допустили»...

На найцікавішому місці — про вибрики гельсінкської групи — рипнули двері: з'явилася жінка.

— Кицюню,— лагідно так до неї,— а що там у тебе в торбинці, що ти мені у зайчика відняла?

Ех, як стрельне з хмари блискавка, як полетить у мене авоська, а там — шматок дитячого мила.

— Оце тобі на три місяці — жери, щоб ти луснув!

І для чого так неінтелігентно? Хіба ж я не розумію продовольчу ситуацію. О, це жіноцтво! Жив би я десь на Сході, у Туреччині, приміром, був би у мене гарем і всі мене поважали б. З такими гіркими роздумами я й заснув. І приснилась мені Переяславська рада. Уже козацтво, певно, накричалося, бо гетьман їм саме каже:

«Досить гвалту, громадо, які пропозиції будуть?» Отут я і вискочив: «До турків, батьку, приєднуй, там жінки чоловіків не б'ють!» «Диви,— каже Богдан,— скільки резонів було, а про найвагоміший забули...». Тут усі стали кричати: «До турків, до правовірних волимо!» А позаяк жіноцтва на раді не було, то й проголосували одноголосно.

І ось (уже ніби друга серія) їду я Полтавою — гарно! У центрі стоїть пам'ятник «Вічної дружби» — Іван Карась грає в шахи із султаном турецьким, скрізь прапори висять і символіка державна на них: серп місяця човником, а в ньому — кварта з оковитою. От бісові діти! Турецьке з українським поєднали, і про тризуб древній не забули! Вулицями земляки ходять поважно у шароварах і тюрбанах, пісні патріотичні співають: «З турком п'ю та гуляю...», жінки в матеріях східних, у паранджах у чергах стоять (аж у серці тьохнуло — десь тут і мій гарем продовольством запасається...), скрізь гасла висять: «Із старшими братами на вічні часи». «У турецькім базарі ми щастя знайшли».

Отож їду, прислухаюся, про що земляки гомонять. Щоправда, важко второпати, бо балакають так званим «туржиком». По-українськи ще тільки лаються, та ще, майже без акценту турецького, чути фразу: «Моя дитина піде тільки в турецьку школу».

Завернув я на свою Октябрську — бач, вона тепер Сулейманівська... гульк — а по вулиці йде гурт якихось молодиків у вишитих сорочках, йдуть, гімн націоналістів-самостійників співають: «Сам п'ю, сам гуляю», прапори несуть жовто-блакитні та лозунги: «Де наші ковбаси?», «Українській мові — державний статус», «Кохайтеся, чорнобриві, не з турками тільки» і таке інше аж до відокремлення від Туреччини (о, Аллах!).

Та ось де й взялися яничари з ятаганами — пов'язали тих молодиків, до машин покидали та й повезли на профілактику. Вулиця звільнилася — ось і мій будинок. Заходжу до квартири — тихо. На столі записка: «Діти в школі, ми в черзі, шербет у холодильнику». І підпис: твої жіночки. А далі рівно десять імен, аж двічі перерахував. Оце порядок, подумав я, витяг шербет, ліг на диван, газету взяв — «Півмісяць Полтавщини», якраз в око впала стаття історична про героя Південної війни полковника Гниду Гаденка, що всупереч зрадникам запорожцям та мазепинцям перейшов на бік султана та допоміг йому знищити Січ.

Прочитав статтю, радіо ввімкнув. Якраз місцева програма тлумачить останні події:

«ДИКТОР. Правовірні полтавці! Учора групи екстремістів з Києва та Львова просочилися було до славної Полтави, щоб зірвати нам святкування Яківчанської різанини. Вони хотіли повалити місцеву владу та пам'ятник «Вічної дружби». Але наші доблесні яничари того не допустили. Жодна фігура не зникла з шахової дошки султана. Усіх екстремістів спіймали й відправили додому за казенний кошт, що свідчить про велику гуманність законів наших. Правовірні полтавці шлють на радіо, в газету та владі листи й телеграми, сповнені обурення проти тих, хто хоче відірвати нас від Великого Базару. Сьогодні на радіо прийшла юрба правовірних, і вони один поперед одного хочуть виступити. Надаємо слово найстарішому з них, 90-літньому Хайнові Мусійовичу Коверді, який ще пам'ятає революцію й українську мову. КОВЕРДА. Граждане и правоверниє товаріщі! Я єдінственний житель села Велікая Кованьківка, що дожив до ентіх свєтлих времьон. Позор екстремістам, що хотять одірвать нас од Великого Турецького Базару...».

Лежу, отже, слухаю. Коли це чую — за дверима гвалт якийсь наближається. До вікна: лишенько... дітлашні десь десятків з п'ять біжить до мого дому і кричать по-турецькому: «Тато приїхав!». І то всі мої? Жах мене пройняв. І не тому, що багато дітей, а тому, що всі вони схожі не на мене, а на мого кума Степана. Це так мене розстроїло, що я прокинувся...

Е, громадяни, нема дурних. Хай йому... тому гарему. Бо коли б жінок було десять, то й кум Степан ради б не дав. Та й не потягти нам гареми при економіці нашій. Тож спасибі Богданові, що він так мудро і далекоглядно все передбачив!..

Грицько ДОВГОЧХУН,
обиватель Полтавський.

Мал. Василя ФЛЬОРКА.

ПОНЕДІЛОК

22 ЛИПНЯ

ПРОГРАМА УТ—1

16.00 Новини.
16.10 Для дітей. Кавалери запрошують дам.
16.40 Фортепіанна музика.
17.20 Телефільм «Танці на свіжому повітрі».
17.50 Циркова програма.
18.20 Фільм-концерт «Насіба».
19.00 Актуальна камера.
19.30 Асоціація «Україна». «Круглий стіл» УТ.
20.45 На добраніч, діти!
21.00 Концерт симфонічної музики.
21.40 Говоримо українською.
22.00 Все про кіно.
23.10 Вечірній вісник.
23.40 Нічний телезал. Художній телефільм «Королі та капуста». 1 серія.

ПРОГРАМА ЦТ—1

6.30 «Ранок».
9.05 Р. Штраус. «Аріадна на Наксосі». Вистава «Метрополітен-опера».
11.55 Народні казки і притчі різних країн.
12.00 ТСН.
12.15 Контакт. Економічний огляд.
12.30 Футбольний огляд.
13.00 Й.-С. Бах. Сюїта № 1.
15.00 ТСН.
15.15 «Виклик». Художній телефільм.
16.35 Світ захоплених.
16.50 Морський прибій. Естрадна програма.
17.05 Розповідає І. Андроников. М. Лермонтов. «Пісня про купця Калашникова».
17.30 Фільм — дітям. «Спільний собака».
18.30 ТСН. Міжнародний випуск.
18.45 Вулиця Правди.
19.20 Мультфільм.
19.40 Р. Штраус. «Аріадна на Наксосі». Вистава «Метрополітен-опера».
21.00 «Час».
21.40 Продовження вистави «Аріадна на Наксосі».
23.10 Прем'єра науково-популярного фільму «Метаморфози живопису». 7 серія.
23.45 ТСН.
0.00 «Від» представляє: «Музика-91».
1.30 Наш улюблений детектив. Кіноконцерт.
2.20 Театр одного актора. С. Юрський. Концерт і після концерту.

ПРОГРАМА ЦТ—2 і УТ—2

8.00 Гімнастика.
8.15 «І поки на землі існує любов». Фільм-концерт.
8.45 Прем'єра документального телефільму «Операція «Діти».
9.25 Розминка для ерудитів.
10.10 Мультфільм.
10.25 «Прощавай, красуне». Художній телефільм.
11.30—13.30 Програма Телебачення Росії.
13.30 Короткометражні художні телефільми для дітей «Пожежа у флігелі», «Підзорна труба», «Де таке видано, де таке чувано».
14.30 Концерт хору Балтійської музичної академії.
17.00—19.00 Програма Телебачення Росії.
19.00 Чемпіонат СРСР з футболу. «Дніпро» — «Чорноморець». У перерві — 19.45 На київській хвилі. Інформаційний випуск. *
20.45 Камерний концерт. *
21.00 «Час» (з сурдоперекладом).
21.40 Телебіржа інформує. *
22.10 Телефільм «Постскриптум до першого декрету» (Укртелефільм) *
23.05 Українські пісні *.
23.15 Волейбол. Першість світової ліги. Чоловіки. Збірна США — збірна СРСР.

ВІВТОРОК

23 ЛИПНЯ

ПРОГРАМА УТ—1

7.30 Відеоблок «Ранкова мозаїка» (гімнастика, мультфільм, телеекспрес, «Таємниче каміння», «Господарю на замітку», музика, «Мальовнича Україна», погода).
9.00 Все про кіно.
10.10 Доброго вам здоров'я. У львівських генетиків.
10.40 Художній фільм «Недільна ніч».
16.00 Новини.
16.10 Для дітей. Веселка.
16.45 Телефільм «Дрібниці життя».
17.15 Для дітей. Фільм-опера «Кощій Безсмертний».
18.20 Телефільм «Собор».
18.30 Актуальна камера.
19.00 Чемпіонат СРСР з футболу. «Динамо» (Київ) — «Пахтакор».
20.45 На добраніч, діти!
21.00 Музичний фільм «Ательє».
21.30 «Хто ми...» Громадсько-політичний відеотижневик. У перерві — Вечірній вісник.
0.00 Нічний телезал. Художній телефільм «Королі та капуста». 2 серія.

ПРОГРАМА ЦТ—1

6.30 «Ранок».
9.00 Вперше на екрані ЦТ. Художній фільм «Людина нізвідки».
10.20 Дитяча година (з уроком французької мови).
11.20 Концерт музичного фольклору Казахської РСР.
12.00 ТСН.
12.15 Актуальний репортаж.
12.30 Прем'єра документального телефільму «Прощавайте, гори».
14.15 Телемікст.
15.00 ТСН.
15.15 «Зворотної дороги нема». Художній телефільм. 1 серія.
16.25 Світ захоплених.
16.40 Програма телебачення Єгипту.
17.10 Мультфільм.
17.25 Фільм — дітям. «Малявкін і компанія». 1 серія.
18.30 ТСН. Міжнародний випуск.
18.45 Людина і закон.
19.30 Кіножурнал.
19.40 Вперше на екрані ЦТ. Художній фільм «Людина нізвідки».
21.00 «Час».
21.40 Актуальне інтерв'ю.
21.55 Знай, що ти не один. Науково-популярна програма з художнім фільмом «Мене звуть Білл» (США). Частина 1.
23.05 ТСН.
23.20 Знай, що ти не один. Частина 2.
0.25 Прем'єра документального телефільму «Під покривом Арарату».
0.55 Михайло Муромов. Від пісні до пісні.
1.30 Вперше на екрані ЦТ. Художній фільм «Людина нізвідки».

ПРОГРАМА ЦТ—2 і УТ—2

8.00 Гімнастика.
8.15 Авторські програми О. Панченка.
9.50 Ритмічна гімнастика.
10.20 «Тільки ти». Художній телефільм.
11.30—13.35 Програми Телебачення Росії.
13.35 Фільм — дітям. «Аніскін і Фантомас». 1 серія.
14.40 Розповідає І. Андроников. Лірика М. Лермонтова.
17.00—19.00 Програма Телебачення Росії.
19.00 Футбол. Чемпіонат СРСР. «Спартак» (Москва) — «Шахтар». У перерві — 19.45 — На київській хвилі. Інформаційний випуск. *
20.45 Вечірня казка.
21.00 «Час» (з сурдоперекладом).
21.40 У концертних залах України. Концерт майстрів мистецтв і художніх колективів республіки, присвячений Дню Незалежності України (відеоповтор від 13 липня) *.

СЕРЕДА

24 ЛИПНЯ

ПРОГРАМА УТ—1

7.30 Відеоблок «Ранкова мозаїка» (гімнастика, мультфільм, телеекспрес, «Візит до лікаря», «Нещасні випадки на воді», «Співає Утьосов», «Ваші листи», погода).
9.00 Концерт капели бандуристів імені Шевченка з м. Детройта (США).
10.15 Телефільм «Брати».
10.50 Для дітей. Канал «Д».
12.20 Телефото на згадку. В. Крищенко.
16.00 Новини.
16.15 Для дітей. До, мі, соль.
16.45 Золоті ворота. «У всякого своя доля» (про художника Л. Могучова).
17.20 Телефільм «Ігор Ільїнський. Уроки життя».
18.20 Фільм-концерт «Дума».
19.00 Актуальна камера.
19.30 Земле моя. «Ой Дніпро, Дніпро».
20.15 П. Ніщинський. «Вечорниці». Виконує хор та естрадно-симфонічний оркестр Українського телебачення і радіо.
20.40 Реклама.
20.45 На добраніч, діти!
21.00 Закарпатські візерунки.
21.40 Українська біржа повідомляє, пропонує, рекомендує.
21.55 Художній фільм «Добрі наміри».
23.15 Вечірній вісник.
23.45 Нічний телезал. Незабутні. Гнат Юра.

ПРОГРАМА ЦТ—1

6.30 «Ранок».
9.00 Прем'єра художнього телефільму «Вихідні дані: смерть». 1 серія.
10.15 Нове покоління вибирає.
11.30 Документальний фільм.
11.50 Мультфільм.
12.00 ТСН.
12.15 Актуальний репортаж.
12.30 Мультфільми.
15.00 ТСН.
15.15 «Зворотної дороги нема». Художній телефільм. 2 серія.
16.25 М. Равель. Друга сюїта з балету «Дафніс і Хлоя».
16.45 Разом з чемпіонами.
17.15 Кіножурнал.
17.25 Фільм — дітям. «Малявкін і компанія». 2 серія.
18.30 ТСН. Міжнародний випуск.
18.45 Планета.
19.30 Мультфільм.
19.45 Прем'єра художнього телефільму «Вихідні дані: смерть». 1 серія.
21.00 «Час».
21.40 Актуальне інтерв'ю.
21.55 По той бік рампи.
22.55 Прем'єра науково-популярного фільму «Метаморфози живопису». 8 серія.
23.30 ТСН.
23.45 П'єр Карден — 40 років у моді.
1.20 Театр «Вернісаж».

ПРОГРАМА ЦТ—2 і УТ—2

8.00 Гімнастика.
8.15 «Людина прийшла за книгою». Документальний телефільм.
8.35 Мультфільм.
9.00 Ми йдемо шукати.
9.30 Прем'єра документального фільму «Боги, гуру та інші».
9.50 Світ грошей Адама Сміта.
10.25 «Односельці». Художній телефільм.
11.30—13.25 Програма Телебачення Росії.
13.25 Фільм — дітям. «Аніскін і Фантомас». 2 серія.
17.00—19.00 Програма Телебачення Росії.
19.00 Грає квартет солістів російського народного оркестру ім. М. Осипова.
19.15 Трамвай з минулого літа.
20.00 На київській хвилі. Інформаційний випуск. *
20.15 Вечірня казка.
20.30 Кличу на допомогу. Про ліквідацію чорнобильської аварії.
21.00 «Час» (з сурдоперекладом).
21.40 Колаж.
21.45 Ілюзіон. Художній фільм «Людина з ресторану».
23.20 «Посмішки Нечипорівки». Музичний фільм*.

ЧЕТВЕР

25 ЛИПНЯ

ПРОГРАМА УТ—1

7.30 Відеоблок «Ранкова мозаїка» (гімнастика, мультфільм, телеекспрес, «Цікава подія», «Співає Р. Кириченко», погода).
9.00 Земле моя.
9.45 Циганські наспіви.
10.40 Відеофільм-вистава «Закут».
16.00 Новини.
16.10 Для дітей. Веселка.
16.40 Говоримо українською.
17.00 «Повернення майстра». Фільм-концерт.
18.00 Документальний фільм «Поневіряння».
18.30 Український віночок.
19.00 Актуальна камера.
19.30 Альфа і омега. Науково-пізнавальна передача.
20.15 Реклама.
20.20 Естрадний концерт.
20.45 На добраніч, діти!
21.00 Музичний фільм «Карнавал».
21.30 Молодіжна студія «Гарт». У перерві — Новини.
23.45 Нічний телезал. Художній фільм «Душечка».

ПРОГРАМА ЦТ—1

6.30 «Ранок».
9.05 Прем'єра художнього телефільму «Вихідні дані: смерть». 2 серія.
10.10 Дитяча година.
11.10 У нас в студії Антон-квартет.
11.30 Фільм — дітям. «Капітан».
12.00 ТСН.
12.15 За зведеннями МВС.
12.30 По той бік рампи.
14.15 Телемікст.
15.00 ТСН.
15.15 «Зворотної дороги нема». Художній телефільм. 3 серія.
16.25 Світ захоплених.
16.40 «Художник Федір Решетников». Документальний фільм.
17.00 Дитячий музичний клуб.
17.45 ...До шістнадцяти і старші.
18.30 ТСН. Міжнародний випуск.
18.45 Романси П. Чайковського співає І. Архипова.
19.10 Пряма розмова.
19.55 Прем'єра художнього телефільму «Вихідні дані: смерть». 2 серія.
21.00 «Час».
21.40 Актуальне інтерв'ю.
21.55 Музичне подвір'я.
23.25 За зведеннями МВС.
23.40 ТСН.
23.55 Під знаком «Пі».
1.25 «За межею прибою». Документальний телефільм.
2.25 Прем'єра художнього телефільму «Вихідні дані: смерть». 2 серія.

ПРОГРАМА ЦТ—2 і УТ—2

8.00 Гімнастика.
8.15 Мультфільм.
8.25 Прем'єра документального телефільму «Пісенька для мами».
8.55 Авторські програми О. Панченка.
9.55 Ритмічна гімнастика.
10.25 «Сніг у липні». Художній телефільм. 1 серія.
11.30—13.30 Програма Телебачення Росії.
13.30 Концерт Великого симфонічного оркестру Держтелерадіо СРСР.
14.10 Фільм — дітям. «Куди вів слід динозавра». 1 серія.
17.00—19.00 Програма Телебачення Росії.
19.00 «Зустріч з Андрониковим. Альбом Одоєвського». Документальний телефільм.
20.00 На київській хвилі. Інформаційний випуск. *
20.15 Вечірня казка.
20.30 Ритмічна гімнастика.
21.00 «Час» (з сурдоперекладом).
21.40 Україна театральна. «Що дасть нам силу». Вистава за творами І. Франка і Лесі Українки (Український молодіжний театр з Нью-Йорка). *
23.35 Фільм-концерт*.
23.50 Боротьба дзюдо. Чемпіонат світу.

П'ЯТНИЦЯ

26 ЛИПНЯ

ПРОГРАМА УТ—1

7.30 Відеоблок «Ранкова мозаїка» (гімнастика, мультфільм, телеекспрес, «Брати наші менші», «Молодіжна мода», «Разом — одна сім'я»).
9.00 Альфа і омега. Науково-пізнавальна передача.
9.45 Фільм-концерт «Співучою силою камінь окрилений».
10.15 Для дітей. Художній телефільм «Макар-слідопит». 1 серія.
16.00 Новини.
16.10 Для дітей. Сонячне коло.
16.55 Фортепіанна музика.
17.25 Документальний телефільм «Останній крок».
17.55 Балет Ігоря Мойсеєва.
19.00 Актуальна камера.
19.30 Ігор Крикунов на сцені і телеекрані.
20.00 Чемпіонат СРСР з футболу. «Дніпро» — «Арарат». 2 тайм.
20.45 На добраніч, діти!
21.00 Музичний фільм «Зачерпни з рідного колодязя».
21.40 Екран зарубіжного фільму. Художній фільм з субтитрами «Панночки із Вільно» (Польща).
23.30 Вечірній вісник.
0.00 Нічний телезал. Музичний фільм «С. Я. Лемешев».

ПРОГРАМА ЦТ—1

6.30 «Ранок».
9.05 «Дорослі діти». Художній фільм.
10.15 Інновація.
10.30 Мультфільм.
10.50 «Лермонтов». Документальний телефільм.
11.15 Дитячий музичний клуб.
12.00 ТСН.
12.15 ...До шістнадцяти і старші.
13.00 Маппет-шоу. Ляльковий телефільм-концерт. 9 і 10 серії.
15.00 ТСН.
15.15 «Острів Серафими». Художній телефільм.
16.30 Світ захоплених.
16.50 Цирк, цирк, цирк.
17.30 Переможці.
18.30 ТСН. Міжнародний випуск.
18.45 Мультфільм.
18.55 Футбол. Чемпіонат СРСР. «Динамо» (Київ) — «Спартак» (Москва).
21.00 «Час».
21.40 Актуальне інтерв'ю.
21.55 «ВіД» представляє: «Поле чудес», «Музобоз», «Духобори», «Шоу-біржа», MTV.
1.25 Вічна пісня кохання. Кіноконцерт.
2.25 «Пригоди Шерлока Холмса і доктора Ватсона». Художній телефільм «Собака Баскервілів». 1 серія.

ПРОГРАМА ЦТ—2 і УТ—2

8.00 Гімнастика.
8.15 Музей на Делегатській.
8.30 Розповідає І. Андроников. Лермонтов-художник.
9.30 «Жива планета». Документальний фільм. 8 серія.
10.25 «Сніг у липні». Художній телефільм. 2 серія.
11.30—13.35 Програма Телебачення Росії.
13.35 Прем'єра науково-популярного фільму «Магія чорна і біла».
14.00 Фільм — дітям. «Куди вів слід динозавра». 2 серія.
17.00—19.00 Програма Телебачення Росії.
19.00 Кінопрограма «Кубинська мозаїка».
20.00 На київській хвилі. Інформаційний випуск. *
20.15 Вечірня казка.
20.30 Місто національної згоди!
21.00 «Час» (з сурдоперекладом).
21.40 Боротьба дзюдо. Чемпіонат світу.
22.00 Екран українського кіно. Художній телефільм «Украдене щастя». 1 і 2 серії («Укртелефільм») *.
0.15 Волейбол. Першість світової ліги. Чоловіки. Півфінал.

СУБОТА

27 ЛИПНЯ

ПРОГРАМА УТ—1

7.30 Танцює Д. Джабарова.
8.00 Ритмічна гімнастика.
8.20 Концертний зал «Дружба». Державний оркестр народних інструментів Туркменської РСР.
9.00 Мультфільм.
9.20 Новини.
9.35 Телефільм «Ладо».
9.55 Для дітей. Художній телефільм «Макар-слідопит». 2 серія.
11.00 Музичний фільм «Знову чую голос».
11.30 «Художня панорама». Виставка творів кераміки О. та Р. Безпалківих.
12.10 «Синій птах». Фільм-вистава.
13.35 Новини.
13.45 Доброго вам здоров'я. Відповіді на листи.
14.15 В об'єктиві — тварини. Документальний фільм «Вовченята».
14.35 Театр-студія «Не журись».
15.00 Розповідь про неспокій. «ВАПЛІТЕ і я».
16.05 Музичний фільм «Кобзо моя».
17.05 «Будинок з мезоніном». До 70-річчя Будинку-музею А. П. Чехова в Ялті.
18.05 Мультфільми «Серйозні жарти».
19.00 Актуальна камера.
19.30 Право. Телерадіоканал.
20.45 На добраніч, діти!
21.00 Музичний фільм «Нам рано жити спогадами».
21.45 Ретроспективний показ фільмів за участю актора і режисера І. Миколайчука. Художній фільм «Вавілон-XX».
23.20 Вечірній вісник.
23.50 Нічний телезал. Документальний фільм «Спокуса».

ПРОГРАМА ЦТ—1

7.30 Ритмічна гімнастика.
8.00 Ранкова програма.
8.30 ТСН.
8.45 «Тархани сьогодні».
9.00 Концерт.
9.55 Мама, тато і я.
10.25 Зупинися, мить.
11.00 «Ранкова зоря».
12.00 Вертикаль. Прем'єра документального телефільму «Поховання Пето не було».
12.50 «Я і мої сусіди». Художній телефільм.
13.55 Мультфільми.
14.20 Княжна Мері та інші.
15.00 ТСН.
15.15 Прем'єра документального телефільму «Флоту бути». Фільм 1.
16.10 Спогад про пісню.
16.45 День поезії.
17.35 Прем'єра мультфільму «Бджола Майя». 8 серія.
18.00 Міжнародна панорама.
18.45 Виступає ансамбль «Келу».
18.55 Фільми режисера Б. Шамшиєва. Художній фільм «Сходження на Фудзіяму».
21.00 «Час».
21.40 КВН-91.
23.40 ТСН.
23.55 Зустріч друзів.
2.10 «Пригоди Шерлока Холмса і доктора Ватсона». Художній телефільм «Собака Баскервілів». 2 серія.

ПРОГРАМА ЦТ—2 і УТ—2

8.00 Гімнастика.
8.15 Здоров'я.
8.45 Мультфільм.
8.55 Прем'єра документального телефільму «Післямова до фільму».
9.15 Спорт для всіх.
9.30 Відеоканал «Співдружність».
12.00—14.00 Програма Телебачення Росії.
14.00 «Микола Кузнецов. Сторінки подвигу».
14.55 Колаж.
15.00 Волейбол. Першість світової ліги. Чоловіки. Півфінал.
16.00 Телепрограма «Сім'я».
17.00—19.00 Програма Телебачення Росії.
19.00 Зустріч в Концертній студії Останкіно.
20.00 На київській хвилі *.
20.15 Вечірня казка.
20.30 Вірші Лермонтова.
21.00 «Час» (з сурдоперекладом).
21.40 Київська панорама *.
22.40 Співає В. Удовиченко. *
23.15 Волейбол. Першість світової ліги. Чоловіки.
0.15 Боротьба дзюдо.

НЕДІЛЯ

28 ЛИПНЯ

ПРОГРАМА УТ—1

7.30 Ритмічна гімнастика.
7.50 Співає І. Братущик.
8.40 У неділю вранці. Інформаційно-музична програма.
9.40 Новини.
9.55 Для дітей. Художній фільм «Макар-слідопит». 3 серія.
11.00 Музичний фільм «Гласом моїм».
12.00 Скарбниця пам'яті. М. Зеров.
12.45 Новини.
13.00 Для дітей. Канал «Д».
14.30 Село і люди.
15.15 Ви нам писали. Музична передача за листами телеглядачів.
16.00 Сьогодні — День Військово-Морського Флоту СРСР. Служба морська.
17.00 Для дітей. «Кукурік» і К°».
18.00 «Фемтек: про вас і для вас». Медико-освітній фільм.
18.15 Телеспортарена.
19.00 Актуальна камера.
19.30 Надвечір'я. Передача для людей старшого віку.
20.45 На добраніч, діти!
21.00 Концерт народної артистки СРСР Є. Мірошниченко.
22.00 Українська біржа повідомляє, пропонує, рекомендує.
22.15 Продовження концерту народної артистки СРСР Є. Мірошниченко.
23.10 Вечірній вісник.
23.40 Нічний телезал. Художній фільм «Не можу сказати «прощавай».

ПРОГРАМА ЦТ—1

8.00 Формула-С.
8.30 Концерт циганської музики.
8.45 Тираж «Спортлото».
9.00 З ранку раненько.
10.00 На службі Вітчизні.
11.00 Ранкова розважальна програма.
11.30 Клуб мандрівників.
13.00 Допоможи собі сам.
13.45 Мультфільм.
14.05 Прем'єра документального телефільму «Флоту бути». Фільм 2.
15.00 ТСН.
15.15 Музичний кіоск.
15.45 Марафон-15.
17.00 Сільська година.
18.00 Народні казки і притчі різних країн.
18.05 Фотоконкурс «Земля — наш спільний дім».
18.10 Уолт Дісней представляє...
19.00 Міжнародний фольклорний фестиваль «Золоте руно».
19.20 Вперше на екрані ЦТ. Художній фільм «Дама з папугою».
21.00 «Час».
21.40 «50х50».
23.10 Футбольний огляд.
23.40 ТСН.
23.55 Продовження програми «50х50».
1.55 «Я говорю вам про кохання». Кіноконцерт.

ПРОГРАМА ЦТ—2 і УТ—2

8.00 На зарядку ставай!
8.15 Мультфільми.
8.55 Прем'єра документального фільму «Ой, на горі калина».
9.30 Відеоканал «Співдружність».
12.00—14.00 Програма Телебачення Росії.
14.00 Волейбол. Першість світової ліги. Чоловіки. Фінал.
15.00 Який нам потрібний флот.
15.20 Сузір'я Близнюків.
16.20 Світ, в якому ми живемо. Фільми режисера М. Дохматської «Чужа душа».
17.00—18.45 Програма Телебачення Росії.
18.45 Авторське телебачення.
19.45 Вечірня казка.
20.00 На київській хвилі*.
20.15 Авторське телебачення.
21.00 «Час» (з сурдоперекладом).
21.40 Телебіржа інформує*.
22.10 Незабутні. Народний артист УРСР М. Яковченко. *
23.15 «Червоне сонце». Художній фільм (Франція — Англія).

ГОЛОС України

Газета Верховної Ради Української РСР

Перший заступник головного редактора Анатолій ГОРЛОВ

Редколегія:

Олександр БІЛИК заступник головного редактора

Олександр ЄМЕЛЬЯНОВ член-кореспондент АН УРСР

Володимир КРАСНОДЕМСЬКИЙ

Леонід САМОЙЛЕНКО заступник головного редактора

Борис СИДОРЕНКО заступник головного редактора

Анатолій СОЛОНСЬКИЙ

Віталій СУДДЯ відповідальний секретар

НАД НОМЕРОМ ПРАЦЮВАЛИ:

Заступник головного редактора Олександр Білик.

Чергові редактори — Яків Гальченко, Олексій Євсіков.

Автор макета, змінний секретар — Євген Українець.

Випускови — Леонід Клюско.

Коректори: Тамара Баштанник, Наталія Власик, Людмила Морозова, Людмила Несіна, Антоніна Сильверстова, Любов Станачич, Людмила Терещук.

Верстальники: Алла Буднікова, Ольга Яценко, Марія Солодюк, Сергій Скаженюк.

Лінотипісти: Наталія Позняк, Віктор Процун, Валентина Чичирко.

Комбінат друку видавництва «Радянська Україна» 252047, Київ-47, проспект Перемоги, 50.

Індекс 60955.

Тираж 184200

Передплатна ціна на рік 19 крб. 80 коп.

Зам. 03151391.